

แนวทางการสร้างเกษตรกรรุ่นใหม่เข้าสู่ภาคการเกษตร

โดย

นายสำราญ สาราบรรณ
รองอธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

นักศึกษาวិทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๖๐
ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๖๐ - ๒๕๖๑

บทคัดย่อ

เรื่อง แนวทางการสร้างเกษตรกรรุ่นใหม่เข้าสู่ภาคการเกษตร

ลักษณะวิชา การเศรษฐกิจ

ผู้วิจัย นายสำราญ สารบรรณ

หลักสูตร วปอ.

รุ่นที่ 60

งานวิจัยเรื่อง “แนวทางการสร้างเกษตรกรรุ่นใหม่เข้าสู่ภาคการเกษตร” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ของแต่ละหน่วยงานในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และเสนอแนะแนวทางและกระบวนการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ที่สอดคล้องกับเกษตร 4.0 ให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นการวิจัยเฉพาะแนวทางการดำเนินการของเจ้าหน้าที่ในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้มีการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมเข้ามาใช้ในการผลิต การตลาด และการบริหารจัดการ ที่สอดคล้องกับเกษตร 4.0 การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยดำเนินการศึกษาวิเคราะห์จากเอกสารถึงการกำหนดคุณสมบัติของเกษตรกรรุ่นใหม่ กระบวนการ รูปแบบการดำเนินงานพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ และทำการสนทนากลุ่ม โดยสอบถามจากเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ และตัวแทนเกษตรกรรุ่นใหม่ของหน่วยงานในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จำนวน 17 คน ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ของหน่วยงานต่าง ๆ ในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีเป้าหมายในการดำเนินงานใกล้เคียงกันกล่าวคือ ต้องการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้มีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพทางการเกษตร ภูมิใจในอาชีพเกษตรกรรม สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยกำหนดกลุ่มบุคคลเป้าหมายที่มีอายุตั้งแต่ 17 - 45 ปี ซึ่งสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของเกษตรกรรุ่นใหม่ คือ ต้องการเปลี่ยนแปลงอาชีพของตนเองเข้าสู่ภาคการเกษตร มีธุรกิจของตนเอง สามารถบริหารจัดการเวลาได้ ใช้ชีวิตอย่างมีความสุขกับครอบครัว และต้องการทำการเกษตรแบบลดการใช้สารเคมี ยกระดับการผลิตให้มีมาตรฐาน สร้างความมั่นคงให้กับตนเองและสร้างเข้มแข็งให้กับชุมชน สำหรับแนวทางในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ที่สอดคล้องกับเกษตร 4.0 สรุปได้ดังนี้ การพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็นผู้ประกอบการเกษตรที่นำเทคโนโลยีและนวัตกรรมเข้ามาใช้เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต โดยจัดหลักสูตรที่สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงและความต้องการของเกษตรกรรุ่นใหม่ และพัฒนาหลักสูตรร่วมกับหน่วยงานวิจัยต่าง ๆ โดยใช้ศูนย์บ่มเพาะเกษตรกรรุ่นใหม่เป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเป็นต้นแบบของเกษตรกรรุ่นใหม่ รวมทั้งการสร้างเครือข่ายของเกษตรกรรุ่นใหม่ นอกจากนี้ควรพัฒนาต่อยอดเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีศักยภาพให้เข้าถึงแหล่งเงินทุนและช่องทางการตลาด การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการสื่อสารมากขึ้น ในส่วนของเจ้าหน้าที่ควรพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อสามารถเป็นที่เลี้ยงให้คำแนะนำแก่เกษตรกรรุ่นใหม่ และการประชาสัมพันธ์ให้สังคมรับรู้และเข้าใจถึงความสำคัญของการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่อันจะมีบทบาทสำคัญยิ่งในการพัฒนาการเกษตรของไทย

ABSTRACT

Title Young Smart Farmer Development Guideline into the Agriculture Sector

Field Economics

Name Mr. Sumran Sarabun

Course NDC

Class 60

The research on “Young Smart Farmer Development Guideline into the Agriculture Sector” has two main objectives. These are to study and analyze the process of young smart farmer (YSF) development of each agency under Ministry of Agriculture and Cooperatives (MOAC) and to recommend the guideline of YSF development consistent with Agriculture 4.0 for more effectively working in farm. This qualitative research emphasized on the working direction of the MOAC officers in developing YSF to utilize technology and innovation for production, marketing and management in line with Agriculture 4.0. The content analysis was carried out through studying document on the qualification of YSF, implementation process and forms of YSF development, and conducting focus group to interview MOAC officers responsible for YSF development and 17 YSFs. The research results show that the goals of YSF development process of each MOAC agency are similar as they targeted to develop the YSF to gain knowledge and skill in farming, to be proud-hearted of agricultural occupation and to be self-reliant; the stipulated age of YSF is 17 – 45 years old. This is consistent with the goal of YSF which are to change from non-agriculture to agriculture career, to be business owner, to manage time for happy family life, and to carry out less chemical agriculture in order to upscale the production to meet standards, enhance their security, and strengthen their communities. The recommended guideline of YSF development consistent with Agriculture 4.0 are concluded as the followings. The training courses with the curriculum developed in cooperation with research institutions to serve the change and need of YSF will be a methodology to develop them to be entrepreneurs using technology and innovation for more efficiency production. The YSF incubating center, YSF model and YSF network is the mechanism for sharing and learning. Moreover, the potential YSF should be further developed to access credit providers and markets, to apply more digital technology for communication. The officers should be well-equipped with new technology and innovation skill for effectively providing coaching and consultancy services to the YSF. Lastly, the public relations create social awareness to realize that YSF development is a main importance role of Thailand agriculture development.

คำนำ

เกษตรกรรมใหม่ เป็นผู้ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาการเกษตรของประเทศท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทั้งในระดับประเทศและในระดับโลก เช่น การขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตร สภาพภูมิอากาศที่แปรปรวน ความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติ เศรษฐกิจของโลกมีความผันผวน ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและดิจิทัล เป็นต้น และเกษตรกรรมใหม่จะเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในภาคการเกษตร ดังนั้น เพื่อเป็นการหาแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรมใหม่ในการรองรับกับสภาพการณ์เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น จึงได้ทำการศึกษากระบวนการพัฒนาเกษตรกรรมใหม่ของแต่ละหน่วยงานในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาเกษตรกรรมใหม่ที่สอดคล้องกับเกษตร 4.0 และเป็นแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรมใหม่ที่เป็นเอกภาพของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ในการจัดทำเอกสารวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานพัฒนาเกษตรกรรมใหม่ทุกหน่วยงานในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และเกษตรกรรมใหม่ที่เสียสละเวลาในการให้สัมภาษณ์และให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์เป็นอย่างมาก ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์และเป็นแนวทางในการพัฒนาเกษตรกรรมใหม่ของประเทศไทยต่อไป

(นายสำราญ สารบรรณ)
นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 60
ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
คำนำ	ข
สารบัญ	ค
สารบัญตาราง	ง
สารบัญแผนภาพ	จ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๗
ขอบเขตของการวิจัย	๗
วิธีดำเนินการวิจัย	๘
ข้อจำกัดของการวิจัย	๙
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๙
บทที่ ๒ การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	๑๐
ทฤษฎี แนวคิดการกำหนดแนวทางทางการพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่	๑๐
นโยบายการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่	๑๓
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่	๑๔
เกษตร ๔.๐	๑๖
กรอบแนวคิดของการวิจัย	๑๘
สรุป	๑๙
บทที่ ๓ การพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่	๒๑
กระบวนการพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่ของแต่ละหน่วยงาน	๒๑
ในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	
แนวทางการปรับปรุงกระบวนการและรูปแบบการพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่	๓๕
สรุป	๓๗
บทที่ ๔ ผลการศึกษาวิจัย	๓๙
ผลการวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่ของหน่วยงานต่าง ๆ	๓๙
แนวทางการพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่ที่สอดคล้องกับเกษตร ๔.๐	๕๒
รูปแบบและกระบวนการดำเนินการพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่	๕๔
สรุป	๕๕

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ	๕๗
สรุป	๕๗
ข้อเสนอแนะ	๖๒
บรรณานุกรม	64
ประวัติย่อผู้วิจัย	65

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
3 - 1	ประวัติความเป็นมาของการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ให้เป็น Young Smart Farmer	๒๒
3 - 2	ข้อจำกัด/อุปสรรค และประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการ สนับสนุนเกษตรกร	๓๖
๕ - ๑	การสังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่หน่วยงานต่าง ๆ	๕๗
๕ - ๒	การสังเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ ของหน่วยงานต่าง ๆ	๖๐

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
3 – 1	การเชื่อมโยงเครือข่ายเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้	๒๕
3 – 2	กระบวนการพัฒนา Young Smart Farmer	๒๖
๓ – ๓	ขั้นตอนการดำเนินงานหลักสูตรการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่ ของ ส.ป.ก. ตามโครงการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่	๓๓
๓ – ๔	การจัดกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่	๓๕
๓ – ๕	กระบวนการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่	๓๘
๔ – ๑	รูปแบบและกระบวนการดำเนินการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่	๕๔

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภาคการเกษตรทั่วโลก ต้องเผชิญกับประเด็นท้าทายที่สำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงภาคการเกษตร ได้แก่ ความผันผวนทางเศรษฐกิจโลก การปรับเปลี่ยนกฎกติกาทางการค้าและการลงทุนของโลก การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยคุกคามทางธรรมชาติที่มีความรุนแรงมากขึ้น ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว การก้าวสู่สังคมดิจิทัลอย่างก้าวกระโดด ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีชีวภาพสมัยใหม่ด้านการเกษตร และแนวโน้มเพิ่มขึ้นของประชากรโลกที่ทำให้ความต้องการอาหารและพลังงานเพิ่มขึ้น หลายประเทศได้มีการปรับตัวโดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาภาคเกษตรด้วยฐานเศรษฐกิจความรู้และนวัตกรรม โดยการใช้เทคโนโลยีและวิทยาการสมัยใหม่ต่าง ๆ เข้ามาช่วยในการจัดการสินค้าเกษตรอย่างเป็นรูปธรรม มีการเตรียมการบุคลากรด้านการเกษตรอย่างจริงจัง เพื่อสร้างความมั่นใจว่าภาคเกษตรของประเทศจะสามารถแข่งขันได้ และเป็นแหล่งอาหารของมวลมนุษยชาติ

ภาคการเกษตรของไทยเป็นตัวขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ เป็นรากฐานของการสร้างความมั่นคงทางอาหารของประเทศและของโลก ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศอยู่ในภาคการผลิตทางการเกษตร เมื่อพิจารณาอัตราการเจริญเติบโตของภาคเกษตรในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 พบว่า ผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตรขยายตัวเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 3.94 ต่อปี และในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 - 11 อัตราการเติบโตของภาคเกษตรมีแนวโน้มชะลอตัวลงเรื่อย ๆ จนกระทั่งในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 ภาคการเกษตรขยายตัวเพียงร้อยละ 0.10 ต่อปี เนื่องจากได้รับผลกระทบจากความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ และภัยธรรมชาติที่ค่อนข้างรุนแรง อย่างไรก็ตาม ภาคเกษตรยังคงมีบทบาทสำคัญกับการพัฒนาประเทศในหลายมิติ เนื่องจากการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์สามารถสร้างรายได้ที่เป็นเงินตราต่างประเทศเป็นมูลค่าสูงในแต่ละปี และเมื่อพิจารณาสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตรต่อ ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (ณ ราคาประจำปี) พบว่า มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 มีสัดส่วนเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 11.05 เพิ่มขึ้นจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 ซึ่งมีสัดส่วนเฉลี่ย ร้อยละ 8.98

ปัจจุบันประเทศไทยกำลังเผชิญกับความท้าทายหลายประการทั้งจากบริบทการเปลี่ยนแปลงในระดับโลกและการเปลี่ยนแปลงภายในประเทศที่จะส่งผลกระทบต่อกรอบการกำหนดอนาคตการพัฒนาการเกษตรของประเทศไทยในอีก 5 ปีข้างหน้า ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงระดับโลก

1.1 เศรษฐกิจของโลกมีความผันผวนมากขึ้น

ประเทศไทยมีการพึ่งพาและเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจกับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก โดยเฉพาะประเทศคู่ค้าที่สำคัญ เช่น สหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป ญี่ปุ่น และจีน เป็นต้น เมื่อเศรษฐกิจ

โลกเปลี่ยนแปลงไปย่อมส่งผลกระทบต่อ การส่งออก - นำเข้าสินค้าและบริการ รวมถึงเศรษฐกิจ ในภาพรวมของไทยด้วย ปัจจุบันเศรษฐกิจโลกมีความเสี่ยงจากปัจจัย 4 ประการ คือ

1.1.1 เศรษฐกิจจีนที่ชะลอตัวลง ส่งผลกระทบต่อเนืองไปยังเศรษฐกิจในทุกกลุ่ม ประเทศ โดยเฉพาะกลุ่มประเทศอาเซียน

1.1.2 สถานการณ์การค้าโลกยังคงอ่อนแอ

1.1.3 ประเทศผู้ผลิตน้ำมันได้รับผลกระทบจากการลดลงของราคาน้ำมัน

1.1.4 ตลาดการเงินมีความผันผวน เนื่องจากนโยบายอัตราดอกเบี้ยในประเทศ ที่สำคัญทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา ดังนั้น ประเทศไทยในฐานะผู้ส่งออกสินค้าเกษตรและ อาหารที่สำคัญของโลก จำเป็นต้องให้ความสำคัญในการเตรียมพร้อมเพื่อรับมือต่อการเปลี่ยนแปลง ทางเศรษฐกิจ และการเงินของโลก รวมทั้งการวางแผนและหาแนวทางป้องกันไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ดังกล่าว ส่งผลกระทบรุนแรงต่อการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตร รวมถึงรายได้ของเกษตรกร และการพัฒนาภาคเกษตรของไทย

1.2 กฎ กติกาด้านการค้าและการลงทุนของโลกที่เปลี่ยนแปลงไป

1.1.1 กฎ กติกาการค้า

การปรับเปลี่ยนกฎระเบียบที่สำคัญด้านการค้าและการลงทุนของโลก ทำให้ประเทศต่าง ๆ จำเป็นต้องปรับบทบาทและพัฒนาขีดความสามารถในการผลิต โดยประเทศ ที่พัฒนาแล้วมีแนวโน้มการใช้นโยบายเศรษฐกิจหลายกรอบมาเป็นกฎและกติกการค้าระหว่าง ประเทศ เช่น พหุภาคี ภูมิภาคนิยม เป็นต้น ในปัจจุบันการขยายตัวของ การเปิดเสรีทางการค้า ในระดับพหุภาคี (Multilateralism) และทวิภาคี (Bilateralism) ส่งผลให้การค้าและการลงทุนระหว่าง ประเทศมีการแข่งขัน รุนแรงมากขึ้น เนื่องจากเศรษฐกิจและสังคมถูกหลอมรวมกลายเป็นหนึ่งเดียว ทำให้แรงงาน สินค้าและบริการ เทคโนโลยี และเงินทุน เคลื่อนย้ายข้ามประเทศได้คล่องตัวมากขึ้น หลายประเทศ ในโลกจึงพยายามเจรจาเขตการค้าเสรีระหว่างกัน เพื่อลดกำแพงภาษี ขจัดอุปสรรค ทางการค้า และสร้างรายได้เข้าประเทศจากการส่งออก อีกทั้งการเข้าสู่กลุ่มประชาคมเศรษฐกิจ อาเซียนถือเป็นโอกาสของไทยในการขยายตลาด สินค้าเกษตร และการขยายฐานการผลิตสินค้าเกษตร ผ่านการลงทุนด้านเกษตรกรรมในกลุ่มประเทศอาเซียน

1.1.2 มาตรการกีดกันทางการค้าแม้ว่ามีการเจรจาเปิดเสรีทางการค้าเพื่อลด ข้อจำกัดทางการค้าโดยใช้ภาษีมาอย่างต่อเนื่อง แต่หลายประเทศยังคงมีเงื่อนไขอื่นที่เป็นอุปสรรค ทางการค้า เช่น การนำมาตรการกีดกันทางการค้าที่มีใช้ภาษีมาใช้ในวงกว้าง โดยเฉพาะสินค้าเกษตรและ อุตสาหกรรมเกษตร การนำประเด็นทางสังคมต่าง ๆ มากำหนดเป็นมาตรฐานทางการค้าระหว่าง ประเทศ และการผลักดันมาตรฐานใหม่ ๆ จากกลุ่มประเทศพัฒนาแล้วให้เป็นมาตรฐานของโลก ยกตัวอย่าง เช่น การใช้มาตรการทางด้านสุขอนามัยและสิ่งแวดล้อมที่เข้มงวดเกินความจำเป็น สหภาพยุโรปเน้นเรื่องระเบียบว่าด้วยความปลอดภัยของอาหาร (Food Safety) และกฎระเบียบ เกี่ยวกับการทำประมงผิดกฎหมาย ขาดการรายงานไร้การควบคุม (Illegal, Unreported and Unregulated Fishing: IUU Fishing) เป็นต้น ดังนั้น เกษตรกรและผู้ประกอบธุรกิจเกษตร จำเป็นต้องยกระดับการผลิตให้ได้มาตรฐานตามกฎ กติกาการค้า ซึ่งมีแนวโน้มที่จะทวีความเข้มข้นขึ้น เพื่อให้สามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก และสร้างมูลค่าเพิ่มจากการส่งออกสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพ

ได้มาตรฐาน ขณะเดียวกันรัฐบาลจำเป็นต้องกำหนดนโยบายและมาตรการส่งเสริมและสนับสนุน การสร้างระบบมาตรฐานการผลิต รวมถึงควบคุมการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับสินค้าเกษตรเพิ่มขึ้น

1.3 การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยคุกคามทางธรรมชาติที่ทวีความรุนแรงขึ้น

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นปัญหาที่มีความสำคัญระดับโลก อันมีสาเหตุมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจของนานาประเทศ โดยเฉพาะประเทศพัฒนาแล้ว ซึ่งเป็นตัวเร่ง ที่ก่อให้เกิดปรากฏการณ์ ก๊าซเรือนกระจกและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ สำหรับผลกระทบต่อ ภาคเกษตรที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ อาทิ ภัยแล้ง น้ำท่วม โรคและแมลง ศัตรูพืชระบาด และความแปรปรวนของฤดูกาล ทำให้ผลผลิตทางการเกษตรลดลง พันธุ์พืชที่มีอยู่ ไม่สามารถปรับตัวต่อสภาวะอากาศที่เปลี่ยนไป การสังเกตหรือประสบการณ์ของเกษตรกร อาจไม่เพียงพอต่อการรับมือกับสถานการณ์ที่ไม่เคยมีมาก่อน ไม่สามารถเตรียมการได้ทัน ทำให้ มีความเสี่ยงต่อการสูญเสียผลผลิต และมีต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้น เช่น การใช้สารควบคุมโรคและแมลง ศัตรูพืช การใช้พลังงานสูบน้ำเพื่อใช้ในสภาวะน้ำแล้ง หรือสูบน้ำออกในสภาวะน้ำท่วม แม้ว่าที่ผ่านมา ทั่วโลกจะมีการพัฒนาเทคโนโลยีการเกษตรอย่างต่อเนื่อง แต่การทำเกษตรส่วนใหญ่ยังต้องพึ่งพา สภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติเป็นหลัก จากรายงานของ Intergovernmental Panel on Climate Change: IPCC ปี 2557 ระบุว่า หากภาคเกษตรไม่มีการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ จะทำให้ในปี 2593 ผลผลิตการเกษตรที่สำคัญ เช่น ข้าวสาลี ข้าว และข้าวโพดในพื้นที่เขตร้อนและ ออบอุ่นมีปริมาณผลผลิตลดลงร้อยละ 25 เมื่อเทียบกับศตวรรษที่ 20 ส่งผลต่อความมั่นคงด้านอาหาร ของโลก โดยเฉพาะการผลิตข้าว เนื่องจากอุณหภูมิเพิ่มสูงขึ้นจนอยู่ในระดับที่เริ่มส่งผลต่อผลผลิต (heat stress) พื้นที่เพาะปลูกในที่ลุ่มจะได้รับผลกระทบจากระดับน้ำทะเลที่สูงขึ้น ซึ่งพื้นที่ที่ได้รับ ผลกระทบรุนแรงจะเป็นพื้นที่เขตร้อน โดยเฉพาะเอเชียใต้ ขณะเดียวกันสภาพภูมิอากาศที่แปรปรวน ไม่เป็นไปตามฤดูกาลปกติ ทำให้พืชไม่ออกดอก หรือออกล่าช้า มีการระบาดของ โรคพืชและแมลงใหม่ ๆ ดังนั้น ภาคเกษตรจึงเป็นภาคที่รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศรุนแรงที่สุด สำหรับประเทศไทยถูกจัดอยู่ในกลุ่มประเทศที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพ ภูมิอากาศในระยะ 30 ปีข้างหน้า มากเป็นอันดับที่ 14 จาก 170 ประเทศ ซึ่งในช่วงที่ผ่านมา ประเทศไทยเริ่มได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เช่น ปัญหาน้ำท่วมฉับพลัน เมื่อปี 2554 ทำให้พื้นที่ปลูกข้าวเสียหายรวมกันมากกว่า 10 ล้านไร่ ผลผลิตข้าวเสียหายรวม 2.5 ล้าน ตัน ชาวนามากกว่า 1 ล้านคน ได้รับผลกระทบปัญหาโรคระบาดของเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล เมื่อในช่วงปี 2551 - 2553 ได้ทำลายนาข้าวเสียหายรวมกันประมาณ 4 - 5 ล้านไร่ ปัญหาเพลี้ยแป้งสี ชมพู่ระบาดในพื้นที่มันสำปะหลัง เมื่อช่วงปี 2552 - 2553 ส่งผลให้พื้นที่เสียหายมากกว่า 1 ล้านไร่ ปริมาณผลผลิตลดลง ประมาณร้อยละ 30 เป็นต้น ด้วยเหตุผลดังกล่าว การสร้างความสามารถในการปรับตัวของภาคการเกษตรจึงเป็นเรื่องสำคัญ และต้องเร่งดำเนินการโดยเฉพาะการวิจัยและ พัฒนา การถ่ายทอดองค์ความรู้ และการใช้เทคโนโลยี เพื่อการปรับตัว ต่อ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Adaptation technology) เช่น การปรับปรุงพันธุ์พืช ให้ต้านทานต่อสภาวะการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศ ทนต่อโรคและแมลงศัตรูพืช (biotic and abiotic stresses) การเพิ่มผลผลิตให้เพียงพอกับความต้องการที่เพิ่มขึ้น อีกทั้งยังต้องคำนึงถึงการสร้าง

ดุลยภาพระหว่างการเพิ่มปริมาณผลผลิตต่อพื้นที่การผลิตอย่างยั่งยืน รวมถึงการพัฒนาระบบเตือนภัย เพื่อลดความเสี่ยงหรือลดการสูญเสียผลผลิต

1.4 ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและสังคมยุคดิจิทัล

เทคโนโลยีก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของโลกในหลาย ๆ ด้าน โดยปัจจุบัน เทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทต่อเศรษฐกิจและสังคมมากขึ้น เช่น นาโนเทคโนโลยี เทคโนโลยีชีวภาพ เทคโนโลยีการยืดชีวิตให้ยาวนานขึ้น เทคโนโลยีเครื่องจักรกลหุ่นยนต์ และ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เป็นต้น สำหรับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารช่วยในการเชื่อมโยง ข้อมูลข่าวสาร ระหว่างกันได้ทั่วโลก โดยผ่านระบบเครือข่ายและสื่ออิเล็กทรอนิกส์หลากหลายรูปแบบ เช่น วิทยุ โทรศัพท์ โทรศัพท์ และอินเทอร์เน็ต เป็นต้น ซึ่งการติดต่อสื่อสารผ่านระบบเครือข่ายเหล่านี้ ทำให้เกิดสังคมที่เรียกว่า สังคมยุคดิจิทัล ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและสังคมยุคดิจิทัลเป็นโอกาสในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เช่น การมีเว็บไซต์เป็นช่องทางในการประชาสัมพันธ์ข่าวสาร การซื้อขายสินค้าผ่านระบบ e-commerce การใช้เทคโนโลยีในการผลิตสินค้าให้มีคุณภาพและปริมาณเพิ่มขึ้น และการทดแทนแรงงานด้วยเครื่องจักร เป็นต้น

การขับเคลื่อนภาคเกษตรของไทยให้เติบโตอย่างต่อเนื่องและมีเสถียรภาพ ในโลกยุคดิจิทัลนั้น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับภาคเกษตรจำเป็นต้องก้าวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลก แห่งเทคโนโลยีในอนาคต โดยการพัฒนาองค์ความรู้ด้านนวัตกรรม เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารผนวกกับ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีการผลิตและการตลาดสมัยใหม่ ซึ่งจะช่วยยกระดับภาคเกษตรไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งในด้านการผลิตตลอดโซ่ อุปทานให้ได้คุณภาพมาตรฐาน เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีความปลอดภัยต่อผู้ผลิตและผู้บริโภค มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ รวมถึงการผลิตสินค้าเกษตรที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการ ของตลาดโลก ซึ่งจะนำไปสู่การเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าเกษตรและสร้างรายได้ที่มั่นคงให้แก่เกษตรกร รวมทั้งความมีเสถียรภาพของภาคเศรษฐกิจอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกัภาคเกษตรด้วย

1.5 ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีชีวภาพสมัยใหม่ด้านการเกษตร

เทคโนโลยีชีวภาพสมัยใหม่สามารถนำมาใช้ในการปรับปรุงพันธุ์พืชหรือสิ่งมีชีวิต ในระดับยีน ซึ่งสามารถทำได้อย่างจำเพาะเจาะจงและมีประสิทธิภาพสูงกว่าวิธีการปรับปรุงพันธุ์ แบบเดิม ผลผลิตจากการปรับปรุงพันธุ์พืชด้วยเทคโนโลยีชีวภาพสมัยใหม่ที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ พืชตัดแปลงพันธุกรรม โดยเมื่อปี 2557 พื้นที่เพาะปลูกพืชตัดแปลงพันธุกรรมทั่วโลก อยู่ที่ 1,134 ล้านไร่ (181.5 ล้านเฮกเตอร์) หรือคิดเป็นร้อยละ 12 ของพื้นที่เกษตรกรรมโลก (9,375 ล้านไร่) สำหรับประเทศที่ปลูกพืชตัดแปลงพันธุกรรมมีทั้งหมด 28 ประเทศ โดยร้อยละ 90 ของพื้นที่ ปลูกพืชตัดแปลงพันธุกรรมรวมอยู่ใน 6 ประเทศ คือ สหรัฐอเมริกา อาร์เจนตินา บราซิล อินเดีย แคนาดา และจีน (ที่มา: International Service for the Acquisition of Agri-Biotech Applications) สำหรับสถานการณ์พืชตัดแปลงพันธุกรรมในกลุ่มประเทศเอเชียส่วนใหญ่อนุญาต ให้มีการ วิจัยระดับแปลงและขยายผลเชิงพาณิชย์ โดยประเทศในเอเชียที่มีการยอมรับการปลูกพืชตัดแปลง พันธุกรรม ได้แก่ อินเดีย จีน บังกลาเทศ มาเลเซีย เวียดนาม และอินโดนีเซีย เป็นต้น ส่วน ญี่ปุ่นไม่อนุญาตให้มีการปลูกพืชตัดแปลงพันธุกรรมในประเทศ แต่อนุญาตให้นำเข้าผลิตภัณฑ์เกษตร และอาหารที่ผลิตจากพืชตัดแปลงพันธุกรรม โดยกฎหมายของญี่ปุ่นบังคับให้มีการแสดงฉลากของ

ผลิตภัณฑ์อาหารที่มีหรือประกอบด้วยหรือได้มาจากพืชตัดแปลงพันธุกรรม และต้องสามารถพิสูจน์ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์และมีขั้นตอน การติดตามการตรวจสอบย้อนกลับได้ (Traceability) ดังนั้น ประเทศไทยจะต้องมีนโยบายเพื่อกำหนดจุดยืนในเรื่องดังกล่าวอย่างเหมาะสม

1.6 แนวโน้มประชากรโลกเพิ่มขึ้น

ทำให้ความต้องการบริโภคอาหารและพลังงานเพิ่มขึ้น รายงานสหประชาชาติ ประเมินว่า จำนวนประชากรโลกจะเพิ่มขึ้นเป็น 9,100 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2593 โดยส่วนใหญ่ เป็นการเพิ่มขึ้นของประชากรในประเทศกำลังพัฒนาแถบเอเชียและแอฟริกา หากประชากรโลกเพิ่มขึ้นตามที่คาดการณ์ไว้ จะส่งผลกระทบต่อความต้องการบริโภคอาหารและพลังงาน อาจก่อให้เกิดการขาดแคลนและแย่งชิงอาหารได้ เนื่องจากข้อจำกัดด้านพื้นที่เพาะปลูก ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ และเทคโนโลยีการผลิตที่มีจำกัด ทำให้ไม่สามารถเพิ่มผลผลิตการเกษตรได้ ประกอบกับสภาวะภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้ผลผลิตทางการเกษตรได้รับความเสียหายและมีราคาสูงขึ้นในอนาคต นอกจากนี้ หลายประเทศทั่วโลกได้ปรับเปลี่ยนมาใช้พลังงานทางเลือกเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะพลังงานจากพืช เช่น อ้อย ข้าวโพด มันสำปะหลัง และปาล์มน้ำมัน เพื่อรองรับแนวโน้มการใช้พลังงานที่สูงขึ้น ซึ่งเป็นความท้าทายของโลกในการสร้างสมดุลของพืชอาหาร และพืชพลังงาน เพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการบริโภคของประชากรโลกและรองรับความต้องการของภาคอุตสาหกรรมและพลังงานได้

2. การเปลี่ยนแปลงระดับประเทศ

2.1 การเปลี่ยนแปลงนโยบายของภาครัฐ

การดำเนินนโยบายของรัฐบาลที่ผ่านมาเป็นการดำเนินการและปฏิบัติตามที่ได้มีการหาเสียงไว้ โดยหน่วยงานราชการเป็นกลไกขับเคลื่อนสำคัญ สำหรับการกำหนดนโยบายการเกษตรนั้น เนื่องจากเกษตรกรถือเป็นฐานคะแนนเสียงที่สำคัญของพรรคการเมือง ส่งผลให้นโยบายการเกษตรส่วนใหญ่จะมาจากเหตุผลทางการเมือง (Political Reason) และคำนึงถึงผลประโยชน์ระยะสั้นเป็นสำคัญ การกำหนดนโยบายภาคเกษตรในอนาคต เพื่อให้การพัฒนาภาคเกษตรและคุณภาพชีวิตของเกษตรกรเกิดความยั่งยืน จำเป็นต้องพิจารณาจาก 3 ด้าน คือ ความเร่งด่วน ความต่อเนื่อง และความยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับความแตกต่างของเกษตรกร ความแตกต่างเชิงพื้นที่ ความสอดคล้องกับนโยบายอื่น ๆ รวมถึงข้อจำกัดต่าง ๆ เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ งบประมาณ เทคโนโลยี ความสามารถในการบริหารจัดการ เป็นต้น มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพและประสิทธิภาพในการผลิต มีการวางแผนการผลิตที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด และส่งเสริมการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร อย่างไรก็ตาม ในเรื่องดังกล่าวรัฐบาลปัจจุบันโดยพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) ซึ่งภาคส่วนต่าง ๆ รวมทั้งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ระยะ 20 ปี เพื่อใช้เป็นกรอบทิศทางการพัฒนา ซึ่งคาดว่าจะสามารถลดปัญหาความไม่ต่อเนื่องของนโยบายการพัฒนาในอนาคต

2.2 ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของประชากรภาคเกษตร

เกษตรกรหรือแรงงานรับจ้างในภาคเกษตรส่วนใหญ่ถูกจัดอยู่ในกลุ่มประชากรที่มีรายได้เฉลี่ยค่อนข้างต่ำ มีคุณภาพชีวิตด้อยกว่าภาคการผลิตอื่น และขาดความมั่นคงในอาชีพและ

รายได้ แม้ว่าในระยะที่ผ่านมารัฐบาลได้พยายามแก้ไขปัญหาค่าความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ แต่จากปัญหาภัยธรรมชาติที่มีความรุนแรง ราคาสินค้าเกษตรที่ตกต่ำ รวมถึงกระแสบริโภคนิยมและพฤติกรรมการบริโภคสินค้าฟุ่มเฟือย ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางรายได้มากขึ้น และประชากรภาคเกษตรมีหนี้สินเพิ่มขึ้น

2.3 การขาดแคลนแรงงานภาคเกษตร และการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ

ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เนื่องจากอัตราการภาวะเจริญพันธุ์รวมลดลงและประชากรไทยมีอายุยืนมากขึ้น คาดการณ์ว่าในปี 2583 จะมีจำนวนผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป สูงถึง 20.5 ล้านคน หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 32.1 ของประชากรไทยทั้งหมด ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้ นอกจากจะส่งผลกระทบต่อ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศแล้ว ยังเป็นอุปสรรคต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนในระยะยาว โดยเฉพาะภาคการเกษตรที่จำเป็นต้องใช้แรงงานจำนวนมาก แต่แนวโน้มแรงงานภาคเกษตรกลับลดลง เนื่องจากแรงงานวัยทำงานไม่สามารถทดแทนแรงงานที่ก้าวเข้าสู่วัยกลางคนและสูงอายุได้ทัน ประกอบกับ บุตรหลานเกษตรกรที่ได้รับการศึกษาดีขึ้น ไม่นิยมประกอบอาชีพการเกษตร เพราะขาดแรงจูงใจและกลัวความไม่มั่นคงทางรายได้ ส่งผลให้คนรุ่นใหม่เคลื่อนย้ายจากภาคการเกษตรไปสู่ภาคอุตสาหกรรม และบริการเพิ่มมากขึ้น ซึ่งหากแรงงานภาคเกษตรมีแนวโน้มลดลงเรื่อย ๆ ย่อมส่งผลกระทบต่อปริมาณการผลิตสินค้าเกษตร และส่งผลกระทบต่อเชื่อมโยงไปยังสาขาอุตสาหกรรมเกษตรและภาคการส่งออกด้วย

2.4 ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ

ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ เกิดจาก ๒ สาเหตุหลัก คือ ความเสื่อมโทรมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และความเสื่อมโทรมที่เกิดจากกิจกรรมของมนุษย์ เช่น การปลูกพืชซ้ำ ๆ และต่อเนื่อง ทำให้ดินเสื่อมสภาพ การตัดไม้ทำลายป่า การขยายตัวของเมืองหรืออุตสาหกรรมเข้าไปในพื้นที่ทางการเกษตร การใช้สารเคมีเกษตรที่ไม่เหมาะสม การบริหารจัดการน้ำที่ไม่มีประสิทธิภาพ การใช้ทรัพยากร อย่างสิ้นเปลือง ไม่มีการอนุรักษ์ และไม่คำนึงถึงผลกระทบต่ออาจเกิดขึ้นในอนาคต รวมถึงการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติ เกิดความเสื่อมโทรมและลดลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อสมดุลของระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ยังส่งผลซ้ำเติมให้ปัญหาความเสื่อมโทรมทรัพยากรธรรมชาติทวีความรุนแรงมากขึ้น เช่น การขาดแคลนน้ำ การสูญเสียความหลากหลายของพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ และการสูญเสียระบบนิเวศชายฝั่ง เป็นต้น

ด้วยเหตุผลทั้งหมดเหล่านี้ จึงมีความจำเป็นที่ต้องนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมเข้ามาใช้ในภาคการเกษตรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ลดข้อจำกัดในเรื่องการขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตรและผลกระทบจากภัยธรรมชาติ อย่างไรก็ตามการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการผลิตของเกษตรกรจะต้องใช้เวลาในการดำเนินการ ไม่สามารถปรับเปลี่ยนแบบทันทีทันใดได้ ดังนั้น จึงต้องนำเกษตรกรรุ่นใหม่เข้ามาขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมด้านการผลิตของเกษตรกร รวมทั้งการพัฒนาให้เกษตรกรเป็นผู้ประกอบการเกษตรที่สามารถนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมเข้ามา ใช้ในกิจการของตนเองตามแบบเกษตร ๔.๐ และเป็นต้นแบบให้กับเกษตรกรรายอื่น ๆ ในชุมชน เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาการผลิตของเกษตรกรในภาพรวม

หน่วยงานต่าง ๆ ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ดำเนินการพัฒนาเกษตรกรรมใหม่ตามบทบาทภารกิจ ซึ่งมีคุณสมบัติและคุณลักษณะของเกษตรกรรมใหม่ที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ยังขาดความเป็นเอกภาพและการบูรณาการร่วมกัน ทำให้การพัฒนาเกษตรกรรมใหม่ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงจำเป็นต้องมีการกำหนดแนวทางการพัฒนาที่ชัดเจนร่วมกันของแต่ละหน่วยงานในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อหาแนวทางพัฒนาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับเกษตร ๔.๐ อันจะก่อให้เกิดแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรมใหม่ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่มีประสิทธิภาพและสามารถปฏิบัติได้จริงในพื้นที่ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาเกษตรกรรมใหม่ของแต่ละหน่วยงานในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่ใช้มาจนถึงปัจจุบัน
๒. เพื่อเสนอแนะแนวทางการสร้างเกษตรกรรมใหม่ที่สอดคล้องกับเกษตร ๔.๐ เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ในเชิงเนื้อหา

กำหนดคุณสมบัติการเป็นเกษตรกรรมใหม่ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่สอดคล้องกับเกษตร ๔.๐ ที่มีการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมเข้ามาใช้ในการผลิต การตลาด และการบริหารจัดการ

2. ในเชิงประชากร

เน้นการวิจัยเฉพาะแนวทางการดำเนินการของเจ้าหน้าที่ในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในการพัฒนาเกษตรกรรมใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยดำเนินการ

๑. ศึกษาจากเอกสาร โดยวิเคราะห์ กระบวนการ รูปแบบการดำเนินงานพัฒนาเกษตรกรรมใหม่ของแต่ละหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์การกำหนดคุณสมบัติของการเป็นเกษตรกรรมใหม่และแนวทางการพัฒนา เพื่อนำมากำหนดแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรมใหม่ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่มีประสิทธิภาพและเป็นเอกภาพ และสามารถปฏิบัติได้จริง
๒. การสนทนากลุ่ม โดยสอบถามจากเจ้าหน้าที่ในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในการพัฒนาเกษตรกรรมใหม่ให้เป็นเกษตรกรรมใหม่ และ ตัวแทนเกษตรกรรมใหม่ของหน่วยงานในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จำนวน 17 คน ประกอบด้วย

2.1 กรมส่งเสริมการเกษตร จำนวน 10 คน

1. เจ้าหน้าที่ 1 คน

นางสาวภาณุมาศ หมดมลทิน	นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ สำนักงานเกษตรจังหวัดสมุทรสงคราม
------------------------	---

2. เกษตรกรรุ่นใหม่ 9 คน

นายเกษม เด่นทุกทาง	เกษตรกรรุ่นใหม่จังหวัดสมุทรสงคราม
นางสาวสินีนารถ ศิรินาวี	เกษตรกรรุ่นใหม่จังหวัดสมุทรสงคราม
นางสาวเมธินี ไชยววิทย์สกุล	เกษตรกรรุ่นใหม่จังหวัดสมุทรสงคราม
นายโอฬาร ตั้งวิชิตฤกษ์	เกษตรกรรุ่นใหม่จังหวัดสมุทรสงคราม
นายณัฐพล กฤตยวรรณ	เกษตรกรรุ่นใหม่จังหวัดสมุทรสงคราม
นายพงศกร โรจน์วิไล	เกษตรกรรุ่นใหม่จังหวัดสมุทรสงคราม
นางสาวนีนรุช ฉัตรธงชัย	เกษตรกรรุ่นใหม่จังหวัดสมุทรสงคราม
นายจิระวัฒน์ ศิริธนะ	เกษตรกรรุ่นใหม่จังหวัดสมุทรสงคราม
นายจรุงวัฒน์ จรัสดำรงนิตย์	เกษตรกรรุ่นใหม่จังหวัดนครราชสีมา

2.2 สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม จำนวน 4 คน

1. เจ้าหน้าที่ 1 คน

นายภวัต ชื่นนอก	ผู้อำนวยการกลุ่มสร้างและพัฒนา เกษตรกรรุ่นใหม่
-----------------	--

2. เกษตรกรรุ่นใหม่ 9 คน

นายสรศักดิ์ ไวจันทิก	เกษตรกรรุ่นใหม่จังหวัดนครราชสีมา
นางต้อย โปยทอง	เกษตรกรรุ่นใหม่จังหวัดนครราชสีมา
นางยุวดี ดาริวงษ์	เกษตรกรรุ่นใหม่จังหวัดนครราชสีมา

2.3 กรมการข้าว

1. เจ้าหน้าที่ 1 คน

นายประสิทธิ์ ศรีทองแก้ว	เจ้าหน้าที่กรมการข้าว จ.พัทลุง
-------------------------	--------------------------------

2. เกษตรกรรุ่นใหม่ 2 คน

นางสาววรลัญช์ ช่อสม	เกษตรกรรุ่นใหม่จังหวัดพัทลุง
นายพันศักดิ์ จันทรัตน์	เกษตรกรรุ่นใหม่จังหวัดพัทลุง

ข้อจำกัดของการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งมีวิธีการดำเนินการโดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และการสนทนากลุ่ม โดยจะทำการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานส่งเสริมเกษตรกรรุ่นใหม่ในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และตัวแทนเกษตรกรรุ่นใหม่จากหน่วยงานต่าง ๆ จึงทำให้แนวทางในการตั้งคำถามสำหรับการสัมภาษณ์อาจมีความแตกต่างกัน เนื่องจากแต่ละหน่วยงานมีแนวทางในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ที่แตกต่างกัน ส่งผลให้คุณสมบัติของตัวแทน

เกษตรกรรุ่นใหม่จากหน่วยงานต่าง ๆ มีความแตกต่างกัน ดังนั้นการนำข้อมูลของเกษตรกรรุ่นใหม่ ที่มาจากต่างหน่วยงานนำมาเปรียบเทียบได้ค่อนข้างยากลำบาก อย่างไรก็ตามผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการ นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับแนวทางการพัฒนาของแต่ละหน่วยงาน รวมทั้ง ศึกษานำตัวชี้วัดและผลสำเร็จของการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ในแต่ละหน่วยงานมาเปรียบเทียบ เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ของแต่ละหน่วยงานแล้วนำข้อมูล มาสังเคราะห์เพื่อให้เกิดแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่เป็นเอกภาพและสอดคล้องกับเกษตร ๔.๐

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑. ได้แนวทางในการปรับปรุงกระบวนการ และรูปแบบการดำเนินงานพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีประสิทธิภาพและเป็นทิศทางเดียวกันทั้งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
๒. ได้แนวทางในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ที่สอดคล้องกับเกษตร ๔.๐ และสามารถปฏิบัติได้จริงอย่างมีประสิทธิภาพ

คำจำกัดความ

เกษตรกรรุ่นใหม่	หมายถึง	บุคคลทั่วไปหรือเกษตรกรที่มีอายุไม่เกิน ๔๕ ปี และมีความต้องการประกอบอาชีพการเกษตรและพัฒนาความสามารถของตนในอาชีพเกษตรกรรม
เกษตร ๔.๐	หมายถึง	การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเกษตรแบบดั้งเดิม ไปสู่การเกษตรสมัยใหม่ที่มีการบริหารจัดการโดยการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมเข้ามาใช้ในการทำการเกษตร

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎี แนวคิดการกำหนดแนวทางทางการพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่

1. ความหมายการพัฒนา

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2557 : 42-43) ให้ความหมายการพัฒนาว่า หมายถึง การเปลี่ยนแปลงไปทิศทางที่ดีกว่าเดิมเพื่อให้ประชาชนหรือชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและมีความเจริญก้าวหน้า โดยการเปลี่ยนแปลงนั้นได้มีการกำหนดไว้ก่อนและครอบคลุมทั้งด้านวัตถุ และ ด้านจิตใจ หรืออาจแบ่งเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง นอกจากนี้แล้ว การพัฒนาในแง่ที่เป็นกระบวนการ (process) จะประกอบด้วยหลายขั้นตอน (stages) ที่มีความสัมพันธ์หรือเชื่อมโยง (relation or linkage) และสอดคล้องกัน การพัฒนายังเป็นกระบวนการต่อเนื่อง (continuing process) คือ หลังจากดำเนินกิจกรรมพัฒนากิจกรรมหนึ่งผ่านไปแล้ว ก็จะนำไปสู่การเริ่มดำเนินกิจกรรมพัฒนาอีกกิจกรรมอื่นต่อ ๆ ไปอีก

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2556 : 8-15) สรุปแนวความคิดของการพัฒนาไว้ ดังนี้

- 1) การพัฒนาในความหมายเกี่ยวกับการวางแผน คือ กระบวนการเคลื่อนย้ายจาก “การด้อยพัฒนา (under development)” ให้หลุดพ้นจากความยากจน ซึ่งจะแสวงหาและบรรลุถึงได้อย่างแท้จริง โดยวิธี “การวางแผนเพื่อการพัฒนา” (planning for development)” กล่าวคือ การพัฒนาเป็นการปรับปรุงเงื่อนไขที่ไม่พึงปรารถนาต่าง ๆ ในระบบสังคม เงื่อนไขซึ่งทำให้ภาวะการด้อยพัฒนาเป็นอยู่ตลอดไป ในขณะที่การวางแผนเป็นการค้นหาหนทางที่ประสานงานกันขึ้นมาตามหลักการแห่งเหตุและผลเป็นระบบของมาตรการทางนโยบายซึ่ง สามารถทำให้เกิดการพัฒนา การพัฒนาจึงเป็นการวางแผนเพื่อหามาตรการให้หลุดพ้นจากความทุกข์ยากที่ไม่พึงปรารถนา
- 2) การพัฒนาในความหมายเกี่ยวกับการปฏิบัติ การพัฒนาเป็นเรื่องเกี่ยวกับการ ชักชวนหรือกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เป็นความพยายามที่ตั้งใจกระทำ เพื่อเปลี่ยนโครงสร้างสังคมของประชากรเป้าหมายโดยโครงการที่วางขึ้น เพื่อให้บุคลากรเฉพาะชุดหนึ่งปฏิบัติการให้บรรลุผลตามเป้าหมายด้วยกลวิธีการทำงานพัฒนาต่างๆ และโครงการดังกล่าวต้องเกี่ยวข้องกับขนาดของหน่วยสังคมเป้าหมาย แม้ว่าประชาชนเป็นรายบุคคล หรือเป็นกลุ่มจะได้รับผลจากการพัฒนาแต่โดยทั่วไปแล้วโครงการพัฒนามักจะมุ่งถึงการเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อสังคมโดยรวม จะเห็นได้ว่าตามนัยดังกล่าวการพัฒนาครอบคลุมแนวความคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติการเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมตามแผนการและโครงการที่กำหนดขึ้น
- 3) การพัฒนาในความหมายเกี่ยวกับเทคโนโลยี การพัฒนามีลักษณะของการ ปฏิบัติที่เกี่ยวกับเทคโนโลยีการผลิต และการแข่งขันทางสังคม ฉะนั้นการพัฒนาจึงครอบคลุม ไม่เพียงแต่การปรับตัวในระบบสังคม แต่ยังคงครอบคลุมถึงการเปลี่ยนแปลงทั้งสังคมไปสู่รูปแบบใด รูปแบบหนึ่ง บนพื้นฐานของการเปลี่ยนแปลงนี้คือการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ และเทคโนโลยีของระบบอุตสาหกรรมและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมซึ่งเป็นผลตามมา การพัฒนาจึงเป็นเรื่องของการเปลี่ยนแปลงสังคมประเพณีนิยม

หรือสังคมหัวเลี้ยวหัวต่อ (ช่วงเปลี่ยนผ่าน) ไปเป็นสังคมที่ประกอบไปด้วยนักคิดริเริ่มสร้างสรรค์ นวัตกรรมทางเทคนิค

2. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (๒๕๖๐ก) สรุปหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ ๙) ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า ๓๐ ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มเกษตรกร โดยการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอนตามลำดับ คือ

ขั้นตอนที่ ๑ เป็นแนวทางการจัดการพื้นที่เกษตรกรรมในระดับครอบครัว ที่สอดคล้อง สมดุลกับระบบนิเวศ เพื่อให้พออยู่ พอกิน สมควรแก่อัตภาพในระดับที่ประหยัดและเลี้ยงตนเอง ครอบครัวได้

ขั้นตอนที่ ๒ การรวมกลุ่มในรูปสหกรณ์ ร่วมมือกันในการผลิต จัดการตลาดและพัฒนาสวัสดิการของชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ เป็นการสร้างความสามัคคีภายในท้องถิ่น และเตรียมความพร้อมก่อนก้าวสู่โลกภายนอก

ขั้นตอนที่ ๓ ติดต่oprสานงานกับหน่วยงานภายนอกเพื่อจัดหาทุน วิชาการ ความรู้ เทคโนโลยีจากธุรกิจเอกชน เช่น ธนาคาร บริษัท ห้างร้าน เอกชน ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐ มูลนิธิต่าง ๆ มาช่วยในการลงทุนและพัฒนาคุณภาพชีวิต

โดยสรุปแนวพระราชดำรัสส่งเสริมให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้และมีการรวมกลุ่มกันและเชื่อมโยงเครือข่ายด้านต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความก้าวหน้าไปอย่างสมดุลกับสภาพแวดล้อมในแต่ละท้องถิ่นที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเป็นขั้นตอน โดยประยุกต์ใช้ความรู้ ภูมิปัญญาและทรัพยากรด้านต่าง ๆ ที่มีอยู่อย่างเหมาะสมบนพื้นฐานของคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ขยันหมั่นเพียร เอื้อเฟื้อแบ่งปัน และใช้สติปัญญาในการตัดสินใจและดำเนินชีวิต

๓. การเรียนรู้

๓.1 ความหมายของกระบวนการเรียนรู้

กรมส่งเสริมการเกษตร (2556 : 3) ให้ความหมาย การเรียนรู้ (Learning) หมายถึง การปรับเปลี่ยนทัศนคติ แนวคิดและพฤติกรรมจากการได้รับประสบการณ์ที่เกษตรกรมีปฏิสัมพันธ์ กับสิ่งแวดล้อม หรือจากการฝึกหัด อาจปรับเปลี่ยนไปในทางที่ดีหรือไม่ดี แต่การเรียนรู้ในงานส่งเสริมการเกษตร ควรปรับเปลี่ยนเกษตรกรไปในทางที่ดีขึ้น มีความรู้เพิ่มขึ้น

กรมส่งเสริมการเกษตร (2556 : 3) ให้ความหมาย กระบวนการเรียนรู้ (Learning process) หมายถึง การดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน หรือการใช้วิธีการต่าง ๆ ที่ช่วยให้เกษตรกรเกิดการเรียนรู้ เกิดความรู้และความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ หลักการสร้างกระบวนการเรียนรู้สำหรับนักส่งเสริมการเกษตรจะใช้วิธีการสร้างกระบวนการเรียนรู้หลัก ๆ 3 วิธี คือ 1) การจัดเวที

แลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเกษตรกร เช่น การจัดประชุมกลุ่มย่อย จัดประชุมสัมมนา หรือจัดเวทีเปิดการเรียนรู้ 2) การพาเกษตรกรไปศึกษาดูงานกลุ่ม หรือองค์กรที่ประสบผลสำเร็จ 3) การจัดฝึกอบรม ตามความสนใจของเกษตรกร

๓.๒ ความหมายของกระบวนการเรียนรู้โดยยึดเกษตรกรเป็นศูนย์กลาง

กรมส่งเสริมการเกษตร (2556 : 3-5) ได้ให้ความหมาย กระบวนการเรียนรู้ที่ยึดเกษตรกรเป็นศูนย์กลาง หมายถึง การดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เกษตรกรมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ทุกขั้นตอนตั้งแต่การออกแบบการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ และการประเมินผล การจัดการเรียนรู้ เพื่อตอบสนองหรือเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของเกษตรกร ลักษณะของกระบวนการเรียนรู้ที่ยึดเกษตรกรเป็นศูนย์กลาง มีลักษณะดังนี้ 1) เป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต เพราะเกษตรกรจำเป็นต้องเรียนรู้เสมอ เพื่อพัฒนาชีวิตจิตใจของตนเอง 2) เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นได้ทั้งการคิด วิเคราะห์สถานการณ์ วางแผนในการแก้ไขปัญหาและพัฒนา ดำเนินการตามแผนรวมถึงประเมินผลเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง 3) เป็นกระบวนการที่เกษตรกรใช้ในการสร้างความเข้าใจหรือการสร้างความหมายของสิ่งต่างๆ ให้แก่ตนเอง ดังนั้น กระบวนการเรียนรู้มิใช่เป็นเพียงการรับข้อมูลหรือประสบการณ์เท่านั้น แต่เป็นกระบวนการของการจัดการและใช้ประโยชน์จากข้อมูลและประสบการณ์ 4) เป็นกระบวนการทางสังคม เนื่องจากเกษตรกรอยู่ในสังคมที่มีการปฏิสัมพันธ์กันตลอดเวลา การพบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยน จึงสามารถกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ ขยายมุมมองและขอบเขตของความรู้ ซึ่งเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา สถานที่ ทั้งในครอบครัว ชุมชน และในแปลง ฯลฯ 5) เป็นกระบวนการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต บริบทสังคม สิ่งแวดล้อม และ วัฒนธรรมของเกษตรกร 6) เป็นกระบวนการสร้างความเปลี่ยนแปลง โดยกระตุ้นให้เกษตรกรสนใจ แสวงหาความรู้ เกิดความใฝ่รู้ เรียนรู้ รวมทั้งไม่ตัดสินสิ่งต่างๆ จากปรากฏการณ์ที่เห็นก่อนที่จะคิด ใคร่ครวญถึงสาเหตุ ที่มาที่ไป และปัจจัยเงื่อนไขต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เมื่อเกษตรกรสามารถสร้างความรู้ขึ้นใช้เอง ได้ค้นพบสิ่งที่เป็นความจริงด้วยตนเอง จะสามารถคิดด้วยความรู้สึกอิสระโดยปราศจาก ความกลัว (เกิดปัญญา) และกล้าที่จะเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก คือการเปลี่ยนแปลงภายใน ได้แก่ ปริมาณความรู้ ความคิด ทศนคติ ค่านิยม จิตสำนึก เป็นต้น ส่วนการเปลี่ยนแปลงภายนอก ได้แก่ พฤติกรรม ทักษะ และความชำนาญ เป็นต้น

กรมส่งเสริมการเกษตร (2556 : 5-6) ได้สรุปปัจจัยสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ที่ยึดเกษตรกรเป็นศูนย์กลาง มีดังนี้ 1) การเปิดโอกาสให้เรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้จะเกิดได้ดี โดยการจัดกระบวนการที่เปิดโอกาสให้เกษตรกรได้เรียนรู้ ได้คิด จากหลากหลายวิธีการทั้งจากสื่อ การลงมือปฏิบัติจริง และที่สำคัญ คือ มีการสรุปสาระการเรียนรู้ร่วมกัน 2) ความแตกต่างของเกษตรกร คำนี้ถึงแตกต่างระหว่างเกษตรกรในด้านความสามารถระหว่างสติปัญญา อารมณ์ สังคม ความพร้อมของร่างกาย จิตใจ และสร้างโอกาสให้ เกษตรกรเกิดการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลายและต่อเนื่อง 3) เนื้อหาสาระ การเรียนรู้มีความสมดุลกับวัย ความถนัดและความสนใจของเกษตรกร 4) แหล่งเรียนรู้ มีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายเพียงพอที่จะทำให้เกษตรกรได้ใช้เป็น แหล่งค้นคว้าหาความรู้ตามความถนัดและความสนใจ 5) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกร มีลักษณะเป็นกัลยาณมิตรที่ช่วยเหลือเกื้อกูลห่วงใย มีกิจกรรมร่วมกันในกระบวนการเรียนรู้ คือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ถักทอความคิดไปสู่การแก้ปัญหาร่วมกัน 6) ความศรัทธาต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เกษตรกรมีความศรัทธา

ต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร มีใจรักที่จะเรียนรู้ สนใจในสาระที่เรียน รวมทั้งสนใจในกระบวนการที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ ทั้งนี้ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรต้องมีความเชื่อว่าเกษตรกร สามารถเรียนรู้ได้ด้วยวิธีการเรียนรู้ที่ต่างกัน 7) ความเชื่อมโยงสาระและกระบวนการเรียนรู้กับเหตุการณ์และสิ่งแวดล้อมรอบตัว ซึ่งเกษตรกรสามารถนำผลการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ได้ สถานการณ์จริง

บำเพ็ญ เขียวหวาน (2557 : 6) กล่าวถึง กลไกขับเคลื่อนให้สำเร็จจะต้อง 1) มีเกษตรกรต้นแบบเป็นตัวอย่างที่ดี 2) มีวิทยากรผู้รู้ 3) มีกระบวนการผู้จัดการเรียนรู้ 4) มีผู้เรียนรู้ที่สนใจจะเรียนรู้ ส่วนปัจจัยที่เอื้อของกรมส่งเสริมการเกษตรต่อการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผล สามารถพัฒนาเกษตรกร บุคลากรและสร้าง นวัตกรรมในการส่งเสริม มีดังนี้ 1) มีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบ มีความเชี่ยวชาญหลายด้าน สามารถบูรณาการได้ 2) มีผู้รู้ มีเกษตรกรต้นแบบที่เป็นเครือข่าย 3) มีรูปธรรม มีตัวอย่างให้นำมาจัดการเรียนรู้ได้ 4) เจ้าหน้าที่เราเป็นคนรุ่นใหม่ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ใฝ่ทำ ทำได้ ทำหาย 5) ใช้ IT นำมาเป็นเครื่องมือได้ทั้งส่วนกลางและพื้นที่ 6) มีสื่อมากมาย ของเรา ของเพื่อน มีบทเรียน มีอุปกรณ์ เครื่องมือ เอามาใช้ได้ 7) มีการจัดกิจกรรมอบรม พัฒนาด้านต่าง ๆ หลายหลักสูตร 8) มีภาคีเครือข่าย หน่วยงาน องค์กร สถาบันการศึกษาที่เชื่อมโยงได้ 9) ระบบส่งเสริมการเกษตรที่สอดคล้องกับการพัฒนา

นโยบายการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (๒๕๕๙) กล่าวถึงยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ไว้ดังนี้ ยุทธศาสตร์ที่ ๑ สร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร แนวทางการพัฒนาที่ ๒) เสริมสร้างความภาคภูมิใจและความมั่นคงในการประกอบอาชีพเกษตรกรกรรม ด้วยการ ๒.๑) สร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เข้าสู่ภาคการเกษตร โดยร่วมมือกับสถาบันการศึกษาที่มีหลักสูตรการเรียนการสอนด้านการเกษตร ถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการด้านการผลิตด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ ความรู้ด้านการบริหารธุรกิจ การตลาด และการเข้าถึงแหล่งสินเชื่อเพื่อการเกษตรให้กับเยาวชนรุ่นใหม่ ลูกหลานเกษตรกร หรือบุคคลทั่วไปที่มีความมุ่งมั่นจะประกอบอาชีพเกษตรกรกรรม รวมทั้งสนับสนุนทุนเพื่อการประกอบธุรกิจเกษตร การจัดสรรที่ดินทำกินให้เกษตรกรรุ่นใหม่ และส่งเสริมให้เกษตรกรรุ่นใหม่ นำความรู้ทางการเกษตรไปถ่ายทอดและพัฒนาชุมชน ๓.๓) ปลุกฝังความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมยั่งยืนให้กับเยาวชนคนรุ่นใหม่ โดยพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการ สอดแทรกเนื้อหาวิชาความรู้ที่จำเป็นต่าง ๆ อาทิ การทำเกษตรอินทรีย์ เกษตรผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ที่เน้นความมั่นคงทางอาหารและรายได้ของเกษตรกร ความปลอดภัยด้านอาหาร การพัฒนาไปสู่เกษตรอุตสาหกรรม และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (๒๕๖๐) กล่าวว่า การสร้างบุคลากรด้านการเกษตร โดยการผลิตเกษตรกรรุ่นใหม่หรือดำเนินนโยบายบัณฑิตคืนถิ่น การจัดทำหลักสูตรการศึกษาที่เน้นการเรียนรู้จากภาคปฏิบัติเพื่อสร้างเกษตรกรที่มีความรู้และมีความสามารถในการยกระดับการผลิตแปรรูป การตลาด และการบริหารจัดการที่สามารถปรับตัวได้ทันตามการเปลี่ยนแปลงของโลก การสนับสนุนการสร้างและการรวมกลุ่มเกษตรกรปราดเปรื่องให้เป็นผู้บริหารจัดการธุรกิจการเกษตร ตั้งแต่ต้นน้ำถึงการแปรรูปและการตลาด และเปิดโอกาสให้บุตรของเกษตรกรที่มีพื้นที่ทำการเกษตร

มีทัศนคติและความต้องการในการสานต่องานเกษตรกรรมเป็นลำดับแรก ตลอดจนการสร้างค่านิยมที่ดี และการสร้างความมั่นคงของเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร รวมถึงการสร้างองค์ความรู้และเข้าถึง เครือข่ายพัฒนาความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและวางระบบบริหารจัดการความรู้เพื่อให้เกิดการ ถ่ายทอดองค์ความรู้เทคโนโลยี

กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2560ข) กล่าวถึงยุทธศาสตร์การ ส่งเสริมการเกษตรไว้ ดังนี้ ยุทธศาสตร์ที่ 1 การส่งเสริมความมั่นคงในอาชีพของเกษตรกรและองค์กร เกษตรกร ข้อ 1.3 พัฒนาเกษตรกรให้เป็น Smart Farmer 2) ส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่เข้าสู่ภาค การเกษตร และพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็น Young Smart Farmer มีการจัดกระบวนการพัฒนา และเสริมสร้างเครือข่ายอย่างเป็นระบบ สนับสนุนการใช้ ICT เทคโนโลยีสมัยใหม่ นวัตกรรม และ ความคิดสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาระดับเป็นผู้ประกอบการเกษตรและเป็นกำลังหลักในการขับเคลื่อน การพัฒนาการเกษตรสมัยใหม่ตามนโยบายไทยแลนด์ 4.0 โดยบูรณาการกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง 3) ส่งเสริมยุวเกษตรกร (Farm Youth) ให้มีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพการเกษตร และสนับสนุนการรวมกลุ่ม ยุวเกษตรกร เสริมสร้างความรู้และทักษะด้านการเกษตรพื้นฐาน พัฒนาและเชื่อมโยงเครือข่ายความ ร่วมมือ โดยเฉพาะสถาบันการศึกษา เพื่อสนับสนุนการเตรียมความพร้อมยุวเกษตรกร สู่ภาค การเกษตร

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

วีระชัย นาควิบูลย์วงศ์ และคณะ (2556) ทำการวิจัยเรื่องการประเมินประสิทธิผล ของโครงการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ จำนวน 2 หลักสูตร คือ หลักสูตรการพัฒนาผู้นำ เกษตรกรรุ่นใหม่ และหลักสูตรการพัฒนาเกษตรกรมืออาชีพยุคใหม่ พบว่าประสิทธิผลของผู้นำ เกษตรกรรุ่นใหม่ อิงตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ผู้ผ่านหลักสูตรดังกล่าวมีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพ ($X = 4.54$) สามารถใช้ประโยชน์จากข้อมูลและระบบสารสนเทศระดับ ปานกลาง ($X = 3.48$) สามารถเปลี่ยนวิธีคิดจากการผลิตที่พึ่งพิงฐานทรัพยากรเป็นการพึ่งพิงการบริหารจัดการอยู่ในระดับดี ($X = 3.64$) สามารถใช้ความรู้บริหารจัดการอาชีพตลอดห่วงโซ่อาหารระดับ ปานกลาง ($X = 3.24$) สามารถสร้างความเข้มแข็งในระดับไร่นาและขยายผลสู่กลุ่มและชุมชนในระดับ ดี ($X = 3.56$) ส่วนคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตร พบว่าอยู่ในระดับ ดี ($X = 4.11$) และคุณลักษณะของผู้นำ เกษตรกรรุ่นใหม่อยู่ในระดับ ดี เช่นกัน ($X = 3.77$) การประเมินประสิทธิผลของหลักสูตรการพัฒนา เกษตรกรมืออาชีพรุ่นใหม่ พบว่ากลุ่มนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาแล้วเข้าพื้นที่ จำนวน 26 ราย มีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพระดับ ปานกลาง ($X = 3.25$) สามารถใช้ประโยชน์จากข้อมูลและระบบ สารสนเทศระดับ ดี ($X = 3.52$) สามารถเปลี่ยนวิธีคิดจากการผลิตที่พึ่งพิงฐานทรัพยากรเป็นการพึ่งพิง การบริหารจัดการอยู่ในระดับ ดี ($X = 3.90$) สามารถใช้ความรู้บริหารจัดการอาชีพตลอดห่วงโซ่อาหาร ในการเพิ่มประสิทธิภาพในที่ดินและสร้างรายได้ในระดับปานกลาง ($X = 3.60$) สามารถใช้และ ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนางานอาชีพในระดับ ปานกลาง ($X = 3.13$) และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตรในระดับดี ($X = 3.96$) แต่มีคุณลักษณะของเกษตรกรมือ อาชีพในระดับปานกลาง ($X = 3.27$) ด้านการจัดทำหลักสูตร พบว่ามีการวิเคราะห์สภาพจริงที่เป็น ปัญหาสู่การกำหนดหลักสูตรที่รองรับด้วยฐานทฤษฎี รวมทั้งกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

จัดเนื้อหาที่ต่อบรรบัตวตฤประสงค้อย่างชัดเจน โดยทั้ง 2 หลักสูตรมีเนื้อหาที่ต่อบรรบัตวตฤประสงคที่แตกต่างกัน แต่ในหลักสูตรเกษตรกรรมมืออาชีพยุคใหม่ ขาดเนื้อหาด้านการวิจัยชุมชนที่แสดงนัยของความเป็นมืออาชีพ สำหรับในส่วนของโครงการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ เป็นโครงการที่มีความชัดเจนในวตฤประสงค โดยเลือกหน่วยความร่วมมือที่สนับสนุนการทำงานของโครงการได้อย่างพอเหมาะ คือ เลือกลไกของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) เป็นหน่วยงานทางวิชาการ มีสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เป็นหน่วยงานสนับสนุนการวิจัยและสร้างโจทย์การวิจัยในท่ามกลางการปฏิบัติ มีธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) เป็นหน่วยงานสนับสนุนทุนในการเข้าสู่อาชีพของเกษตรกร การเตรียมการในเชิงความคิดจึงมีความสมบูรณ์ ซึ่งการที่จะบรรลุความสำเร็จได้ตามเจตนารมณ์ขึ้นกับความสามารถในการขับเคลื่อนของผู้ปฏิบัติงานเป็นสำคัญ

พชรพลย์ เอี่ยมอาภรณ์ บำเพ็ญ เขียวหวาน และเบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (2557) ทำการวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขตที่ ๖ จังหวัดเชียงใหม่ สรุปได้ว่าแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่มี ดังนี้ 1) ด้านหลักสูตรการอบรมควรใช้วิธีการปรับกระบวนการทัศน์สร้างแรงจูงใจเพื่อให้เกษตรกรรุ่นใหม่ได้เห็นคุณค่าของตนเองเกิดความภาคภูมิใจในอาชีพเกษตรกร หลักสูตรเนื้อหาการฝึกอบรมเกษตรกรควรมีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหาเพื่อจะได้ตรงกับความต้องการควรเพิ่มความรู้เกี่ยวกับการใช้คอมพิวเตอร์เบื้องต้นและวิธีการใช้ช่องทางอินเทอร์เน็ต เช่น Line Facebook วิทยากรควรจัดให้มีการบรรยายและการสาธิตจากวิทยากร ปรชาญเกษตร ผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญ และควรเน้นให้เกษตรกรรุ่นใหม่มีส่วนร่วมและฝึกปฏิบัติจริง รวมทั้งการศึกษาดูงานจากแหล่งเรียนรู้ในแปลงเกษตรต้นแบบที่เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตร 2) ด้านการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้มีการผลักดันให้แสดงความคิดเห็นในเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ควรมีการละลายพฤติกรรมเพื่อให้เกษตรกรรุ่นใหม่ได้เกิดความสนิทสนมกันมากขึ้นและกล้าแสดงความคิดเห็นมากขึ้น ระยะเวลาการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ควรเลือกจัดให้ตรงกับฤดูกาลที่มีการเพาะปลูกเพื่อให้เกษตรกรรุ่นใหม่ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันทั้งในทางทฤษฎีและฝึกปฏิบัติ จะทำให้เกิดการเรียนรู้ได้มาก ๓) ด้านการเชื่อมโยงเครือข่าย ช่องทางการเชื่อมโยงเครือข่ายโดยการใช้ช่องทาง Social media ได้แก่ Line Facebook หรือติดต่อกันทางโทรศัพท์มือถือ กิจกรรมของเครือข่ายการแลกเปลี่ยนซื้อขายปัจจัยการผลิตซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกเครือข่ายของเกษตรกรรุ่นใหม่ การเชื่อมโยงเครือข่ายในการตลาด เช่น การจัดตลาดนัดจำหน่ายสินค้าร่วมกันของเกษตรกรรุ่นใหม่

นลทวรรณ มากหลาย (2557) ศึกษาแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ในจังหวัดระยอง พบว่า เปรียบเทียบศักยภาพของเกษตรกรรุ่นใหม่ก่อนและหลังจัดกระบวนการเรียนรู้ พบว่าเกษตรกรรุ่นใหม่มีระดับความสามารถตามคุณสมบัติเพิ่มขึ้นเกือบทุกประเด็น โดยเฉพาะมีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่และมีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค ปัจจัยเอื้อที่มีผลต่อการพัฒนา ได้แก่ วิทยากรผู้รู้/ต้นแบบที่ประสบความสำเร็จ กิจกรรมในการเรียนรู้ แต่ละคร้งและเนื้อหาหลักสูตร แนวทางการพัฒนา เกษตรกรรุ่นใหม่ แนวทางพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ เห็นว่าควรจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบเพื่อนเยี่ยมเพื่อนและฝึกความเป็นผู้นำมากที่สุด รองลงมาควรประชาสัมพันธ์ผลงานเกษตรกรรุ่นใหม่ต้นแบบเพื่อสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรรุ่นใหม่สนับสนุนการสร้างเครือข่ายและจัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ปัญหาที่พบ ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ให้คนทั่วไปได้รู้จักเกษตรกรรุ่นใหม่

ยังไม่ทั่วถึง โดยเสนอแนะให้มีการประชาสัมพันธ์ ผลงานของเกษตรกรรุ่นใหม่ให้มากขึ้น และสมาชิกควรพบปะกันอย่างสม่ำเสมอ

นันทิยา ศรีทัตจันทา (2557) ศึกษาแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ในจังหวัดเลย พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่มีศักยภาพตามตัวชี้วัดที่กรมส่งเสริมการเกษตรกำหนดในระดับมากที่สุด ในเรื่องกิจกรรมช่วยเหลือชุมชนและสังคมอย่างต่อเนื่อง ในด้านกระบวนการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ระยะที่ 1 เกษตรกรรุ่นใหม่มีระดับความคิดเห็นในระดับมาก เรื่องการปลูกพืชผสมผสาน ในแนวทางการเกษตร ระยะที่ 2 เกษตรกรรุ่นใหม่มีระดับความคิดเห็นในระดับมาก เรื่องการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวให้ได้คุณภาพมาตรฐาน ส่วนปัจจัยเงื่อนไขที่มีผลต่อการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ระดับมากที่สุดคือ วิทยากรและระดับมาก ในเรื่องผู้รู้และต้นแบบที่ประสบความสำเร็จ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และการเต็มใจเข้าร่วมกิจกรรมส่วนแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ พบว่าเกษตรกรรุ่นใหม่เห็นด้วยในระดับมาก ในประเด็นการสนับสนุนการสร้างเครือข่ายโดยเน้นให้คณะกรรมการเกษตรกรรุ่นใหม่ได้ทำหน้าที่ ปัญหาและข้อเสนอแนะในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ได้แก่ การลาออกจากงานประจำมาทำการเกษตรทำให้มีรายได้น้อยและไม่แน่นอน จึงท้อแท้หมดกำลังใจ ไม่สามารถกำหนดราคาผลผลิตได้เองอีก ทั้งถูกเอาเปรียบจากระบบการตลาดสินค้าเกษตร โดยมีข้อเสนอแนะว่าหน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริมให้มีเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่ที่เข้มแข็งและมีระบบการตลาดสินค้าเกษตรภายในประเทศที่มีประสิทธิภาพ

เกษตร ๔.๐

Thailand 4.0 เป็นโมเดลเศรษฐกิจที่จะนำพาประเทศไทยให้หลุดพ้นจากกับดักประเทศรายได้ปานกลาง กับดักความเหลื่อมล้ำ และกับดักความไม่สมดุล พร้อมกับเปลี่ยนผ่านประเทศไทยไปสู่ประเทศในโลกที่หนึ่ง ที่มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ในบริบทของการปฏิวัติอุตสาหกรรมยุคที่ 4 อย่างเป็นรูปธรรม ตามแนวทางที่แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีได้วางไว้ ด้วยการสร้างความเข้มแข็งจากภายใน ควบคู่ไปกับการเชื่อมโยงกับประชาคมโลก ตามแนวคิด “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” โดยขับเคลื่อนผ่านกลไก “ประชารัฐ”

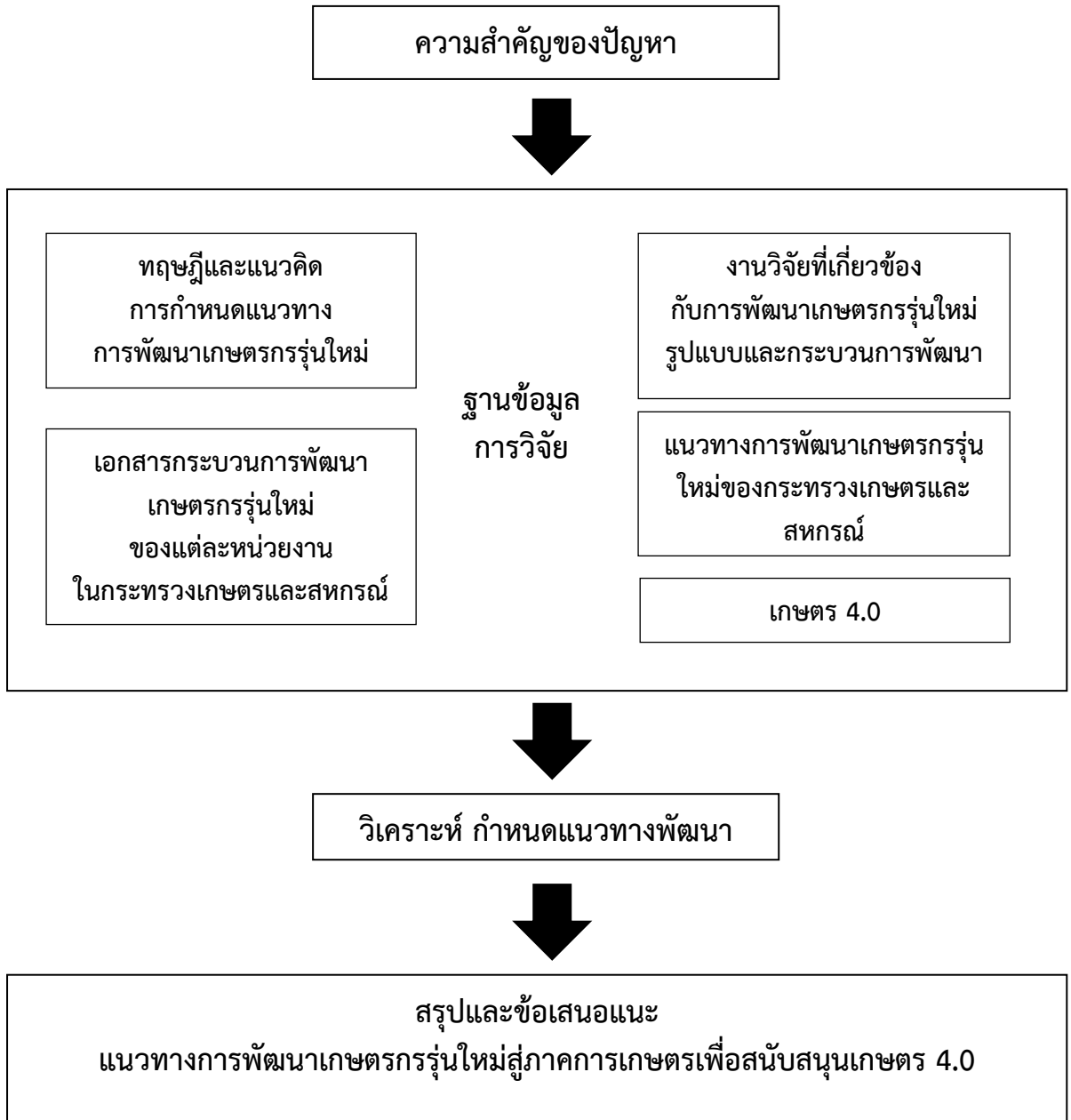
สิ่งที่เกษตรกรจะได้รับจาก Thailand 4.0 คือ

1. เป็น เกษตรกร 4.0 ที่หลุดพ้นจากกับดักความยากจน โดยผันตัวเองจากเกษตรกรผู้ผลิตมาเป็น ผู้ประกอบการทางการเกษตรสมัยใหม่ (Smart Farmers) มีการบริหารจัดการที่ดี มีต้นทุนการ ผลิตต่ำ สามารถเพิ่มมูลค่าสินค้าทางการเกษตรจากการแปรรูป
2. เป็น SME 4.0 ที่สามารถสร้างหรือใช้นวัตกรรม ในการสร้างมูลค่าในสินค้าและบริการ มีความสามารถทางการค้าขาย สามารถเข้าถึงตลาดในประเทศ ตลาดอาเซียน และตลาดโลก ทำให้ มีรายได้สูงขึ้น มีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น และมีอนาคตที่สดใส (กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา, 25๖๐)

เกษตร 4.0 เป็นการเปลี่ยนการเกษตรแบบดั้งเดิมไปสู่การเกษตรสมัยใหม่ ที่เน้นการบริหารจัดการ และใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วย การทำเกษตร 4.0 เป็นการพลิกแนวคิดของเกษตรกรที่จะต้องมียอดความรู้ด้านเทคโนโลยี การแปรรูป และการทำตลาดเองควบคู่กันไปด้วย ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงกับโครงการ Young smart farmer ที่ได้ทำการคัดเลือกเยาวชนผู้สนใจในการทำเกษตร

มาเป็นกำลังหลักในการขับเคลื่อนการทำเกษตรยุค 4.0 ไปด้วยอีกทางหนึ่ง เน้นจากคนรุ่นใหม่ในการพาเกษตรกรรุ่นพ่อแม่มาทำการเกษตรแบบสมัยใหม่ ซึ่งเกษตร 4.0 เน้นการบริหารจัดการโดยการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีเข้ามาช่วย เช่น การใช้แอปพลิเคชันตรวจสอบความชื้น ความอุดมสมบูรณ์ของดิน และสภาพอากาศ เป็นต้น จากเกษตรกรธรรมดาเปลี่ยนมาเป็นผู้ประกอบการธุรกิจด้านเกษตร สร้างแบรนด์ ปลุกเอง ขายเอง และทำตลาดเอง มี Story ที่ใช้ในการเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร มีการวางแผนจัดบันทึกการเพาะปลูกในครั้งต่อไป ทั้งหมดนี้เพื่อให้เป็นเกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้และมีรายได้ที่เพิ่มสูงขึ้น สุดท้ายก็มาร่วมกันสร้างเครือข่ายสังคมเกษตรให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และแบ่งปันเพื่อนำสิ่งที่ตรงามกลับคืนสู่สังคม (อดิศักดิ์, 2559)

กรอบแนวคิดของการวิจัย

สรุป

การพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้เกษตรกรหรือชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และมีความเจริญก้าวหน้า โดยมีกระบวนการและการปฏิบัติการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงผ่านโครงการพัฒนาต่าง ๆ เช่น การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต รวมถึงการริเริ่มสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ ๆ อย่างไรก็ตามการพัฒนาควรยึดตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งทำให้เกษตรกร และชุมชนดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มเกษตรกร เป็นขั้นตอนตามลำดับ คือ ขั้นที่ ๑ เป็นแนวทางการจัดการในระดับครอบครัวที่สอดคล้อง สมดุลกับระบบนิเวศ เพื่อให้พออยู่ พอกิน ในระดับที่เลี้ยงตนเอง ครอบครัวได้ จึงพัฒนาสู่ขั้นที่ ๒ โดยการรวมกลุ่มในรูปแบบสหกรณ์ร่วมมือกันในการผลิต จัดการตลาดและพัฒนาสวัสดิการของชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ ขั้นที่ ๓ ติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภายนอกเพื่อจัดหาทุน วิชาการ ความรู้ เทคโนโลยีจากทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนมาสนับสนุนในการลงทุนและพัฒนาที่สอดคล้องกับศักยภาพและบริบทของเกษตรกรและชุมชน ซึ่งการพัฒนาเป็นการให้เกษตรกรได้เรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง

กระบวนการเรียนรู้ที่ส่งผลให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนทัศนคติ แนวคิด และพฤติกรรม โดยให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ทุกขั้นตอน สอดคล้องกับวิถีชีวิตของเกษตรกร เป็นการจัดการความรู้ในการใช้ประโยชน์จากข้อมูลประสบการณ์และจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กระตุ้นให้เกษตรกรสนใจ แสวงหาความรู้ ขยายมุมมองและขอบเขตของความรู้ จนกระทั่งสามารถสร้างความรู้ขึ้นใช้เอง ได้ค้นพบสิ่งที่เป็นความจริงด้วยตนเอง ผ่านกระบวนการคิด วิเคราะห์ สถานการณ์ วางแผนแก้ไขปัญหาและพัฒนา ปัจจัยสนับสนุน คือ เนื้อหาสาระการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความถนัดและความสนใจของเกษตรกร มีเกษตรกรต้นแบบที่เป็นเครือข่าย และมีตัวอย่างที่เป็นรูปธรรม

นโยบายการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เข้าสู่ภาคการเกษตร โดยพัฒนาเกษตรกรให้เป็น Smart Farmer และส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่ให้เป็น Young Smart Farmer ด้วยการพัฒนาและเชื่อมโยงเครือข่ายความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในการเสริมสร้างความรู้ ทัศนคติที่ดีต่ออาชีพการเกษตร และจัดทำหลักสูตรการศึกษาที่เน้นการเรียนรู้จากภาคปฏิบัติเพื่อสร้างเกษตรกรที่มีความรู้ และมีความสามารถในการยกระดับการผลิต แปรรูป การตลาด และการบริหารจัดการที่สามารถปรับตัวได้ทันตามการเปลี่ยนแปลงของโลก ตลอดจนการสร้างค่านิยมที่ดีและการสร้างความมั่นคงของเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร การสนับสนุนการเข้าถึงปัจจัยการผลิต และสนับสนุนให้เกษตรกรรุ่นใหม่เป็นผู้บริหารจัดการธุรกิจการเกษตรตั้งแต่ต้นน้ำถึงการแปรรูปและการตลาด มีการจัดกระบวนการพัฒนาและเสริมสร้างเครือข่ายอย่างเป็นระบบ โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ สนับสนุนการใช้นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาระดับเป็นผู้ประกอบการเกษตรและกำลังหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาการเกษตรสมัยใหม่ตามนโยบายไทยแลนด์ 4.0 โดยบูรณาการกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประสิทธิผลของโครงการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ของสำนักงานปฎิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (สปก.) จำนวน 2 หลักสูตร คือ หลักสูตรการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่ และหลักสูตรการพัฒนาเกษตรกรมืออาชีพยุคใหม่ พบว่า ผู้ผ่านหลักสูตรดังกล่าว

มีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพ สามารถเปลี่ยนวิธีคิดจากการผลิตที่พึ่งพิงฐานทรัพยากรเป็นการพึ่งพิงการบริหารจัดการอยู่ในระดับดี สามารถสร้างความเข้มแข็งในระดับไร่นาและขยายผลสู่กลุ่มและชุมชนในระดับดี สามารถใช้ความรู้บริหารจัดการอาชีพตลอดห่วงโซ่อาหารระดับปานกลาง และสามารถใช้ประโยชน์จากข้อมูลและระบบสารสนเทศระดับดีถึงปานกลาง ด้านการจัดทำหลักสูตร พบว่ามีการวิเคราะห์สภาพจริงที่เป็นปัญหาสู่การกำหนดหลักสูตรที่รองรับด้วยฐานทฤษฎี แต่ในหลักสูตรเกษตรกรมืออาชีพยุคใหม่ ขาดเนื้อหาด้านการวิจัยชุมชนที่แสดงนัยของความเป็นมืออาชีพ ในส่วนของโครงการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ มีวัตถุประสงค์ชัดเจน มีหน่วยงานความร่วมมือที่สนับสนุนการทำงานของโครงการได้อย่างพอเหมาะ คือ เลือกกกลไกของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) เป็นหน่วยงานทางวิชาการ มีสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เป็นหน่วยงานสนับสนุนการวิจัยและสร้างโจทย์การวิจัย มีธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) เป็นหน่วยงานสนับสนุนทุนในการเข้าสู่อาชีพของเกษตรกร นอกจากนี้มีผลงานวิจัยแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขตที่ ๖ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดระยอง และจังหวัดเลย สรุปได้ ดังนี้ 1) ด้านหลักสูตรการอบรมควรใช้วิธีการปรับกระบวนการทัศนให้เกิดความภาคภูมิใจในอาชีพเกษตร โดยให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหา ความรู้ที่ควรมี คือ การใช้คอมพิวเตอร์เบื้องต้น การใช้ Social media เช่น Line Facebook และความเป็นผู้นำ ๒) ด้านวิธีการอบรม ควรจัดให้มีการบรรยายและการสาธิต การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบเพื่อนเยี่ยมเพื่อน การฝึกปฏิบัติจริง รวมทั้งการศึกษาดูงานเกษตรกรต้นแบบ ๓) ด้านการเชื่อมโยงเครือข่าย ทาง Social media เพื่อการแลกเปลี่ยนซื้อขายปัจจัยการผลิตซึ่งกันและกัน การเชื่อมโยงเครือข่ายในการตลาด การจัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ และการประชาสัมพันธ์ ปัจจัยเอื้อที่มีผลต่อการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ระดับมากที่สุด ได้แก่ วิทยากร ผู้รู้เกษตรกรต้นแบบที่ประสบความสำเร็จ ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย คือ หน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริมให้มีเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่ที่เข้มแข็งและมีระบบการตลาดสินค้าเกษตรภายในประเทศที่มีประสิทธิภาพ

เกษตร 4.0 เป็นการเปลี่ยนการเกษตรแบบดั้งเดิมไปสู่การเกษตรสมัยใหม่ ที่เน้นการบริหารจัดการ และใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วย การทำเกษตร 4.0 เป็นการพลิกแนวคิดของเกษตรกรที่จะต้องมียุคความรู้ด้านเทคโนโลยี การแปรรูป และการทำตลาดเองควบคู่กันไปด้วย ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงกับโครงการ Young smart farmer ที่ได้ทำการคัดเลือกเยาวชนผู้สนใจในการทำเกษตรมาเป็นกำลังหลักในการขับเคลื่อนการทำเกษตรยุค 4.0 ไปด้วยอีกทางหนึ่ง เน้นจากคนรุ่นใหม่ในการพาเกษตรกรรุ่นพ่อแม่มาทำการเกษตรแบบสมัยใหม่ ซึ่งเกษตร 4.0 เน้นการบริหารจัดการโดยการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีเข้ามาช่วย เช่น การใช้แอปพลิเคชันตรวจสอบความชื้น ความอุดมสมบูรณ์ของดิน และสภาพอากาศ เป็นต้น จากเกษตรกรธรรมดาเปลี่ยนมาเป็นผู้ประกอบการธุรกิจด้านเกษตรสร้างแบรนด์ ปลูกเอง ขายเอง และทำตลาดเอง มี Story ที่ใช้ในการเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร มีการวางแผนจัดบันทึกการเพาะปลูกในครั้งต่อไป ทั้งหมดนี้เพื่อให้เป็นเกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้และมีรายได้ที่เพิ่มสูงขึ้น สุดท้ายก็มาร่วมกันสร้างเครือข่ายสังคมเกษตรให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้และแบ่งปันเพื่อนำสิ่งที่งดงามกลับคืนสู่สังคม

บทที่ 3

การพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

กระบวนการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ของแต่ละหน่วยงานในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

กระบวนการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ของแต่ละหน่วยงานในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีรายละเอียด ดังนี้

1. กรมส่งเสริมการเกษตร

กรมส่งเสริมการเกษตร (2561) ได้ดำเนินงานสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่มาตั้งแต่ปี 2551 มุ่งเน้นการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรเป็นรายบุคคลในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การบริหารจัดการธุรกิจ และการใช้ระบบสารสนเทศ ต่อมาในปี 2557 มีการดำเนินงานตามนโยบายพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer) ซึ่งมีการแบ่งช่วงอายุของกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ คือ อายุ 17 – 45 ปี จึงยกระดับการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็น Young Smart Farmer เน้นกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการสร้างเครือข่าย โดยให้เกษตรกรเป็น “ศูนย์กลางการเรียนรู้และออกแบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง” และมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเป็น “ผู้จัดการเรียนรู้” โดยมีเป้าหมายหลัก คือ ทดแทนเกษตรกรผู้สูงอายุ สร้างแรงจูงใจให้คนรุ่นใหม่ทำการเกษตร เป็นผู้นำทางการเกษตรในท้องถิ่น เชื่อมโยงเครือข่ายในทุกกระดับและมีกระบวนการพัฒนา ดังนี้

1. การจัดทำแผนพัฒนาตนเอง เป็นการปรับแนวคิดและสร้างแรงจูงใจในการทำการเกษตร
2. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นการจัดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบผสมผสานระหว่างเกษตรกรกับบุคคลต้นแบบ การศึกษาดูงาน การลงมือฝึกปฏิบัติจริง การเรียนรู้ผ่านสื่อสารสนเทศ และสื่อออนไลน์
3. การเชื่อมโยงเครือข่าย เป็นการเน้นหนักในกระบวนการมีส่วนร่วม เชื่อมโยงองค์ความรู้ เทคโนโลยี และกิจกรรมการเกษตร ตั้งแต่กระบวนการผลิตไปจนถึงการตลาด
4. การประเมินศักยภาพ เป็นการประเมินคุณสมบัติของ Young Smart Farmer ประกอบด้วย มีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ มีความสามารถในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลและใช้ข้อมูลในการบริหารจัดการได้ มีความรู้และเข้าใจในการบริหารจัดการผลผลิตตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) มีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม/สังคม และมีความภาคภูมิใจในความเป็นเกษตรกร

ปัจจุบัน (ปี 2557-2560) มีเกษตรกรรุ่นใหม่ที่เข้าร่วมโครงการจำนวน 9,249 ราย ผ่านการประเมินคุณสมบัติเป็น Young Smart Farmer จำนวน 7,598 ราย ยังไม่ผ่านการประเมิน จำนวน 1,651 ราย

ปัญหาและอุปสรรคในการปรับแนวคิดจากเกษตรกรรุ่นใหม่มาเป็น Young Smart Farmer พบว่า ในปีแรก (ปี 2557) ของการดำเนินงาน เกษตรกรบางส่วนยังคุ้นชินกับการฝึกอบรมแบบเดิม กล่าวคือ มุ่งเน้นการฝึกอบรมอย่างเดียว มีเจ้าหน้าที่เป็นผู้กำหนดหลักสูตร มีบุคคลเป้าหมายจำนวนมาก เป้าหมายไม่ชัดเจน และวัดผลสำเร็จได้ยาก จึงต้องใช้เวลาในการปรับแนวคิดและวิธีการเรียนรู้ โดยใช้ “การจัดทำแผนพัฒนาตนเอง” เป็นกระบวนการแรกในการพัฒนา ซึ่งเป็นการปรับแนวคิดและสร้างแรงจูงใจในการทำการเกษตร โดยให้เกษตรกรรุ่นใหม่ใช้ “แผนที่กิจกรรม” ซึ่งเป็นเครื่องมือที่มีต้นแบบมาจากเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่ภาคตะวันตก ใช้เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ตนเอง เพื่อค้นหาความต้องการด้านวิชาการและเทคโนโลยี รวมถึงเป็นการเชื่อมโยงเครือข่ายการผลิต/การตลาดกับเพื่อนเกษตรกรด้วย เป็นจุดเริ่มต้นในการเปิดใจระหว่างเกษตรกรกับเกษตรกร และเกษตรกรกับเจ้าหน้าที่

Young Smart Farmer เป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่มีความมุ่งมั่นตั้งใจในการทำการเกษตร และต้องการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพชีวิตของตนเอง เป็นกลุ่มคนที่มีความสามารถในการใช้องค์ความรู้ เทคโนโลยีสมัยใหม่ ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรมในการบริหารจัดการการผลิตและการตลาดในเชิงผู้ประกอบการเกษตรกรรุ่นใหม่ และเป็นกำลังสำคัญของภาคเกษตรในอนาคต นอกจาก Young Smart Farmer จะสามารถพึ่งพาตนเองได้แล้ว ยังมีบทบาทสำคัญในการเป็นที่พึ่งแก่เพื่อนเกษตรกร เป็นผู้นำทางการเกษตรในท้องถิ่น สามารถสร้างแรงจูงใจและถ่ายทอดองค์ความรู้ในการประกอบอาชีพให้แก่เยาวชน เกษตรกร และบุคคลทั่วไป รวมถึงสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการขับเคลื่อนงานส่งเสริมการเกษตรและองค์กรเกษตรกรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ชุมชนเติบโตทางเศรษฐกิจจากฐานการเกษตรได้

1.1 ความเป็นมาของการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็น Young Smart Farmer
รายละเอียด ดังตารางที่ 3 – 1

ตารางที่ 3 – 1 ประวัติความเป็นมาของการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็น Young Smart Farmer

ปี	เป้าหมาย	หลักสูตร/กิจกรรม	จุดเด่น	ข้อจำกัด
2551 ถึง 2555	เกษตรกร ปี 2551 1,000 ราย ปี 2552 6,970 ราย ปี 2553 9,880 ราย ปี 2554 7,600 ราย ปี 2555 7,970 ราย	<u>ปี 2551 – 2553</u> - การจัดทำแผนธุรกิจเกษตร - ผู้ประกอบการมืออาชีพ - การใช้ระบบสารสนเทศ <u>ปี 2554</u> แบ่งกลุ่มการพัฒนาเป็น - ชั้นพื้นฐาน - ชั้นกลาง - ชั้นก้าวหน้า <u>ปี 2555</u> - การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต - การเพิ่มประสิทธิภาพ การบริหารธุรกิจ	- หลักสูตร น่าสนใจ - ยกระดับ เกษตรกร ให้เป็น ผู้ประกอบการ	- มุ่งเน้น การฝึกอบรม อย่างเดียว - เจ้าหน้าที่เป็น ผู้กำหนด หลักสูตร - บุคคล เป้าหมาย จำนวนมาก เป้าหมาย ไม่ชัดเจน - วัดผลสำเร็จ ได้ยาก

ตารางที่ 3 – 1 ประวัติความเป็นมาของการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็น Young Smart Farmer (ต่อ)

ปี	เป้าหมาย	หลักสูตร/กิจกรรม	จุดเด่น	ข้อจำกัด
2556	เกษตรกร 11,910 ราย	<ul style="list-style-type: none"> - การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต - การบริหารธุรกิจ - เครือข่ายระดับจังหวัด - เครือข่ายระดับเขต 	<ul style="list-style-type: none"> - เริ่มต้นส่งเสริมการสร้างเครือข่ายอย่างจริงจัง - เป็นรูปธรรม - หลักสูตรน่าสนใจ - มีการแบ่งกลุ่มเป้าหมายและกำหนดหลักสูตรชัดเจน 	<ul style="list-style-type: none"> - เจ้าหน้าที่เป็นผู้กำหนดหลักสูตร - บุคคลเป้าหมายจำนวนมาก - วัตถุประสงค์สำเร็จได้ยาก
2557	เกษตรกรรุ่นใหม่ 1,925 ราย	<ul style="list-style-type: none"> - กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้พัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็น Young Smart Farmer - สร้างและเชื่อมโยงเครือข่ายในทุกกระดับ 	<ul style="list-style-type: none"> - เริ่มต้นรูปแบบการพัฒนาโดยให้เกษตรกรออกแบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง - จำนวนเป้าหมายเหมาะสมกับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ - เน้นให้เกษตรกรเรียนรู้ร่วมกันเกิดการเชื่อมโยงเครือข่ายโดยธรรมชาติ - สามารถปรับการเรียนรู้ได้ตามความต้องการและความเหมาะสม - มีการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่กับเกษตรกร 	<ul style="list-style-type: none"> - เกษตรกรที่คุ้นชินกับการฝึกอบรมแบบเดิมต้องใช้เวลาในการปรับแนวคิดและวิธีการเรียนรู้
2558 – 2560	เกษตรกรรุ่นใหม่ ปี 2558 2,310 ราย ปี 2559 2,310 ราย ปี 2560 2,310 ราย	<ul style="list-style-type: none"> - กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้พัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็น Young Smart Farmer - สร้างและเชื่อมโยงเครือข่ายในทุกกระดับ 	<ul style="list-style-type: none"> - ขยายผลการพัฒนาต่อเนื่องทุกปี - มี Young Smart Farmer ปีก่อนๆ ช่วยเป็นพี่เลี้ยงในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 	-

ตารางที่ 3 – 1 ประวัติความเป็นมาของการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็น Young Smart Farmer (ต่อ)

ปี	เป้าหมาย	หลักสูตร/กิจกรรม	จุดเด่น	ข้อจำกัด
			<ul style="list-style-type: none"> - จำนวนเป้าหมาย เหมาะสมกับการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ - เน้นให้เกษตรกร เรียนรู้ร่วมกัน เกิดการเชื่อมโยง เครือข่ายโดยธรรมชาติ - สามารถปรับการเรียนรู้ ได้ตลอดตามความ ต้องการและความ เหมาะสม - มีการเรียนรู้ ร่วมกันระหว่าง เจ้าหน้าที่กับ เกษตรกร 	-

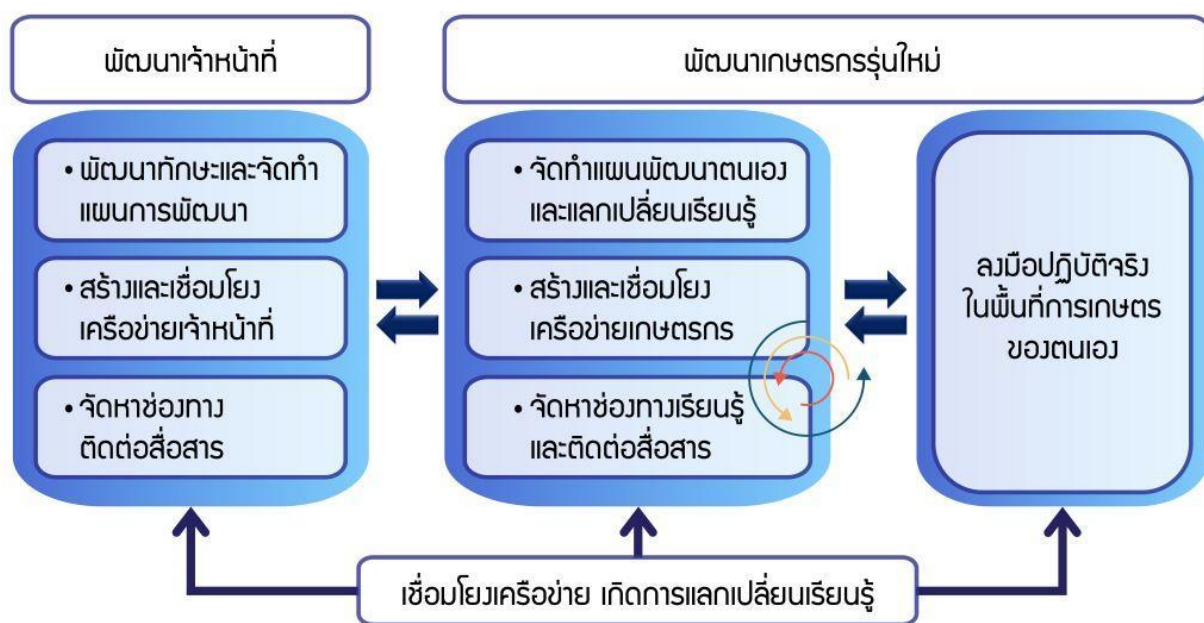
1.2 แนวคิดการพัฒนา

เป้าประสงค์ในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ เพื่อพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้มีขีดความสามารถด้านการเกษตร สามารถทดแทนเกษตรกรผู้สูงอายุ และสร้างแรงจูงใจให้คนรุ่นใหม่หันมาประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยจะต้องมีศักยภาพสามารถนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การบริหารจัดการ และการตลาดสินค้าเกษตรจนเป็นผู้นำทางการเกษตรในท้องถิ่น และสร้างเครือข่ายความร่วมมือในทุกกระดับ

การพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็น Young Smart Farmer ดำเนินการโดยยึดหลักการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรรุ่นใหม่ด้วยตัวเกษตรกรเอง มีการให้ความสำคัญกับการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยมีเกษตรกรรุ่นใหม่เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และออกแบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อตอบสนองความต้องการที่แท้จริงและนำผลที่ได้จากการจัดกระบวนการเรียนรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงานได้จริง มีการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบผสมผสานระหว่างเกษตรกรรุ่นใหม่กับพี่เลี้ยงซึ่งเป็นการเรียนรู้แบบเผชิญหน้าหรือแบบเฉพาะกิจจากประสบการณ์ของปราชญ์ชาวบ้านหรือบุคคลต้นแบบ รวมถึงการเรียนรู้จากการศึกษาดูงาน การลงมือฝึกปฏิบัติจริง การเรียนรู้ผ่านสื่อสารสนเทศและสื่อออนไลน์ นอกจากนี้ยังเน้นหนักในกระบวนการมีส่วนร่วม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงองค์ความรู้ เทคโนโลยี และกิจกรรมการเกษตรตั้งแต่กระบวนการผลิตไปจนถึงการตลาด เพื่อการรวมกลุ่มของเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีความมุ่งมั่นตั้งใจในการพัฒนาตนเองเป็น Young Smart Farmer นำไปสู่การเป็นผู้นำด้านการเกษตรในอนาคต ตลอดจนการสร้าง ความเข้มแข็งของกลุ่มและเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างเกษตรกรรุ่นใหม่และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

ทั้งนี้ การพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็น Young Smart Farmer ได้มีการดำเนินงานควบคู่ไปกับการพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่ มีเป้าหมายหลักในการเพิ่มทักษะให้เจ้าหน้าที่เป็นผู้จัดการเรียนรู้ เพื่อเป็นเพื่อนคู่คิดในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการ ความจำเป็น และความเหมาะสมของเกษตรกร ซึ่งอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานในสังกัดกรมส่งเสริมการเกษตรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

แผนภาพที่ 3 – 1 การเชื่อมโยงเครือข่ายเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

1.3 กระบวนการพัฒนา

การพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็น Young Smart Farmer ประกอบด้วยกระบวนการหลัก ดังนี้

1.3.1 การจัดทำแผนพัฒนาตนเอง เป็นการปรับกระบวนการทัศน์ของเกษตรกรรุ่นใหม่ และสร้างแรงจูงใจในการทำการเกษตร โดยมุ่งหวังให้เกษตรกรรุ่นใหม่มีความสามารถด้านการเกษตรทดแทนเกษตรกรรุ่นเก่า และใช้ระบบแนวคิดแบบใหม่ในการปฏิบัติกิจกรรมการเกษตร ตั้งแต่การผลิต การแปรรูป การตลาด ไปจนถึงการบริหารจัดการธุรกิจเกษตร ทั้งนี้ มีการใช้ “แผนที่กิจกรรม” ซึ่งเป็นเครื่องมือที่มีต้นแบบมาจากเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่ภาคตะวันตก ใช้เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ตนเอง เพื่อค้นหาความต้องการด้านวิชาการและเทคโนโลยี รวมถึงเป็นการเชื่อมโยงเครือข่ายการผลิต การตลาดกับเพื่อนเกษตรกรด้วย

1.3.2 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นการจัดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แบบผสมผสานระหว่างเกษตรกรรุ่นใหมกับพี่เลี้ยง ซึ่งเป็นการเรียนรู้แบบเผชิญหน้าหรือแบบเฉพาะกิจจากประสบการณ์ของปราชญ์ชาวบ้านหรือบุคคลต้นแบบ รวมถึงการเรียนรู้จากการศึกษาดูงาน การลงมือฝึกปฏิบัติจริง การเรียนรู้ผ่านสื่อสารสนเทศและสื่อออนไลน์

1.3.3 การเชื่อมโยงเครือข่าย เป็นการเน้นหนักในกระบวนการมีส่วนร่วม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงองค์ความรู้ เทคโนโลยี และกิจกรรมการเกษตร ตั้งแต่กระบวนการผลิตไปจนถึงการตลาด เพื่อการรวมกลุ่มของเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีความมุ่งมั่นตั้งใจ ในการพัฒนาตนเองเป็น Young Smart Farmer นำไปสู่การเป็นผู้นำด้านการเกษตรในอนาคต ตลอดจนการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มและเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างเกษตรกรรุ่นใหม่และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

1.3.4 การประเมินศักยภาพ หลังจากกระบวนการพัฒนา เกษตรกรรุ่นใหม่จะได้รับการประเมินคุณสมบัติ Young Smart Farmer ประกอบด้วย มีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ มีการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด มีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้า และความปลอดภัยของผู้บริโภค มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม/สังคม และมีความภาคภูมิใจ ในความเป็นเกษตรกร ตลอดจนมีการสรุปผลจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประเมินผลจากการเรียนรู้ และวางแผนการพัฒนาในอนาคต

แผนภาพที่ 3 – 2 กระบวนการพัฒนา Young Smart Farmer

1.4 กลุ่มเป้าหมายในการพัฒนา

กลุ่มเป้าหมายในการพัฒนา คือ เกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีอายุ 17 – 45 ปี และเริ่มต้นทำการเกษตร โดยต้องมีความมุ่งมั่นตั้งใจ ต้องการทำการเกษตร พัฒนาศักยภาพและคุณภาพชีวิตของตนเอง ซึ่งในแต่ละปีจะมีเป้าหมายทั้ง 77 จังหวัด ๆ ละ 25 – 30 ราย และมี Young Smart Farmer รุ่นที่ อย่างน้อย 5 ราย ช่วยเป็นพี่เลี้ยงในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับเกษตรกรรุ่นใหม่ ที่เข้าร่วมโครงการ

1.5 แนวทางการดำเนินงาน

ระดับจังหวัด

1. คัดเลือกเกษตรกรรุ่นใหม่ จังหวัดละ 30 ราย โดยให้มี Young Smart Farmer ปีที่ผ่านมา อย่างน้อย 5 ราย เพื่อเป็นพี่เลี้ยงในปัจจุบัน ซึ่งเกษตรกรรุ่นใหม่มีคุณสมบัติเข้าร่วมโครงการ ดังนี้

1.1 เกษตรกรรุ่นใหม่ มีอายุระหว่าง 17 – 45 ปี และเริ่มต้นทำการเกษตร

1.2 มีความมุ่งมั่นตั้งใจในการทำการเกษตร ต้องการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพชีวิตตนเอง สมารถเข้าร่วมโครงการและต้องเข้าร่วมกิจกรรมตลอดระยะเวลาโครงการ

1.3 ขึ้นทะเบียนเกษตรกรกับกรมส่งเสริมการเกษตรเรียบร้อยแล้ว

2. จัดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยเน้นให้เกษตรกรรุ่นใหม่เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และออกแบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเป็นผู้จัดการเรียนรู้ มีขั้นตอนดังนี้

ระยะที่ 1 เป็นการปรับกระบวนการทัศนคติและแนวคิด การสร้างแรงจูงใจ การจัดทำแผนที่กิจกรรม (แผนการผลิต/การตลาด) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ตนเองเพื่อค้นหาความต้องการด้านวิชาการและเทคโนโลยีของเกษตรกรรุ่นใหม่ และจัดทำแผนพัฒนาตนเอง (แผนการเรียนรู้/แผนพัฒนาศักยภาพ) รวมทั้งเชื่อมโยงเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่ และจัดทำช่องทางการเรียนรู้และการติดต่อสื่อสาร

ระยะที่ 2 และ 3 เจ้าหน้าที่และพี่เลี้ยงช่วยปรับการเรียนรู้ โดยจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้กับเกษตรกรรุ่นใหม่เพื่อรายงานการเรียนรู้ และประสานงานเชื่อมโยงแหล่งความรู้ที่เหมาะสม เช่น การอบรม/สัมมนาเพิ่มเติม การพูดคุยแลกเปลี่ยนหรือแนะนำแหล่งความรู้ แหล่งวิชาการและเทคโนโลยี ทั้งนี้ สามารถดำเนินกิจกรรมในระยะนี้ได้ตามความต้องการของเกษตรกรรุ่นใหม่

* ระหว่างระยะที่ 1 2 และ 3 เกษตรกรรุ่นใหม่จะเรียนรู้ตามแผนและความต้องการของตนเอง เช่น

1. เรียนรู้แบบผสมผสานระหว่างเกษตรกรรุ่นใหม่กับพี่เลี้ยง ประชาชนชาวบ้าน หรือบุคคลต้นแบบ

2. เรียนรู้จากการศึกษาดูงาน สัมผัส ลงมือฝึกปฏิบัติจริง

3. เรียนรู้ผ่านสื่อสารสนเทศและสื่อออนไลน์

4. เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มและเครือข่าย

ระยะที่ 4 เจ้าหน้าที่และพี่เลี้ยงจัดเวทีนำเสนอผลงานจากการเรียนรู้ของเกษตรกรรุ่นใหม่ เน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเพื่อเชื่อมโยงเครือข่าย ให้เกษตรกรรุ่นใหม่วางแผนอนาคต สรุปและประเมินผลการเรียนรู้ รวมถึงประเมินคุณสมบัติ Young Smart Farmer ดังนี้

1. มีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่

2. มีความสามารถในการเข้าถึงแหล่งข้อมูล และใช้ข้อมูลในการบริหารจัดการได้

3. มีความรู้และเข้าใจในการบริหารจัดการผลผลิตตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain)

4. มีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค
5. มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม/สังคม
6. มีความภาคภูมิใจในความเป็นเกษตรกร

ระดับเขต/ประเทศ

1. เพิ่มศักยภาพ Young Smart Farmer ให้เป็นผู้ประกอบการด้านการเกษตร มืออาชีพต่อยอดการพัฒนาด้วยนวัตกรรมและการเกษตร และใช้ ICT เพื่อการพัฒนา Smart Farm และ Digital Market
2. เพิ่มศักยภาพเครือข่าย Young Smart Farmer ในการขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรกรและภาคการเกษตร และพัฒนาสู่การเป็นต้นแบบความสำเร็จ
3. เชื่อมโยงเครือข่าย Young Smart Farmer โดยเน้นการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และจัดแสดงผลงานที่เป็นผลสำเร็จจากการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็น Young Smart Farmer

1.6 องค์ความรู้และการปฏิบัติที่ต้องการพัฒนาต่อยอด

จากการพัฒนาแนวคิดและสนับสนุนการเชื่อมโยงเครือข่ายของเกษตรกรรุ่นใหม่ที่ได้รับการพัฒนาเป็น Young Smart Farmer แล้วนั้น พบว่า เกษตรกรได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนเกษตรกรและต้นแบบเกษตรกรที่หลากหลาย แต่ยังคงมีความต้องการในการเรียนรู้ด้านวิชาการและเทคโนโลยีเฉพาะด้าน เพื่อยกระดับการพัฒนาผลผลิตและสินค้าทางการเกษตร ดังนี้ การพัฒนางานวิจัยสู่การปฏิบัติ Smart Farm การพัฒนามูลค่าและมาตรฐานสินค้าเกษตร การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว (Post Harvest) การออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์ การเขียนแผนธุรกิจสำหรับผู้ประกอบการรุ่นใหม่ การประกอบการเชิงสร้างสรรค์และนวัตกรรมตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) การจัดการส่งสินค้า ข้อมูล และทรัพยากร (Logistics) ช่องทางการตลาด ตลาดทางเลือก และตลาดออนไลน์ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

กรมส่งเสริมการเกษตร ได้ดำเนินกิจกรรมศูนย์บ่มเพาะเกษตรกรรุ่นใหม่ ซึ่งเป็นกิจกรรมต่อยอดเพื่อพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ในพื้นที่ที่สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในกิจกรรมการเกษตรและสามารถพัฒนาต่อยอดไปสู่การเป็นผู้ประกอบการเกษตรกรได้ โดยเกษตรกรรุ่นใหม่ที่จะเข้าร่วมกิจกรรมศูนย์บ่มเพาะเกษตรกรรุ่นใหม่จะต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้

1. เจ้าของศูนย์บ่มเพาะเกษตรกรรุ่นใหม่
 - 1.1 ต้องเป็น Young Smart Farmer ต้นแบบ
 - 1.2 มีจิตอาสา จิตสาธารณะ
 - 1.3 ได้รับการยอมรับจากเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ในพื้นที่
 - 1.4 มีวิสัยทัศน์กว้างไกล พร้อมพัฒนาตนเอง พัฒนาเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง
 - 1.5 มีองค์ความรู้เฉพาะด้าน สามารถถ่ายทอดความรู้ได้
 - 1.6 สามารถประสานงาน สร้างเครือข่าย รู้จักแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า
 - 1.7 มีความเป็นผู้ประกอบการเกษตรกร

- 1.8 อยู่ในจังหวัดที่มีเครือข่าย Young Smart Farmer ที่เข้มแข็ง (ขึ้นอยู่กับ
การพิจารณาของแต่ละเขต)
2. สถานที่ตั้งศูนย์บ่มเพาะเกษตรกรรุ่นใหม่
- 2.1 มีแปลงเรียนรู้ของจริง สามารถฝึกปฏิบัติได้ มีสถานที่ให้พูดคุย
แลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้
- 2.2 มีสถานที่แสดงสินค้าเกษตร (Show Room) ของ Young Smart
Farmer ในพื้นที่
- 2.3 มีสถานที่เจรจาธุรกิจเกษตร (Business Matching)
- 2.4 มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินทั้งของตนเองและผู้อื่น
- 2.5 มีความสะดวกสบายด้านสาธารณูปโภค มีการคมนาคมสะดวก เข้าถึงง่าย
ศูนย์บ่มเพาะเกษตรกรรุ่นใหม่ มีบทบาทหน้าที่ดังนี้
1. การดำเนินงานเครือข่าย
- 1.1 เป็นแหล่งบ่มเพาะเกษตรกรรุ่นใหม่ ปรับแนวคิด สร้างแรงจูงใจ
ฝึกการวิเคราะห์ตนเองและการจัดทำแผนพัฒนาตนเองอย่างง่าย เตรียมความพร้อมในการเป็น
ผู้ประกอบการเกษตร
- 1.2 เชื่อมโยงเกษตรกรต้นแบบและแหล่งถ่ายทอดความรู้เฉพาะด้าน
ทุกสาขาการเกษตร
- 1.3 เชื่อมโยงเครือข่ายด้านความรู้วิชาการ กิจกรรม การปฏิบัติ และ
เทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งการผลิต การแปรรูป การตลาด ตลอดห่วงโซ่อุปทาน
- 1.4 เป็นแหล่งรวบรวมสินค้าเกษตรของ Young Smart Farmer และ
เพิ่มช่องทางการตลาดให้เครือข่าย Young Smart Farmer
- ๑.5 เป็นแหล่งรวบรวมฐานข้อมูล Young Smart Farmer ระดับจังหวัด
- ๑.6 เป็นสถานที่จัดประชุมคณะกรรมการเครือข่าย Young Smart Farmer
ระดับจังหวัด
2. การถ่ายทอดความรู้เฉพาะด้าน
- ๒.1 มุ่งองค์ความรู้หรือหลักสูตรการอบรมเฉพาะด้านตามความเชี่ยวชาญของ
เจ้าของศูนย์
- ๒.2 พัฒนางค์ความรู้หรือหลักสูตรการอบรมเฉพาะด้านควบคู่งานวิจัย
ดังนั้น เพื่อให้ศูนย์บ่มเพาะเกษตรกรรุ่นใหม่สามารถปฏิบัติหน้าที่
ได้อย่างครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ จึงจะต้องมีการจัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรเจ้าของศูนย์และ
เตรียมความพร้อมที่ตั้งศูนย์โดยจัดทำแผนปฏิบัติงานของศูนย์ ดังต่อไปนี้
๑. แผนพัฒนาเจ้าของศูนย์บ่มเพาะ โดยมีประเด็นที่ต้องพัฒนาความรู้ ดังนี้
- ๑.๑ การเป็นวิทยากรมืออาชีพ/วิทยากรกระบวนการ
- ๑.๒ การสร้างแรงบันดาลใจ
- ๑.๓ การออกแบบหลักสูตรการอบรม
- ๑.๔ การจัดทำสื่อการสอน
- ๑.๕ การพูด การสื่อสาร การใช้ภาษา

- ๑.๖ นวัตกรรมกรรมการเกษตร
- ๑.๗ การแปรรูป เพิ่มมูลค่า พัฒนาบรรจุภัณฑ์ สร้างแบรนด์
- ๑.๘ มาตรฐานสินค้าเกษตร
- ๑.๙ การทำบัญชี
- ๑.๑๐ การทำแผนธุรกิจ/แผนการตลาด (IFPP, Lean Canvas)
- ๑.๑๑ การเขียน Story สินค้า
- ๑.๑๒ การเจรจาธุรกิจ
- ๑.๑๓ การนำเข้า-ส่งออก ภาษี
- ๑.๑๔ การเขียนโครงการ
- ๑.๑๕ การสร้างเครือข่าย
- 2. แผนเตรียมความพร้อมสถานที่ตั้งศูนย์
 - ๒.๑ ปรับปรุงและพัฒนาศูนย์บ่มเพาะเกษตรกรรุ่นใหม่ เช่น แปลงเรียนรู้ ฐานเรียนรู้ ปัจจัยการผลิต ฯลฯ พร้อมทั้งจัดเตรียมวัสดุการเกษตรตามหลักสูตรการอบรมเฉพาะด้าน
 - 2.2 จัดเตรียมข้อมูลศูนย์บ่มเพาะเกษตรกรรุ่นใหม่และเครือข่าย
 - 2.3 จัดเตรียมสื่อถ่ายทอดความรู้ และป้ายศูนย์บ่มเพาะเกษตรกรรุ่นใหม่

2. โครงการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ที่ดำเนินงานโดยสำนักงาน ปฎิรูปที่ดิน (สปก.)

มาลี สุปันดี และแวตตา สุวรรณรินทร์ (2559) สรุปโครงการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ของ สปก. ไว้ว่าสืบเนื่องจากปัญหาที่เกษตรกรไทยมีอายุที่สูงขึ้น และขาดแคลนเกษตรกรวัยหนุ่มสาวที่จะมารับช่วงต่อ และอาจจะเกิดวิกฤตการขาดแคลนผู้สืบทอดอาชีพเกษตรกรรมในอนาคต ดังนั้นกระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีนโยบายปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ ภาคเกษตร ซึ่งมีเรื่องที่น่าสนใจให้ความสำคัญมาก คือ การสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้มีความสามารถในการบริหารจัดการผลผลิตและบริหารองค์กรรูปแบบต่าง ๆ สปก.ได้ดำเนินโครงการด้านการสร้างและพัฒนาผู้สืบทอดอาชีพเกษตรกรรม มีพัฒนาการการทำงานมาเป็นลำดับ 3 โครงการและท้ายที่สุด ก็ผนวกโครงการเข้าด้วยกัน ดังมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 โครงการบ่มเพาะเกษตรกรอนาคตในเขตปฏิรูปที่ดิน โดยร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา (สอศ.) เพื่อจัดที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินให้กับผู้สำเร็จการศึกษา จากวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี และจากสถาบันการเกษตรทุกสถาบันในปี 2550 – 2552 โดย สปก.มีข้อตกลงกับ สอศ. 2 ข้อ คือ 1) สปก. จะกำหนดพื้นที่นำร่องในการจัดสรรที่ดินขนาด 3 – 5 ไร่ ในพื้นที่ 22 จังหวัด เพื่อการใช้ประโยชน์ในการผลิต จากวิทยาลัยเกษตรในสังกัดของ สอศ. ซึ่งมี 47 แห่งทั่วประเทศ 2) สอศ. จะพิจารณาบุตรหลานเกษตรกรในเขต สปก. เข้าศึกษาในวิทยาลัยเกษตร

ลักษณะการดำเนินโครงการ สปก. จะเปิดรับสมัครผู้จบการศึกษา ด้านการเกษตร คัดเลือกผู้เข้าร่วมโครงการ อบรมก่อนเข้าร่วมโครงการ และหลังจากนั้นผู้ผ่านการอบรมจะต้องอบรมเตรียมความพร้อมในพื้นที่จริง 6 เดือน ผู้ที่เข้าร่วมโครงการจะได้เรียนรู้ ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยการเรียนรู้เรื่องการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ และแผนธุรกิจกลุ่ม

โดยได้รับเบี้ยเลี้ยงระหว่างการลงพื้นที่ปฏิบัติวันละ 150 บาท ได้รับสนับสนุนทุนสำรองเลี้ยงชีพคนละ 5,000 บาท เมื่อจัดทำแผนธุรกิจวิสาหกิจ และยังสามารถกู้ยืมเงินอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 1 ต่อปี เมื่อจัดทำแผนเข้าสู่แหล่งทุนของกองทุนปฏิรูปที่ดิน

ผลการดำเนินโครงการ สปก. ตั้งแต่ปี 2550 – 2552 สามารถดำเนินโครงการ ได้ 6 รุ่น รวมผู้เข้าร่วมโครงการ 426 ราย จัดสรรพื้นที่ สปก. ใน 19 จังหวัด ดังนี้ ภาคเหนือ 6 จังหวัด ได้แก่ เชียงราย เชียงใหม่ นครสวรรค์ พะเยา เพชรบูรณ์ อุตรดิตถ์ ภาคอีสาน 6 จังหวัด ได้แก่ นครพนม นครราชสีมา บุรีรัมย์ ศรีสะเกษหนองคาย และอุบลราชธานี ภาคกลาง 7 จังหวัด ได้แก่ กาญจนบุรี จันทบุรี ปทุมธานี ระยอง ลพบุรี สุพรรณบุรี สระบุรี และภาคใต้ 1 จังหวัด ได้แก่ สุราษฎร์ธานี จากผู้เข้าร่วมโครงการ 426 ราย ยังคงทำประโยชน์ในที่ดิน สปก. 310 ราย (กลุ่มติดตามประเมินผล สำนักการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม, 2553) อย่างไรก็ตาม ทาง สปก. ได้พัฒนาโครงการบ่มเพาะเกษตรกรอนาคตในเขตปฏิรูปที่ดิน เป็นหลักสูตรผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่ และได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปี พ.ศ. 2561 มีเกษตรกรรุ่นใหม่ผ่านหลักสูตรดังกล่าว จำนวน 4,721 ราย (ปริมาณสะสมมาตั้งแต่ปี 2550)

2.2 โครงการพัฒนาเกษตรกรมืออาชีพยุคใหม่ เป็นการขยายผลโครงการบ่มเพาะเกษตรกรอนาคตในเขตปฏิรูปที่ดิน ซึ่งเริ่ม ในปี 2550 – 2552 โดยการขยายความร่วมมือกับหน่วยงานอีก 2 หน่วยงาน คือ สกว. และ ธกส. โดย สกว. จะเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนระบบบริหารจัดการ และบุคลากรของวิทยาลัยเกษตรกรรม ส่วน ธกส. สนับสนุนเงินกู้ยืมกรณีพิเศษให้กับนักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการ

โดยโครงการเริ่มนำร่องในปีการศึกษา 2551 ของวิทยาลัยเกษตรกรรมและเทคโนโลยี 5 จังหวัด ได้แก่ นครราชสีมา บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ อุตรดิตถ์ และสุพรรณบุรี ผลการดำเนินโครงการ ในปี 2552 สปก. ได้จัดสรรที่ดินให้กับนักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 4 ราย ๆ 5 ไร่ ในพื้นที่ ส.ป.ก. จังหวัดกาญจนบุรี

2.3 โครงการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ปีงบประมาณ 2561

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดย ส.ป.ก. ได้จัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือกับกระทรวงศึกษาธิการและสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ภายใต้โครงการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ เพื่อเป็นการสร้างโอกาสทางการศึกษาและการเข้าถึงองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรม สร้างความเข้มแข็งและความสามารถในการแข่งขันให้กับเกษตรกรและเตรียมความพร้อมในการก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 4.0 การจัดทำโครงการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ผ่านกลไกวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี วิทยาลัยประมง และวิทยาลัยการอาชีพ สำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษาเพื่อเป็นการสร้างโอกาสทางการศึกษา การเข้าถึงองค์ความรู้ทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติทางการเกษตร การพัฒนาพื้นที่ทางการเกษตร ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน และการจัดการเทคโนโลยีทางการเกษตรที่เหมาะสม รวมทั้งงานวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างและถ่ายทอดองค์ความรู้ทางวิชาการ โดยดำเนินการใน 2 หลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ดังนี้

2.๓.1 หลักสูตรการพัฒนาเกษตรกรมืออาชีพยุคใหม่ (ปวช. ปวส. และปริญญาตรี) คือรูปแบบการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรที่มีอยู่เดิมในประเภทวิชาเกษตรกรรม และประเภทวิชาประมงหรือสาขาที่เกี่ยวข้องของสถาบันศึกษา เช่น สาขาวิชาพืชศาสตร์ สาขาวิชา

เกษตรศาสตร์ สาขาวิชาสัตวศาสตร์ สาขาวิชาประมง เป็นต้น โดยจะต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการจัดการเรียนการสอนใหม่ เพื่อให้ผู้เรียนมีทัศนคติที่ดี เกิดความเชื่อมั่นและมีศักยภาพเพียงพอในการเข้าสู่อาชีพเกษตรกรรม โดยนักศึกษาที่มีคุณสมบัติครบถ้วน สามารถได้รับสิทธิเข้าสู่กระบวนการจัดที่ดินของ ส.ป.ก. ตามโครงการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปรับเปลี่ยนกระบวนการจัดการเรียนการสอนใหม่เพื่อให้ผู้เรียนมีทัศนคติที่ดี เกิดความเชื่อมั่นและมีศักยภาพเพียงพอในการเข้าสู่อาชีพเกษตรกรรม

กลุ่มเป้าหมายและหลักเกณฑ์ในการคัดเลือก ต้องเป็นนักศึกษาที่มีความสนใจเข้าร่วมโครงการและกำลังศึกษาเกษตรกรรมในวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี และมหาวิทยาลัย ภายใต้ความร่วมมือจำนวน 200 ราย

วิธีการดำเนินงาน ๑) เข้าศึกษา ณ สถาบันการศึกษาที่เข้าร่วมโครงการ จนครบหลักสูตร ๒) ฝึกทดลองอาชีพกลุ่ม ณ ศูนย์ปฏิบัติการ หรือสถาบันการศึกษาที่เข้าร่วมโครงการ ระยะเวลา 4 เดือน ๓) ทดลองอาชีพในพื้นที่จริงรายแปลง รายละไม่เกิน 5 ไร่ ระยะเวลา 6 เดือน ๔) ส.ป.ก.พิจารณาขอเอกสารสิทธิตาม พรบ.ปฏิรูปที่ดินรายละไม่เกิน 5 ไร่ ๕) ติดตามและประเมินผล

2.๓.2 หลักสูตรการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่ (ระยะเวลา 6 เดือน)

เป็นแนวคิดใหม่ภาคเกษตรที่เน้นการพึ่งพิงฐานความรู้เพื่อสร้างรายได้เปรียบในการผลิตและแข่งขัน พร้อมกับการแสวงหาโอกาสทางการตลาดใหม่ ๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปลี่ยนวิถีคิดการผลิตที่พึ่งพิงฐานทรัพยากรเป็นหลักมาเป็นการผลิตที่ใช้ความรู้ในการบริหารจัดการเป็นหลักเพื่อสร้างรายได้เปรียบในการแข่งขัน สามารถบริหารจัดการอาชีพของตนเองได้ตลอดห่วงโซ่การผลิต ตั้งแต่การวางแผนเพาะปลูกในระดับไร่นาถึงการจัดการผลผลิตสู่ตลาด สามารถใช้ข้อมูลและข่าวสารต่าง ๆ มาประมวลผลและสร้างทางเลือกในการวางแผนอาชีพของตนเองได้ตามสถานการณ์ตลาดที่ผันผวน สร้างความเข้มแข็งในระดับไร่นาของตนเอง และขยายผล ไปเป็นกลุ่มหรือชุมชนได้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มเป้าหมายเป็นประชาชนทั่วไปและผู้สนใจที่จะเข้าสู่อาชีพเกษตรกรรม โดยมีอายุ 20-45 ปี จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือเทียบเท่าขึ้นไป และมีใจรักที่จะเข้าสู่อาชีพเกษตรกรรม

แผนภาพที่ 3 - 3 ขั้นตอนการดำเนินงานหลักสูตรการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่ของ สปก. ตามโครงการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

ที่มา : สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม. 2561

3. แนวทางการพัฒนาชาวนารุ่นใหม่ (Young Smart Farmer : YSF)

ดำเนินงานโดยกรมการข้าว

กรมการข้าว ได้ดำเนินการโครงการสร้างและพัฒนาชาวนารุ่นใหม่ มาตั้งแต่ปี 2549 – 2560 และมีชาวนารุ่นใหม่ที่ผ่านการพัฒนาโดยโครงการนี้ จำนวนทั้งสิ้น 45,447 ราย อย่างไรก็ตาม เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์การปลูกข้าวในปัจจุบันที่พบว่าชาวนาเป็นชนกลุ่มใหญ่ของภาคการเกษตร แต่ชาวนามีอายุมากขึ้น และเป็นกลุ่มคนที่มีรายได้น้อย ดังนั้น เพื่อสร้างความยั่งยืนในอาชีพชาวนา และสร้างความมั่นคงทางอาหารของประเทศ จึงได้กำหนดแนวทางการพัฒนาชาวนารุ่นใหม่ (Young Smart Farmer : YSF) เป็นแผนพัฒนาระยะ 5 ปี (2560 – 2564) โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อส่งเสริมให้ชาวนารุ่นใหม่ และลูกหลานชาวนามีการสืบทอดการทำนามีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพการทำนา
 2. เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับข้าว พร้อมปลูกฝังความรู้เรื่องการผลิตข้าวให้กับชาวนารุ่นใหม่
 3. ส่งเสริมพัฒนาชาวนารุ่นใหม่ที่ประกอบอาชีพทำนา ให้เข้าถึงและใช้เทคโนโลยีการผลิตข้าวที่ถูกต้องเหมาะสม รวมทั้งเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการประกอบอาชีพทำนา
- เป้าหมายในการพัฒนา คือ สร้างศูนย์เรียนรู้เรื่องข้าวในโรงเรียนเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับนักเรียน และสร้างความเข้มแข็ง โดยกระบวนการเรียนรู้โรงเรียนเกษตรกร และการศึกษาดูงานในที่ประสบความสำเร็จ มีการสร้างระบบการตลาด และการออกแบบผลิตภัณฑ์

กิจกรรมตามแผนพัฒนาชาวนารุ่นใหม่ ได้แก่

1. การรับสมัครชาวนารุ่นใหม่อาสาประจำอำเภอ อำเภอ ละ 1 คน ในพื้นที่ 77 จังหวัด
 - ผู้ที่จะสมัครเข้าร่วมโครงการจะต้องมีอายุระหว่าง 18 – 45 ปี และมีการทำเกษตรและทำนามาไม่น้อยกว่า 1 ปี มีจิตอาสาพร้อมที่จะทำงานเพื่อส่วนรวม มีจุดเรียนรู้ที่มีความพร้อมในการถ่ายทอดความรู้ ทั้งในด้านพื้นที่และแปลงสาธิต หรืออาจเป็นกิ่งจุดเรียนรู้ชุมชน หรือเอกชนที่มีความพร้อมการถ่ายทอดเทคโนโลยีตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรเพื่อพัฒนาเกษตรกรเข้าสู่ระบบ GAP โดยได้กำหนดหลักสูตรเพื่อการพัฒนาชาวนารุ่นใหม่ไว้ 5 หลักสูตร ได้แก่ หลักสูตร Young Smart Farmer ด้านข้าว หลักสูตรพัฒนาการสร้างแบรนด์ในระบบการสร้างตลาดออนไลน์ หลักสูตรการพัฒนาบุคลิกภาพสู่การเป็นวิทยากรชาวนารุ่นใหม่ หลักสูตรการสร้างมูลค่าเพิ่มและการทำตลาดข้าวล่วงหน้า และหลักสูตรพัฒนา QR code (ระบบการตรวจสอบย้อนกลับ)
2. ส่งเสริมการมุ่งสร้างมูลค่าเพิ่มข้าว
 - 2.1 ส่งเสริมการจัดทำบัญชีรายรับ – รายจ่ายครัวเรือนเกษตรกร
 - 2.2 จัดกระบวนการเรียนรู้เรื่องการวางแผนการตลาดและการเจรจาธุรกิจ
 - 2.3 จัดอบรมหลักสูตรการออกแบบเว็บไซต์เบื้องต้น และออกแบบผลิตภัณฑ์ด้านข้าว 4 ภาค เพื่อสร้างความยั่งยืนของมูลค่าข้าว
3. สร้างความภาคภูมิใจการสืบทอดอาชีพเกษตรกร
 - โดยการจัดทำฐานข้อมูลผู้นำชาวนารุ่นใหม่ สร้างเครือข่ายองค์กรชาวนารุ่นใหม่ จัดทำสารคดีการรวมกลุ่มชาวนารุ่นใหม่ และบทความเชิงวารสารชาวนารุ่นใหม่

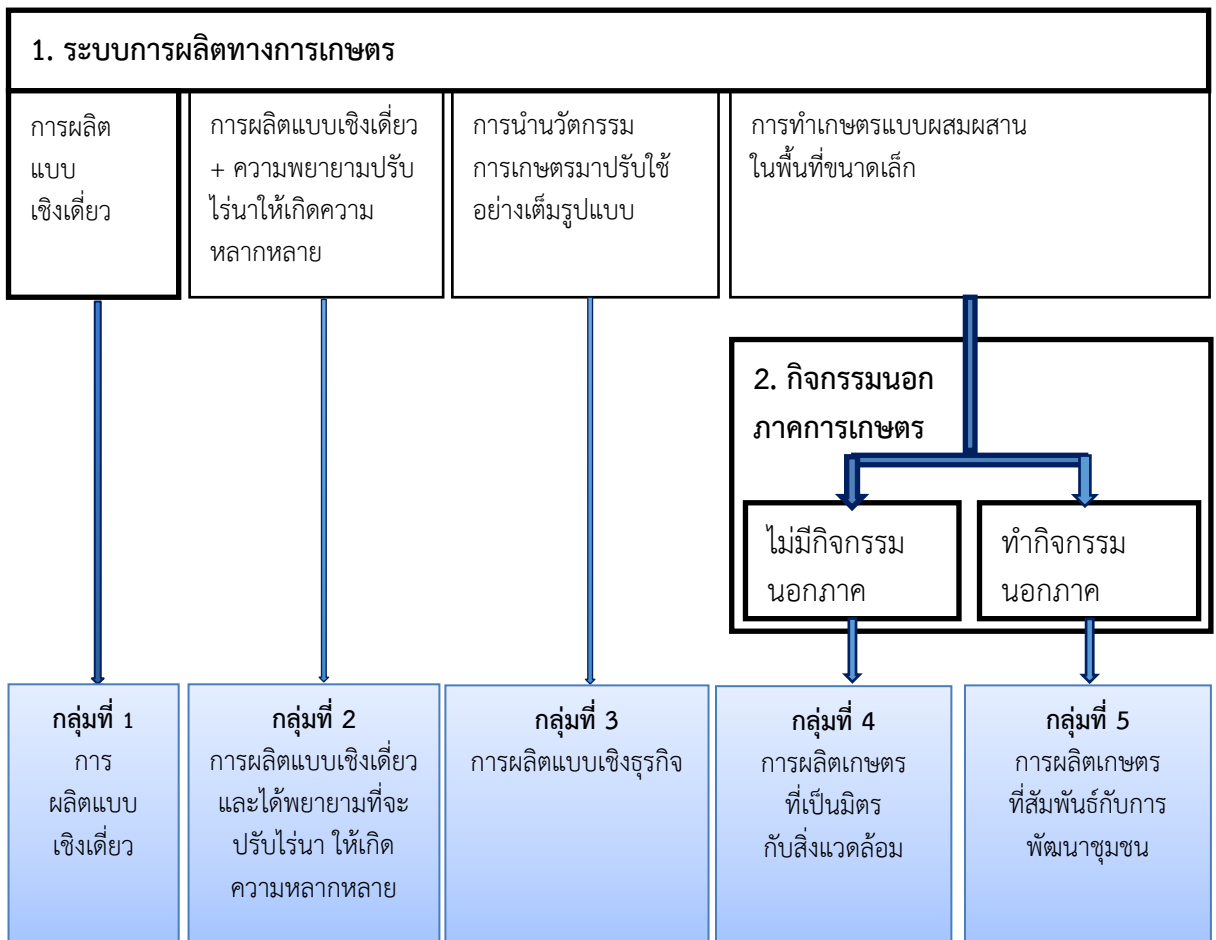
แนวทางการปรับปรุงกระบวนการและรูปแบบการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

อารีวรรณ คูสันเทียะ (2559) รายงานไว้ว่า ญีปุ่นสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรรุ่นใหม่เข้าสู่ภาคเกษตรมากขึ้นโดยเอาระบบการจ่ายเงินเดือนมาใช้ มีการจ้างงานตลอดปี เข้าร่วมระบบประกันสังคมได้ สร้างความเชื่อถือในธุรกิจ มีการกำหนดเวลาทำงาน ได้รับการลดหย่อนภาษีจากรัฐ สามารถขยายขนาดธุรกิจให้เติบโตได้ง่ายขึ้น

ปัจจัยที่สนับสนุนความเข้มแข็งการรวมกลุ่มของเกษตรกรญี่ปุ่นที่สำคัญ คือ แนวทางการส่งเสริมของภาครัฐจะไม่ใช้วิธีการบังคับ ไม่ยึดยึดความรู้หรือเทคโนโลยี แต่รัฐจะให้เกษตรกรเป็นผู้เลือกเอง หรือรัฐให้งบสนับสนุนกับกลุ่มเกษตรกร กลุ่มเอกชนไปทำงานแทนรัฐ หรือร่วมมือกันในการพัฒนาความรู้และเทคโนโลยี โดยรัฐจะดูแลว่าเป็นไปอย่างประสานประโยชน์ ไม่เอาัดเอาเปรียบ มีการเอื้อประโยชน์อย่างเท่าเทียมและมีศักดิ์ศรี

Cecile Cochetel และ เกษศิริพันธ์ พิบูลย์ (2560) รายงานความหลากหลายของเกษตรกรรุ่นใหม่ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่และปราจีนบุรี โดยการจัดกลุ่มเพื่อวิเคราะห์ถึงความหลากหลายของเกษตรกรรุ่นใหม่ สามารถจัดได้ 5 กลุ่ม จำแนกตามระบบการผลิตทางการเกษตร ได้ดังนี้

แผนภาพที่ 3 - 4 การจัดกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่

ข้อจำกัด/อุปสรรคในช่วงเริ่มต้น และสถานการณ์ปัจจุบันในการผลิตทางการเกษตร พบว่า ข้อจำกัดหรืออุปสรรคที่เกษตรกรรุ่นใหม่ต้องเผชิญในช่วง 5 ปีแรกของการเริ่มต้นทำการเกษตร ซึ่งเกษตรกรใน 2 กลุ่มแรกเป็นลูกหลานของเกษตรกรและได้เริ่มต้นทำการเกษตรมาพร้อมกับครอบครัว เช่นเดียวกับเกษตรกรในกลุ่มที่ 5 “การผลิตที่สัมพันธ์กับการพัฒนาชุมชน” เนื่องจากเกษตรกรกลุ่มนี้มีประสบการณ์การทำงานมาก่อนหรือเข้าเรียนในระดับมหาวิทยาลัยที่เกษตรกรมีการวางแผนการจัดการที่เป็นระบบก่อนเริ่มต้นทำการเกษตรและใช้ประสบการณ์จากการทำงานเดิมมาปรับใช้ในการวางแผนการผลิต

ส่วนเกษตรกรในกลุ่มที่ 3 “การผลิตแบบเชิงธุรกิจ” และกลุ่มที่ 4 “การผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม” พบข้อจำกัด/อุปสรรคในช่วงเริ่มต้นการผลิตทางการเกษตร ดังนี้ 1) ด้านเทคนิคการผลิต เช่น ขาดองค์ความรู้ในการจัดการไร่นา 2) ด้านความเข้าใจและการยอมรับของคนในสังคม โดยเฉพาะครอบครัวของเกษตรกรที่ตั้งคำถามว่า ทำไมต้องออกจากงานเดิม ทำไมไม่ทำงานในเมือง ทำไมต้องมาทำการเกษตร และประเด็นเรื่องการยอมรับของคนในชุมชนต่อการนำนวัตกรรมมาปรับใช้ในด้านเกษตร ที่ส่วนใหญ่กล่าวว่า “การทำเกษตรแบบนี้ ทำไม่ได้จริง ไม่ประสบความสำเร็จ” เชื่อมโยงกับข้อเท็จจริงที่ว่าเกษตรกรที่ทำการเกษตรในรูปแบบนี้ส่วนใหญ่มีการลงทุนในการจัดการฟาร์มอย่างเข้มข้น ในเกษตรกรกลุ่มที่ 3 และเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์กลุ่มที่ 4

นอกจากนั้นพบว่า การเข้าถึงที่ดินทำการเกษตร ไม่ใช่ปัญหาหลักของกลุ่มเกษตรกรที่ได้สัมภาษณ์ เพราะเกษตรกรร้อยละ 76 ได้รับมรดกที่ดินหรือครอบครัวให้พื้นที่บางส่วนในการเริ่มต้นทำการเกษตร

ส่วนข้อจำกัดและอุปสรรคเรื่องการตลาด พบว่า เกษตรกรในกลุ่ม 1 และ 2 พบปัญหาเรื่องราคาผลผลิตที่ถูกกำหนดโดยโรงสีข้าวและพ่อค้าคนกลาง หรือขาดช่องทางการตลาดที่หลากหลายในการรองรับผลผลิตเกษตร

เกษตรกรกลุ่มที่ 4 และ 5 ไม่มีปัญหาเรื่องการตลาด เนื่องจากมีช่องทางการตลาดที่มากกว่า 1 ช่องทาง

ความสัมพันธ์ระหว่างข้อจำกัดและอุปสรรคที่เผชิญในมุมมองของเกษตรกรและประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการต่างๆ พบว่ารูปแบบการสนับสนุนของโครงการมีความสอดคล้องกันน้อยกับการแก้ไขข้อจำกัดและอุปสรรคที่เกษตรกรรุ่นใหม่เผชิญในช่วงเริ่มต้นทำการเกษตร (ตารางที่ 3 – 2)

ตารางที่ 3 – 2 ข้อจำกัด/อุปสรรค และประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการสนับสนุนเกษตรกร

กลุ่ม	ข้อจำกัด/อุปสรรคของเกษตรกรในช่วงเริ่มต้นทำการเกษตร	ประโยชน์ที่เกษตรกรได้รับการเข้าร่วมโครงการสนับสนุน
1. การผลิตแบบเชิงเดี่ยว	ด้านการผลิตทางการเกษตร การเข้าถึงที่ดิน และการจัดการน้ำ	ด้านเทคนิคการผลิต
2. การผลิตแบบเชิงเดี่ยว และได้พยายามที่จะปรับไร่นาให้เกิดความหลากหลาย	การทำงานหนัก ทางด้านการเกษตร การเข้าถึงที่ดิน และการจัดการน้ำ	ด้านเทคนิคการผลิต และการเข้าถึงตลาด

ตารางที่ 3 – 2 ข้อจำกัด/อุปสรรค และประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการสนับสนุนเกษตรกร (ต่อ)

กลุ่ม	ข้อจำกัด/อุปสรรค ของเกษตรกรในช่วงเริ่มต้น ทำการเกษตร	ประโยชน์ที่เกษตรกรได้รับจาก การเข้าร่วมโครงการสนับสนุน
3. การผลิตแบบเชิงธุรกิจ	ด้านการผลิตทางการเกษตร การยอมรับจากครอบครัวและคน ในชุมชน	ด้านเทคนิคการผลิต และ การสร้างเครือข่าย
4. การผลิตเป็นมิตรกับ สิ่งแวดล้อม (เกษตรอินทรีย์)	การยอมรับจากครอบครัว/ชุมชน การทำงานหนัก และเงินทุน	ด้านเทคนิคการผลิต การสร้าง เครือข่ายและสนับสนุนเงินทุน
5. การผลิตที่สัมพันธ์กับการ พัฒนาชุมชน	การทำงานหนัก	ด้านเทคนิคการผลิต การสร้าง เครือข่ายและการเข้าถึงที่ดิน

สรุป

จากการตรวจเอกสารข้างต้นสามารถสรุปแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ได้ดังนี้

1. การจัดกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ ตามระบบการผลิตการเกษตรเป็น 5 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ ๑ การผลิตแบบเชิงเดี่ยว กลุ่มที่ ๒ การผลิตแบบเชิงเดี่ยว และได้พยายามที่จะปรับไ้ร้ณาให้เกิดความหลากหลาย กลุ่มที่ ๓ การผลิตแบบเชิงธุรกิจ กลุ่มที่ ๔ การผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และกลุ่มที่ ๕ การผลิตที่สัมพันธ์กับการพัฒนาชุมชน เพื่อให้สามารถวางแผนการส่งเสริมที่สอดคล้องกับศักยภาพความต้องการของเกษตรกรรุ่นใหม่ในแต่ละกลุ่ม

2. หลักสูตรที่สอดคล้องกับสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงและศักยภาพของเกษตรกรรุ่นใหม่ โดยที่หลักสูตรควรปรับเปลี่ยนวิธีคิดจากการพึ่งพิงฐานทรัพยากรเป็นหลักมาใช้ความรู้ในการบริหารจัดการเป็นหลัก ควรให้เกษตรกรรุ่นใหม่ออกแบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง สร้างเครือข่ายเรียนรู้ร่วมกัน และเป็นพี่เลี้ยงให้กับเกษตรกรรุ่นใหม่ในปีต่อ ๆ ไป นอกจากนี้เกษตรกรรุ่นใหม่สามารถปรับการเรียนรู้ได้ตลอดตามความต้องการและเหมาะสม รวมทั้งการเรียนรู้ผ่านสื่อสารสนเทศและสื่อออนไลน์

หลักสูตรความต้องการในการเรียนรู้ด้านวิชาการและเทคโนโลยีเฉพาะด้านที่สอดคล้องกับสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลง เพื่อยกระดับการพัฒนาผลผลิตและสินค้าทางการเกษตร เช่น

- 2.1 การพัฒนางานวิจัยสู่การปฏิบัติ
- 2.2 การเขียนแผนธุรกิจสำหรับผู้ประกอบการรุ่นใหม่
- 2.3 การพัฒนามูลค่าและมาตรฐานสินค้าเกษตร
- 2.4 การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว (Post Harvest)
- 2.5 การออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์
- 2.6 Smart Farm
- 2.7 การประกอบการเชิงสร้างสรรค์และนวัตกรรมตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain)
- 2.8 การจัดการส่งสินค้า ข้อมูล และทรัพยากร (Logistics)

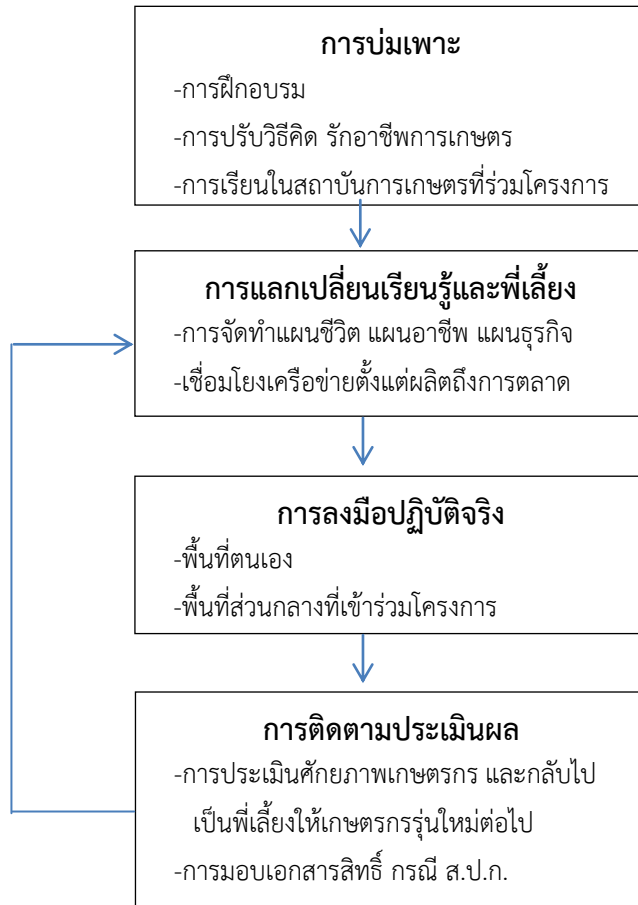
2.9 ช่องทางการตลาด ตลาดทางเลือก และตลาดออนไลน์

2.10 การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

3. กระบวนการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

กระบวนการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ประกอบด้วย การบ่มเพาะ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การลงมือปฏิบัติจริง และการติดตามประเมินผล รายละเอียดดังแผนภาพ 3 – 5

แผนภาพ 3 – 5 กระบวนการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

บทที่ 4

ผลการศึกษาวิจัย

ผลการวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ของหน่วยงานต่าง ๆ

ผลการวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ของแต่ละหน่วยงานในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีรายละเอียด ดังนี้

1. กรมส่งเสริมการเกษตร

1.1 ผลการสัมภาษณ์นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร

ผู้ศึกษาได้ดำเนินการสัมภาษณ์นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบงานพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ระดับจังหวัด สรุปผลการศึกษาในประเด็นต่าง ๆ ได้ดังนี้

1.1.1 เป้าหมายในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เข้าสู่ภาคการเกษตร

การพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ของกรมส่งเสริมการเกษตร มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาทักษะสู่การเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรด้วยนวัตกรรมและทักษะดิจิทัล ยกกระดับผู้ประกอบการเกษตรกรรุ่นใหม่สู่ความเป็นมืออาชีพในระดับสากล (Go to Global) โดยพัฒนาผู้ประกอบการเกษตรกรรุ่นใหม่ครบวงจร ทั้งการผลิต การแปรรูป การตลาด ตลอดจนห่วงโซ่อุปทาน และเสริมสร้างทักษะผู้ประกอบการเกษตรกรรุ่นใหม่ในด้านการมาตรฐานสินค้าเกษตรและการตลาดสากล

โดยได้กำหนดคุณสมบัติของเกษตรกรรุ่นใหม่ ดังนี้ 1) มีอายุระหว่าง 17 - 45 ปี และเริ่มต้นทำการเกษตร 2) มีความมุ่งมั่นตั้งใจในการทำการเกษตร ต้องการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพชีวิตตนเอง สนใจเข้าร่วมโครงการและต้องเข้าร่วมกิจกรรมตลอดระยะเวลาโครงการ 3) ขึ้นทะเบียนเกษตรกรกับกรมส่งเสริมการเกษตรแล้ว

1.1.2 กระบวนการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

1.1.2.1 การจัดทำแผนพัฒนาตนเอง

ดำเนินการจัดกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ โดยใช้แผนที่กิจกรรมของเกษตรกรเป็นตัวเล่าเรื่องกิจกรรมทางการเกษตรของแต่ละคน และให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันตามความสนใจตามลักษณะของกิจกรรมทางการเกษตรที่ใกล้เคียงกัน เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการจัดทำแผนพัฒนาตนเองและกิจกรรมภายในสวน/ฟาร์มของตนเอง

1.1.2.2 การสร้างและเชื่อมโยงเครือข่าย

ดำเนินการจัดกิจกรรมเชื่อมโยงเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่ สัจจร โดยจัดการศึกษาดูงานสัจจร ณ ฟาร์มของเกษตรกรรุ่นใหม่ภายในกลุ่มเครือข่าย โดยมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างเป็นประจำและต่อเนื่อง ซึ่งจัดโดยสำนักงานเกษตรจังหวัด และจัดโดยสมาชิก YSF โดยเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2550 ทำให้เกิดการเชื่อมโยงเครือข่ายขึ้น ทำให้มีความสัมพันธ์แบบเกื้อกูลกันภายในกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ภายในจังหวัดและเขต

นอกจากนี้ยังได้มีการจดทะเบียนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่ ซึ่งได้มีกิจกรรมกลุ่มเพื่อให้การพัฒนาอย่างต่อเนื่องตามศักยภาพของกลุ่ม

1.1.2.3 การเข้าไปเป็นพี่เลี้ยง/การให้คำแนะนำให้ความช่วยเหลือ

นักส่งเสริมการเกษตรจะเข้าไปเป็นพี่เลี้ยงและให้คำแนะนำให้ความช่วยเหลือต่าง ๆ เช่น แนะนำแหล่งเรียนรู้ตามความสนใจของเกษตรกร จัดการฝึกอบรมในหลักสูตรที่เกษตรกรต้องการ เช่น การพัฒนาสินค้าให้ได้มาตรฐาน GAP ภายในกลุ่ม เป็นต้น นอกจากนี้จะดำเนินการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในด้านการผลิตและการตลาดให้กับเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่

1.1.2.4 การประเมินศักยภาพ

กรมส่งเสริมการเกษตรจะจัดทำแบบประเมินผลแบบมีส่วนร่วม โดยให้เกษตรกรรุ่นใหม่ประเมินตนเองก่อนการเรียนรู้ว่ามีคุณสมบัติพื้นฐานในแต่ละข้อมีคะแนนอยู่ในระดับใด ตั้งแต่ 0 – 5 คะแนน ภายหลังเสร็จสิ้นกระบวนการเรียนรู้ จะให้ YSF ประเมินตนเองหลังการเรียนรู้ว่ามีคุณสมบัติพื้นฐานในแต่ละข้อมีคะแนนอยู่ในระดับใด ตั้งแต่ 0 – 5 คะแนน แล้วให้เจ้าหน้าที่ประเมินเกษตรกรรุ่นใหม่ว่าผ่านการประเมินคุณสมบัติของเกษตรกรรุ่นใหม่หรือไม่ โดยใช้คะแนนการประเมินตนเองหลังการเรียนรู้ร่วมด้วย

เกษตรกรรุ่นใหม่ต้องผ่านคุณสมบัติพื้นฐานครบทั้ง 6 ข้อ ดังนี้

1. มีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่
2. มีความสามารถในการเข้าถึงแหล่งข้อมูล และใช้ข้อมูลในการบริหารจัดการได้
3. มีความรู้และเข้าใจในการบริหารจัดการผลผลิตตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain)
4. มีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค
5. มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม
6. มีความภาคภูมิใจในความเป็นเกษตรกร

โดยผ่านตัวบ่งชี้อย่างน้อย 1 ตัว ในแต่ละคุณสมบัติ จึงถือว่าผ่านการประเมินคุณสมบัติของเกษตรกรรุ่นใหม่

1.1.3 หลักสูตรการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

ภายหลังจากคณะกรรมการเกษตรกรรุ่นใหม่ระดับจังหวัด ได้กำหนดเป้าหมายในการพัฒนาด้วยตนเองร่วมกันแล้ว เจ้าหน้าที่ส่งเสริมเข้าไปคำแนะนำในการจัดการฝึกอบรมตามความต้องการของเกษตรกรรุ่นใหม่ และประสานงานเพื่อจัดหาวิทยากรมาถ่ายทอดความรู้ และจัดศึกษาดูงาน นอกจากนี้ยังมีเป้าหมายในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็นผู้ประกอบการเกษตร และฝึกทักษะในการเป็นวิทยากรให้กับเกษตรกรรุ่นใหม่ เพื่อให้สามารถขยายผลและถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้อื่นและเกษตรกรรุ่นใหม่รุ่นน้องต่อไป

1.1.4 ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เข้าสู่ภาคการเกษตร เพื่อสนับสนุนเกษตร 4.0

1.1.4.1 การคัดเลือกเกษตรกรรุ่นใหม่ ต้องค้นหาเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีความมุ่งมั่นตั้งใจในการพัฒนา การเกษตร มีความรักและเห็นความสำคัญในอาชีพการเกษตรมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพการเกษตร และมีความสนใจที่จะเข้าร่วมโครงการ

1.1.4.2 การพัฒนาความรู้ด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการเกษตร ให้แก่เกษตรกรรุ่นใหม่ โดยการจัดเวทีการถ่ายทอดความรู้ด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการเกษตร ให้แก่เกษตรกรรุ่นใหม่ โดยจัดเวทีสัญจรแลกเปลี่ยนเรียนรู้และถอดองค์ความรู้ต่าง ๆ รายบุคคลเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนากระบวนการผลิต ให้ได้มาตรฐาน ระบบโรงเรือน

1.1.4.3 การตลาด ควรใช้ตลาดเกษตรกรเป็นเครื่องมือขับเคลื่อนด้านการตลาดให้กับเกษตรกรรุ่นใหม่ และใช้เทคโนโลยีการสื่อสารในการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ของเกษตรกรรุ่นใหม่และเชื่อมโยงเครือข่าย เช่น การใช้เฟสบุ๊ก ไลน์ เป็นต้น

1.1.4.4 การพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็นเกษตรกรรุ่นใหม่ต้นแบบ ควรใช้ศูนย์บ่มเพาะเกษตรกรรุ่นใหม่เป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อน โดยนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมเข้ามาใช้ในกิจกรรมทางการเกษตร และใช้เป็นต้นแบบในการวางแผน การผลิตรายบุคคล ฐานเรียนรู้ สาธิต ศึกษาดูงานเป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน เพื่อเป็นต้นแบบในการพัฒนาและขยายผลสู่เกษตรกรรุ่นใหม่รายอื่น ๆ และเกษตรกรรายอื่นในชุมชนใกล้เคียง

1.2 ผลการสนทนากลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer : YSF)

ผู้ศึกษาได้ดำเนินการสนทนากลุ่มกับเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer : YSF) จังหวัดสมุทรสงคราม และจังหวัดนครราชสีมา สรุปผลการศึกษาในประเด็นต่าง ๆ ได้ดังนี้

1.2.1 จุดมุ่งหมายในการเข้าสู่ภาคเกษตร

จากการสัมภาษณ์กลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ (YSF) พบว่าส่วนใหญ่เคยประกอบอาชีพเป็นพนักงานในบริษัทเอกชนและพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรม มีเงินเดือนประจำ ต่อมาเริ่มเกิดความรู้สึกว่าการทำงานประจำทำให้ไม่มีเวลาให้กับครอบครัว จึงต้องการปรับเปลี่ยนการใช้ชีวิตและการประกอบอาชีพของตัวเอง ต้องการกลับมาทำงานอยู่ที่บ้าน มีธุรกิจเป็นของตนเอง มีเวลาให้ครอบครัว และใช้ชีวิตให้มีความสุขมากขึ้น ประกอบกับเกษตรกรรุ่นใหม่ส่วนใหญ่มีที่ดินของครอบครัวมีความสนใจอาชีพการเกษตร และยึดหลักการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จึงตัดสินใจลาออกจากงานประจำ และเข้ามาสู่ภาคการเกษตร โดยเชื่อมั่นว่าอาชีพเกษตรกรก็เป็นอาชีพที่สร้างรายได้ให้ครอบครัวได้ เป็นอาชีพอิสระที่สามารถมีเวลาให้กับครอบครัว และยังเป็นการผลิตอาหารปลอดภัยไว้บริโภคในครัวเรือนทำให้เกิดความยั่งยืนต่อครอบครัว เกษตรกรรุ่นใหม่เหล่านี้จะเริ่มต้น สืบเสาะหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเองจากอินเทอร์เน็ต สื่อต่าง ๆ และหน่วยงานราชการที่ให้การสนับสนุนด้านการเกษตร แล้วนำไปทดลองทำจริงในฟาร์มของตนเอง เช่น การเพาะเห็ด การปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ การปลูกเมล่อน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการต่อยอดทักษะความรู้เดิมที่ตนเองมีการประยุกต์ใช้ในฟาร์มเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เช่น การใช้อุปกรณ์ให้น้ำอัตโนมัติ การเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ เป็นต้น

นอกจากนี้ เกษตรกรรุ่นใหม่บางรายประกอบอาชีพการเกษตรสืบทอดจากรุ่นพ่อแม่ แต่ได้มีการปรับเปลี่ยนแนวคิดการทำเกษตรจากการเกษตรแบบดั้งเดิมที่ใช้สารเคมีเปลี่ยนมาทำการเกษตรแบบปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์ เช่น ทำสวนมะพร้าว การทำนาข้าวอินทรีย์ มีการแปรรูป และได้มีการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้มีความน่าสนใจต่อปัจจัยความต้องการของผู้บริโภค ซึ่งเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าเกษตร และยังได้เพิ่มช่องทางการตลาดที่หลากหลายเพิ่มมากขึ้น

1.2.2 เป้าหมายในการเข้าร่วมกิจกรรม/โครงการ Young Smart Farmer

เกษตรกรรุ่นใหม่ส่วนใหญ่ไม่เคยทำการเกษตรมาก่อน การเข้าร่วมกิจกรรม Young Smart Farmer นั้น จึงมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาทักษะความรู้และเทคโนโลยีทางการเกษตรไปพัฒนาการผลิตภายในฟาร์มของตนเองให้ดีขึ้น และต้องการสร้างเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์ในการทำการเกษตร และเกิดการเชื่อมโยงการจำหน่ายสินค้าเกษตร

การเข้าร่วมกิจกรรม Young Smart Farmer ทำให้สามารถเข้าถึงกิจกรรมและการสนับสนุนจากภาครัฐ ได้แก่ การรับรองมาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตร เช่น GAP เกษตรอินทรีย์ อ.ย. เป็นต้น ภาครัฐจะจัดการฝึกอบรมและแนะนำแนวทางในการขอรับรองมาตรฐานต่าง ๆ นอกจากนี้ยังได้เข้ารับการฝึกอบรมในหลักสูตรอื่น ๆ เพื่อสนับสนุนการประกอบอาชีพการเกษตร เช่น การแปรรูป การเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร การออกแบบผลิตภัณฑ์ เป็นต้น และยังได้มีโอกาสเข้าร่วมศึกษาดูงานในฟาร์มที่ประสบความสำเร็จทั้งในและต่างประเทศ และยังได้เข้าร่วมกิจกรรมแสดงและจำหน่ายสินค้าทางการเกษตร ทำให้เกษตรกรรุ่นใหม่มีโอกาสเปิดตัวสินค้าของตนเองให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย และมีช่องทางในการจัดจำหน่ายการผลิตและมีช่องทางการจำหน่ายสินค้าเพิ่มมากขึ้น ทั้งจากการออกบูทแสดงสินค้ากับภาครัฐ ช่องทางตลาดออนไลน์ต่าง ๆ

สำหรับเป้าหมายในอนาคตเกษตรกรรุ่นใหม่ต้องการพัฒนาฟาร์มของตนเองให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร และทำเส้นทางท่องเที่ยวภายในกลุ่มเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่และเกษตรกรใกล้เคียง

1.2.3 สิ่งที่ได้รับจากกระบวนการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer : YSF)

๑.2.3.๑ แผนการพัฒนาตนเอง

เกษตรกรรุ่นใหม่ที่เข้าร่วมโครงการฝึกอบรมได้เปิดโลกทัศน์จึงเปลี่ยนความคิด จากเดิมที่ทำการเกษตรแบบใช้สารเคมีมาเป็นแบบอินทรีย์ได้ รวมทั้งการได้เรียนรู้เรื่องใหม่ ๆ เช่น เทคโนโลยีในการผลิตถึงเช่า มาตรฐานสินค้าเกษตรสามารถยกระดับคุณภาพของผลผลิตเกษตร การทำ QR code เพื่อการเข้าสู่ตลาด นอกจากนี้ยังได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งเรื่องของเทคโนโลยีใหม่ ๆ ในการทำการเกษตร ทำให้สามารถวางแผนเพื่อพัฒนาการผลิตการตลาดของตนเองได้ดีขึ้น

นอกจากนี้ เกษตรกรรุ่นใหม่เข้าใจการทำงานของภาครัฐมากขึ้น และจากการได้มาเรียนรู้ทำให้เข้าใจอาชีพการเกษตรมากขึ้น และวางแผนการของตนเองในการหารายได้ให้เพียงพอกับความต้องการ

1.2.3.2 การสร้างและเชื่อมโยงเครือข่าย

จัดประชุมเกษตรกรรุ่นใหม่สัญจร และจัดการเลือกตั้งประธานและคณะกรรมการเกษตรกรรุ่นใหม่ระดับจังหวัด เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่ โดยจะจัดให้มีการประชุมสัญจรเดือนละ 1 ครั้ง จัดเวียนกันตามฟาร์มของเกษตรกรรุ่นใหม่ ทำให้เกษตรกรรุ่นใหม่ ได้ทำความรู้จักสนิทสนมกันภายในรุ่นเดียวกัน และระหว่างเกษตรกรรุ่นใหม่ที่เป็นรุ่นพี่รุ่นน้อง ทำให้สามารถพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน ทั้งในด้านการผลิตและการตลาด ตลอดจนร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหาของเกษตรกรรุ่นใหม่ เช่น การจัดการศัตรูพืชต่าง ๆ นอกจากนี้มีการใช้สื่อออนไลน์ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในเครือข่าย รวมถึงการทำการตลาดออนไลน์บน Facebook ซึ่งมีลูกค้าเข้ามาติดต่อซื้อขายผลผลิตผ่าน Facebook ทำให้มีช่องทางตลาดในการซื้อขายผลผลิตเพิ่มขึ้น

๑.๒.3.3 การให้คำแนะนำและความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่

นักส่งเสริมการเกษตร จะเข้าไปคำแนะนำและจัดกระบวนการกลุ่ม จัดเวทีให้กับเกษตรกรรุ่นใหม่เพื่อหาความต้องการในการพัฒนาตนเองและกลุ่ม และจะประสานงานมหาวิทยาลัยพัฒนาองค์ความรู้และเทคโนโลยีต่าง ๆ ตามความต้องการของเกษตรกรรุ่นใหม่ นอกจากนี้ หากมีกิจกรรมการจำหน่ายสินค้าที่ไหน เจ้าหน้าที่จะแจ้งและประสานงานให้เกษตรกรรุ่นใหม่เข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว

1.2.3.4 การประเมินศักยภาพ

หลังจากผ่านกระบวนการพัฒนา และได้ผ่านการประเมินผลเป็นเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer : YSF) เกษตรกรมีพึงพอใจในผลประเมิน สิ่งที่เกิดขึ้นหลังจากผ่านกระบวนการพัฒนา คือ การได้เพื่อน ได้เครือข่าย ได้ความรู้ ได้เปิดโลกทัศน์ คิดได้กว้างขึ้น ไม่ยึดติดกับวิธีคิดแบบเดิม ๆ สามารถปรับเปลี่ยนแนวคิด กล้าเปลี่ยนแปลง เพราะเห็นเพื่อนทำแล้วได้ผล เปลี่ยนวิธีการทำการเกษตรมาเป็นการผลิตให้ได้คุณภาพ ไม่เน้นปริมาณ ตามหลักการทำน้อยได้มาก โดยเอาเทคโนโลยีเข้ามาใช้ มีความภาคภูมิใจในการทำการเกษตร มีอิสระสามารถวางแผนชีวิตวางแผนการประกอบอาชีพ และการดำเนินชีวิตของตัวเองได้ นอกจากนี้ เกษตรกรรุ่นใหม่ยังได้รู้จักกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐ และได้รับงบประมาณสนับสนุนในการทำการเกษตร

1.2.4 ความเหมาะสมของหลักสูตรการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ และความต้องการหลักสูตรเพิ่มเติม

เกษตรกรรุ่นใหม่มีความเห็นว่าหลักสูตรที่ผ่านมามีความเหมาะสม เนื่องจากจัดหลักสูตรได้ตรงตามความต้องการของเกษตรกร และมีความต้องการฝึกอบรมเพิ่มเติมในหลักสูตรดังต่อไปนี้

1. การทำบัญชี เพื่อให้เกษตรกรรุ่นใหม่รู้จักหลักการบันทึกบัญชีรายรับรายจ่ายในกิจการของตนเอง
2. การเจรจาธุรกิจ เพื่อให้เกษตรกรมีทักษะในการเจรจา และมีการจัดเวทีให้เกิดการเจรจาธุรกิจขึ้นจริง
3. การเข้าสู่การเป็นผู้ประกอบการเกษตร

4. เทคโนโลยีการผลิตเมล็ดพันธุ์ เพื่อให้สามารถจำหน่ายได้ถูกต้องตาม
พรบ.เมล็ดพันธุ์พืช

1.2.5 ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เข้าสู่ภาคการเกษตร เพื่อสนับสนุนเกษตรกร 4.0

เกษตรกรรุ่นใหม่ได้เสนอแนะแนวทาง ดังต่อไปนี้

1.2.5.1 ควรใช้ศูนย์บ่มเพาะเกษตรกรรุ่นใหม่ เป็นแหล่งรวมของเกษตรกรทุก
สาขา ตั้งแต่เรื่องดิน เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการผลิต การแปรรูป การเพิ่มมูลค่า และการตลาด
เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้แก่ผู้สนใจทำการเกษตรได้มาเรียนรู้จากของจริง ได้มีที่ปรึกษาในการทำ
การเกษตร มีพี่เลี้ยงคอยให้คำแนะนำและสนับสนุน ให้กำลังใจ และเป็นแหล่งในการทำการตลาดด้วย
โดยทำเป็นเกษตรเชิงท่องเที่ยว ได้ทั้งความรู้และได้ประสบการณ์จากของจริง

1.2.5.2 ควรมีการพัฒนากลุ่มให้เข้มแข็ง สามารถพัฒนาเครือข่ายให้เป็นแหล่ง
เรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกชุมชน

1.2.5.3 สนับสนุนการพัฒนา YSF โดยให้เสนอโครงการการใช้เทคโนโลยีและ
นวัตกรรมทางการเกษตรในฟาร์ม เพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณและขยายผล

1.2.5.4 ควรส่งเสริมการทำเกษตรในอนาคต โดยเอาเทคโนโลยีเข้ามาช่วยทำใน
พื้นที่เล็ก ๆ ไม่เกิน 1๐ ไร่ โดยทำให้ได้คุณภาพ กำหนดราคาเองได้ ขายตรงถึงผู้บริโภค เพื่อตัดวงจรพ่อค้า
คนกลางออกไป

2. สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.)

2.1 ผลการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.)

ผู้ศึกษาได้ดำเนินการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม
(ส.ป.ก.) ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบ งานพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ระดับส่วนกลาง สรุปผลการศึกษาในประเด็น
ต่าง ๆ ได้ดังนี้

2.1.1 เป้าหมายในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เข้าสู่ภาคการเกษตร

การอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรรุ่นใหม่ เพื่อสร้างเกษตรกรรุ่นใหม่
ที่มีความรู้ทั้งทางด้านทฤษฎีและปฏิบัติ เพื่อประกอบอาชีพเกษตรกรรม การผลิตที่ใช้ความรู้
ในการบริหารจัดการเป็นหลัก เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน สามารถบริหารจัดการอาชีพ
ของตนเองได้ตลอดห่วงโซ่การผลิต สามารถใช้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ วางแผนอาชีพได้ตามสถานการณ์
ตลาดที่ผันผวนได้ สร้างความเข้มแข็งให้ตนเองและชุมชน

กลุ่มเป้าหมาย

1. อายุ 20 ปีขึ้นไป แต่ไม่เกิน 45 ปี ซึ่งเดิมไม่จำกัดอายุ แต่ปัจจุบัน
จำกัดอายุน้อยกว่า 45 ปี เพื่อให้สามารถรับเทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อไปทำการเกษตรได้
2. จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือเทียบเท่าขึ้นไป
3. มีใจรักที่จะเข้าสู่อาชีพเกษตรกรรม

2.1.2 กระบวนการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

2.1.2.1 การจัดทำแผนพัฒนาตนเอง

กระบวนการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นการฝึกอบรม ณ วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีเป็นเวลา 2 เดือน แล้วจึงคัดเลือกผู้ผ่านการประเมิน
2. ขั้นการทดลองอาชีพกลุ่ม ณ ศูนย์ปฏิบัติการโครงการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เป็นเวลา 4 เดือน แล้วจึงคัดเลือกผู้ผ่านการประเมิน
3. ขั้นการทดลองอาชีพในพื้นที่จริง โดยให้ผู้ผ่านการประเมินจากข้อ 2 เข้าทดลองทำการเกษตรในพื้นที่จริง รายละไม่เกิน 5 ไร่ ระยะเวลา 6 เดือน แล้วจึงคัดเลือกผู้ผ่านการประเมิน
4. ขั้นการพิจารณาขอเอกสารสิทธิตาม พรบ.ปฏิรูปที่ดิน รายละไม่เกิน 5 ไร่

ผลผลิตของโครงการนี้คือ เกษตรกรรุ่นใหม่สามารถทำแผนพัฒนาตนเอง เพื่อสร้างรายได้ สร้างที่พักอาศัย สร้างแผนอาชีพ สามารถจัดทำบัญชีฟาร์ม และสามารถปรับใช้เทคโนโลยีเพื่ออาชีพเกษตรกรรม เพื่อสร้างผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่เข้าสู่อาชีพเกษตรกรรม โดยการผลิตที่พึ่งพิงฐานความรู้ มีรูปแบบและสร้างทางเลือกที่เหมาะสมกับอาชีพในที่ดินขนาดเล็ก เกิดต้นแบบอาชีพขยายผลเป็นกลุ่มและชุมชน

2.1.2.2 การสร้างและเชื่อมโยงเครือข่าย

การสร้างและเชื่อมโยงเครือข่าย ส.ป.ก. โดยการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อมาสนับสนุนการทำการเกษตรในพื้นที่ ส.ป.ก. ของเกษตรกรรุ่นใหม่ เช่น วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี หน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน เป็นต้น

ปัจจุบันมีกลุ่มชุมชนเกษตรกรรมใหม่ในเขตปฏิรูปที่ดิน โดยมีเกษตรกรรุ่นใหม่ที่ผ่านการอบรมจากโครงการฯ จำนวนกว่า 4,721 ราย

2.1.2.3 การเข้าไปเป็นที่เลี้ยง/การให้คำแนะนำให้ความช่วยเหลือ

ส.ป.ก. จะนำหน่วยงานต่าง ๆ มาเข้าร่วมให้การสนับสนุนเกษตรกรรุ่นใหม่ในพื้นที่ ส.ป.ก. เช่น กรมพัฒนาที่ดิน เพื่อให้คำแนะนำในการปรับปรุงบำรุงดิน กรมส่งเสริมการเกษตร (สำนักงานเกษตรอำเภอ ศูนย์ส่งเสริมเทคโนโลยีการเกษตรด้านอารักขาพืช) เพื่อให้คำแนะนำทางวิชาการด้านการเกษตร และการเข้าร่วมโครงการต่าง ๆ และจัดการศึกษาดูงานในหน่วยงานต่าง ๆ และเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ โดยจะกำหนดหัวข้อการศึกษาดูงานตามความต้องการของเกษตรกร นอกจากนี้ยังมีการจัดประชุมประจำเดือนเพื่อรับทราบถึงปัญหาของเกษตรกร และเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้

2.1.2.4 การประเมินศักยภาพ

การติดตามประเมินผลการเข้าทดลองทำประโยชน์ชั่วคราวในพื้นที่รองรับ มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบผลการทดลองเข้าทำประโยชน์ของเกษตรกรรุ่นใหม่ในพื้นที่รองรับเขตปฏิรูปที่ดิน เพื่อเร่งรัดการเข้าทำประโยชน์และการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์สูงสุด และเพื่อประเมินผลเกษตรกรรุ่นใหม่เข้ารับสิทธิการเข้าทำประโยชน์ในพื้นที่รองรับเขตปฏิรูปที่ดินตาม พ.ร.บ. การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

เกษตรกรกลุ่มเป้าหมายที่ผ่านกระบวนการเรียนหรือการฝึกอบรมแล้ว และได้ทดลองประกอบอาชีพในที่ดิน ส.ป.ก. เป็นระยะเวลาหนึ่ง จะต้องผ่านกระบวนการประเมินความสามารถในการประกอบอาชีพเกษตรกรกรรม มีผลผลิตและรายได้เป็นที่ปรากฏในระดับการพึ่งพาตนเองได้

การเข้าทดลองทำประโยชน์ในที่ดินรองรับนั้น เกษตรกรควรวางแผนอาชีพให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ เกษตรกรจะอยู่ในความรับผิดชอบดูแลของ ส.ป.ก. จังหวัดที่เป็นพื้นที่รองรับ โดย ส.ป.ก. จังหวัด จะติดตามการประเมินผลการเข้าทำประโยชน์เป็นระยะทุก 3 เดือน การพิจารณาให้เกษตรกรผ่านหรือไม่ผ่านการประเมิน ทำโดยผ่านกระบวนการวิเคราะห์ของคณะกรรมการ ซึ่งเป็นบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งจากหน่วยงานความร่วมมือ เกณฑ์การประเมินประกอบด้วยส่วนสำคัญ ดังนี้

1. แผนการผลิตและแผนการใช้ประโยชน์ที่ดิน

ก่อนจะเข้าสู่ที่ดินเกษตรกรต้องสำรวจทรัพยากรที่มีโดยรอบพื้นที่ ข้อมูลชุมชน ข้อมูลตลาดใกล้เคียง ข้อมูลผู้บริโภค เพื่อประกอบการวิเคราะห์ศักยภาพพื้นที่และใช้จัดทำแผนผลิตในช่วงระยะเวลา 6 เดือน ว่าแผนการผลิตจะปลูกพืชอะไร เลี้ยงสัตว์อะไร คาดหวังผลผลิตเท่าไร แผนการตลาดเป็นอย่างไร คาดหวังรายได้เท่าไร และแผนผังการใช้ประโยชน์ที่ดินเป็นลักษณะอย่างไร ซึ่งเกษตรกรจะได้รับแบบฟอร์มการเขียนแผนอาชีพตอนจบการฝึกอบรม

การทำแผนการผลิตมีวัตถุประสงค์ เพื่อใช้อ้างอิงการติดตามประเมินผลเกษตรกร แผนการผลิตสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง เช่น กรณีที่เข้าทำกินไประยะเวลาหนึ่งแล้วเกิดอุทกภัย กิจกรรมผันผวนของดิน ฟ้า อากาศ ที่อยู่เหนือการควบคุม หากมีการปรับเปลี่ยนแผนการผลิตภายหลังเกษตรกรควรส่งแผนการผลิตฉบับแก้ไข ส.ป.ก. จังหวัด

2. การอยู่อาศัยในพื้นที่

เกษตรกรควรมีที่พักอาศัยในพื้นที่ทำกิน ที่อยู่อาศัย คือ บ้าน กระท่อม และโรงเรือนต่างๆ เช่น บ้านไม้ บ้านหิน บ้านดิน บ้านที่ใช้ไม้เป็นโครง และอิฐ เป็นต้น เนื่องจากผู้เข้าร่วมโครงการฯ ส่วนมากมาจากต่างๆพื้นที่ที่ได้รับการจัดที่ดิน การเดินทางไปมาระหว่างพื้นที่กับที่ดินทำกิน อาจจะทำให้เกิดต้นทุนสูง และไม่มีเวลาทำประโยชน์ในแปลงได้เต็มที่ ลักษณะที่พักอาศัยที่พิจารณา มี 2 แบบ คือ แบบถาวร และชั่วคราว ยกตัวอย่างเช่น

- แบบถาวร คือ การสร้างที่พักอาศัยจากวัสดุที่มีโครงสร้างมั่นคงถาวร เช่น คอนกรีตเสริมเหล็ก อิฐ หิน ไม้ เป็นต้น เพื่ออยู่อาศัยแบบถาวรหลักปักฐาน

- แบบชั่วคราว คือ หากเกษตรกรยังมีทุนน้อย ก็สร้างเป็นที่พักอาศัยแบบเรียบง่ายเพื่อหลบร้อน มีบริเวณเก็บรวบรวมผลผลิตชั่วคราว ก่อนที่จะขยายต่อเติมเป็นที่พักอาศัยแบบถาวร เช่น กระท่อม กระจง เป็นต้น

ทั้งนี้ หากเกษตรกรรายใดมีบ้านพักในเขตหมู่บ้าน หรือ ตำบลเดียวกัน หลักเกณฑ์นี้เป็นกรณียกเว้น

3. การทำบันทึกบัญชีครัวเรือน

จากการวัดผลประเมินผลการมีรายได้นั้น ไม่ได้วัดจากจำนวนเงินสดที่มี จึงใช้วิธีการตรวจสอบจากสมุดบันทึกบัญชีรายรับ-รายจ่าย ซึ่งกำหนดเกณฑ์รายได้

เฉลี่ยเดือนละ 15,000 บาท เมื่อมีเจ้าหน้าที่หรือคณะกรรมการติดตามประเมินผลเกษตรกร ต้องมีสมุดบันทึกบัญชีครัวเรือนที่บันทึกข้อมูลเป็นปัจจุบันมากที่สุดให้เจ้าหน้าที่ดูเป็นหลักฐานทุกครั้ง

4. รายได้เฉลี่ยเดือนละ 15,000 บาท

หลักเกณฑ์การวัดรายได้ที่กำหนดไว้เฉลี่ยเดือนละ 15,000 บาท เป็นรายได้หลักจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น การปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ เกษตรกรสามารถคิดมูลค่าผลผลิตจากแปลงที่นำมาบริโภคมารวมในบัญชีรายรับ-รายจ่าย ด้วยเช่นกัน

5. การใช้ความรู้ทางการเกษตรมาประยุกต์ใช้

กรณีไม่ผ่านการประเมินตามหลักเกณฑ์ข้อใดข้อหนึ่ง

หากผลการประเมินผลเกษตรกรในช่วงระยะเวลา 6 เดือน ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินคณะกรรมการ จังหวัดสามารถพิจารณาให้ขยายเวลาการประเมินหรือตัดสิทธิ์ออกจากโครงการฯ สามารถดำเนินการแจ้งคัดรายชื่อออกจากโครงการได้ทุกระยะการประเมิน

2.1.2.5 พิจารณาให้สิทธิการเข้าทำประโยชน์

เมื่อเกษตรกรที่เข้าทดลองทำประโยชน์ในที่ดิน ส.ป.ก. ครบตามกำหนด 6 เดือน และผ่านการประเมินเรียบร้อยแล้ว ให้ ส.ป.ก. จังหวัด เสนอรายชื่อเกษตรกรแก่คณะกรรมการบริหารโครงการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เพื่อทราบ และเสนอต่อคณะกรรมการปฏิรูปที่ดินจังหวัด (คปจ.) เพื่อพิจารณาให้เข้าทำประโยชน์ตาม พ.ร.บ. การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ต่อไป ทั้งนี้ ส.ป.ก. จังหวัด สามารถเสนอต่อ คปจ. เพื่อทราบในระหว่างเข้าทดลองทำประโยชน์ด้วย

2.1.3 หลักสูตรการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

การพัฒนาหลักสูตรผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่ โดยร่วมมือกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ในการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับพื้นที่และสถานการณ์ในปัจจุบัน คือ เกษตรกรอายุมาก ขาดแคลนแรงงาน จึงต้องนำเทคโนโลยีเข้ามาทดแทน โดยประยุกต์ความรู้เดิมเข้ากับการฝึกอบรมเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ใช้ต้นทุนไม่สูงมาก และเน้นการปฏิบัติการฝึกอบรมหลักสูตรการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่ เกิดการขยายผลการพัฒนาหลักสูตรนาร่องประกอบด้วย หลักสูตรการพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลงภาคการเกษตรกรรม และหลักสูตรการพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการส่งเสริมเกษตรกรสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

2.1.4 ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เข้าสู่ภาคการเกษตร เพื่อสนับสนุนเกษตร 4.0

2.1.4.1 ควรพัฒนา/ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่แปลงว่าง เพื่อรองรับเกษตรกรรุ่นใหม่ เช่น พัฒนาแหล่งน้ำและไฟฟ้า ให้พร้อมและพอเพียงสำหรับการเกษตร

2.1.4.2 พื้นที่แปลงว่างที่เข้าร่วมโครงการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ควรเป็นพื้นที่ที่พร้อมทำการเกษตร ไม่มีเกษตรกรรายเดิมติดมาด้วย

2.1.4.3 การประชาสัมพันธ์โครงการฯ ควรดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ผ่านหลาย ๆ ช่องทาง

2.1.4.4 ควรคัดกรองคนตั้งแต่เริ่มต้นที่เข้าร่วมโครงการเพื่อให้แน่ใจว่าเป็นเกษตรกรที่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง

2.1.4.5 ควรมีหลักเกณฑ์ในการคัดกรองคนที่มีความตั้งใจในการทำอาชีพเกษตรมากกว่าต้องการที่ดิน

2.1.4.6 การส่งต่อฐานข้อมูลเกษตรกรรุ่นใหม่ของ ส.ป.ก. ที่ผ่านหลักสูตรให้กรมส่งเสริมการเกษตร เพื่อคัดเลือกเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีศักยภาพเข้าสู่แหล่งทุนเพื่อต่อยอดการทำธุรกิจเกษตรต่อไป

2.1.4.7 การใช้เทคโนโลยีเพื่อทำการเกษตรในพื้นที่เล็ก ๆ แต่ได้ผลตอบแทนสูง รวมถึงการแปรรูป รวมทั้งการเชื่อมโยงตลาด online และการทำเกษตรอินทรีย์

2.1.4.8 เป้าหมายในอนาคต ต้องการให้ลูกหลานในพื้นที่ ส.ป.ก. เข้ามาเรียนรู้การทำเกษตรสมัยใหม่ เพื่อสืบต่ออาชีพการเกษตรต่อไป

2.2 ผลการสนทนากลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ ส.ป.ก.

ผู้ศึกษาได้ดำเนินการสนทนากลุ่มกับเกษตรกรรุ่นใหม่ ในพื้นที่อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา สรุปผลการศึกษาในประเด็นต่าง ๆ ได้ดังนี้

2.2.1 จุดมุ่งหมายในการเข้าสู่ภาคเกษตร

เกษตรกรรุ่นใหม่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเป็นพนักงานในบริษัทเอกชน ทำอาชีพรับจ้างทั่วไป ต่อมาเริ่มทบทวนความต้องการของตนเองว่าต้องการมีเวลาให้กับครอบครัวและต้องการใช้ชีวิตอย่างมีความสุข จึงได้ตัดสินใจเข้าสู่ภาคการเกษตร และมีแนวคิดที่จะยกระดับคุณภาพชีวิตของตนเองและเกษตรกรรายอื่น ๆ ในชุมชน อย่างไรก็ตามเกษตรกรรุ่นใหม่ของ ส.ป.ก. ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง จึงเข้าร่วมโครงการกับ ส.ป.ก. เพราะต้องการมีที่ดินในการประกอบอาชีพการเกษตร

2.2.2 เป้าหมายในการเข้าร่วมโครงการเกษตรกรรุ่นใหม่

เป้าหมายในการเข้าร่วมโครงการเกษตรกรรุ่นใหม่ของสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร (ส.ป.ก.) ต้องการที่ดินทำการเกษตร และต้องการความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพทางการเกษตร ปัจจุบันได้รับที่ดินของ ส.ป.ก. ในอำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 2 ไร่ 2 งาน ต่อราย และได้ทำกิจกรรมการเกษตรในพื้นที่ดังกล่าว ได้แก่ การปลูกผัก และวนเกษตร สำหรับเป้าหมายในการเข้าร่วมโครงการ YSF ของกรมส่งเสริมการเกษตร คือ ต้องการเข้าถึงกิจกรรมของทางราชการเพื่อนำความรู้ไปพัฒนาตนเอง และแบ่งปันความรู้ต่าง ๆ ให้กับเกษตรกรรายอื่น ปัจจุบันแปลงผักของ ส.ป.ก. ได้เข้าร่วมระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ซึ่งเป็นแปลงใหญ่ผักอินทรีย์ และได้นำพืชชนิดใหม่ ๆ ที่ไม่มีการปลูกในพื้นที่มาก่อน เช่น บิทรูท เบบีแครอท และพืชบางชนิดไม่มีการปลูกในประเทศไทย ได้แก่ หอมแขก มาปลูกในพื้นที่ของตนเอง และได้แนะนำให้เพื่อนเกษตรกรในชุมชนปลูกเพื่อส่งจำหน่ายในราคาที่ไม่แพงกับราคานำเข้าจากต่างประเทศ นอกจากนี้ยังเป็นแกนนำในการผลิตเมล็ดพันธุ์ผักเพื่อจำหน่าย โดยได้รับการสนับสนุนทางวิชาการจากมหาวิทยาลัยแม่โจ้

2.2.3 สิ่งที่ได้รับจากกระบวนการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

2.2.3.1 แผนการพัฒนาดตนเอง

ส.ป.ก. ได้จัดอบรมสูตรการปรับพื้นฐานทางการเกษตร การวางแผนการทำการเกษตร การทำบัญชีครัวเรือน บัญชีรายรับรายจ่าย ณ วิทยาลัยเกษตรกรรมเป็นเวลา 3 เดือน และได้ส่งเกษตรกรรุ่นใหม่ผ่านการฝึกอบรมเข้าพื้นที่ ส.ป.ก. เป็นเวลา 6 เดือน

เพื่อทำกิจกรรมทางการเกษตรและปรับตัวในการอยู่ในพื้นที่จริง ทำให้เกษตรกรรุ่นใหม่สามารถวางแผนการพัฒนาตนเองทั้งในด้านการผลิตและการตลาด จนสามารถผ่านการประเมินผลรายบุคคลของ ส.ป.ก. และได้รับมอบเอกสารสิทธิ์การใช้ที่ดินให้กับเกษตรกรรุ่นใหม่ ซึ่ง ส.ป.ก. จะมีการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

2.2.3.2 การสร้างและเชื่อมโยงเครือข่าย

ส.ป.ก. จะจัดประชุมเสวนาเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่ระดับประเทศ/จังหวัด เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และถ่ายทอดประสบการณ์ในการทำการเกษตรบนที่ดินของ ส.ป.ก. และการใช้เทคโนโลยีทางการเกษตรในแขนงต่าง ๆ ทำให้เกษตรกรรุ่นใหม่ได้รับการพัฒนาความรู้ด้านเทคโนโลยีการเกษตรเพิ่มเติม และได้ทำความรู้จักกับเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่ทั้งในระดับจังหวัดและระดับประเทศ ทำให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำการเกษตรบนที่ดินของ ส.ป.ก. ระหว่างเกษตรกรรุ่นใหม่

2.๒.3.3 การให้คำแนะนำและความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่

เจ้าหน้าที่ ส.ป.ก. จะนำหน่วยงานต่าง ๆ มาเข้าร่วมให้การสนับสนุนเกษตรกรรุ่นใหม่ในพื้นที่ ส.ป.ก. ดังนี้ 1) กรมพัฒนาที่ดิน ทำให้เกษตรกรรุ่นใหม่ได้รับคำแนะนำในการปรับปรุงบำรุงดิน 2) กรมส่งเสริมการเกษตร (สำนักงานเกษตรอำเภอ ศูนย์ส่งเสริมเทคโนโลยีการเกษตรด้านอารักขาพืช) ทำให้เกษตรกรรุ่นใหม่ได้รับคำแนะนำทางวิชาการด้านการเกษตร โดยเฉพาะด้านการจัดการศัตรูพืช และสามารถเข้าถึงโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ของกรมส่งเสริมการเกษตร เช่น โครงการเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) โครงการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เข้าสู่การเป็นผู้ประกอบการ เป็นต้น

จัดกิจกรรมศึกษาดูงานในหน่วยงานต่าง ๆ และในฟาร์มของเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ โดยจะกำหนดหัวข้อการศึกษาดูงานตามความต้องการของเกษตรกร นอกจากนี้ยังมีการจัดประชุมประจำเดือนเพื่อรับทราบถึงปัญหาของเกษตรกรและเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้

2.2.3.4 การประเมินศักยภาพ

ส.ป.ก. จะมีการประเมินศักยภาพของเกษตรกรรุ่นใหม่ที่ผ่านการฝึกอบรมทั้งในด้านความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพทางการเกษตร และรายได้จากการประกอบอาชีพ ส่วนใหญ่เกษตรกรรุ่นใหม่จะผ่านการประเมินผล หากไม่ผ่านทาง ส.ป.ก. จะให้คำแนะนำและโอกาสอีกครั้งแล้วทำการประเมินผลใหม่

2.2.4 ความเหมาะสมของหลักสูตรการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ และความต้องการหลักสูตรเพิ่มเติม

หลักสูตรมีความเหมาะสมแล้ว แต่ต้องการให้เพิ่มเติมเรื่องการเป็นผู้ประกอบการเกษตร การทำบัญชี การผลิตเมล็ดพันธุ์ให้สามารถจำหน่ายได้ถูกต้องตาม พ.ร.บ.เมล็ดพันธุ์พืช อยากให้เน้นการฝึกปฏิบัติมากกว่าการนั่งฟังบรรยายในห้องเรียน

2.2.5 ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เข้าสู่ภาคการเกษตร เพื่อสนับสนุนเกษตร 4.0

การนำเทคโนโลยี นวัตกรรม และภูมิปัญญา เข้ามาใช้ปรับปรุงการผลิตสินค้าเกษตร เช่น การใช้ Precision farming การตรวจวัดคุณภาพดิน ความชื้น อุณหภูมิ แบบอัตโนมัติ ควรทำให้เห็นผลเป็นรูปธรรมว่าสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตได้จริง ได้ผลที่ชัดเจน จะทำให้เกษตรกรรายอื่นนำไปปฏิบัติตาม

3. กรมการข้าว

3.1 ผลการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่กรมการข้าว

ผู้ศึกษาได้ดำเนินการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่กรมการข้าว ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบ งานพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ระดับจังหวัด สรุปผลการศึกษาในประเด็นต่าง ๆ ได้ดังนี้

3.1.1 เป้าหมายในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เข้าสู่ภาคการเกษตร

หลักเกณฑ์ในการเป็นเกษตรกรรุ่นใหม่ คือ เป็นสมาชิกนาแปลงใหญ่ อายุไม่เกิน ๔๕ ปี ซึ่งเป้าหมายในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ของกรมการข้าว เพื่อพัฒนาส่งเสริมชาวนารุ่นใหม่ที่ประกอบอาชีพทำนา ให้เข้าถึงและใช้เทคโนโลยีการผลิตข้าวที่ถูกต้องเหมาะสม รวมทั้งเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการประกอบอาชีพทำนา สามารถเป็นแปลงตัวอย่างให้กับเกษตรกรรายอื่น ๆ ต่อไป

3.1.2 กระบวนการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ (YSF)

3.1.2.1 การจัดทำแผนพัฒนาตนเอง

ดำเนินการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ โดยการจัดอบรมหลักสูตรการผลิตข้าวคุณภาพครบวงจรจากต้นน้ำถึงปลายน้ำ การสร้างตลาดออนไลน์ การขายข้าวผ่าน Smart phone

3.1.2.2 การสร้างและเชื่อมโยงเครือข่าย

การสร้างและเชื่อมโยงเครือข่าย โดยการจัดทำฐานข้อมูลผู้นำชาวนารุ่นใหม่ สร้างเครือข่ายองค์กรชาวนารุ่นใหม่โดยจัดสัญจรพบกันเดือนละ ๑ ครั้ง การศึกษาดูงาน การถ่ายทอดเทคโนโลยีในการทำนาสู่เพื่อนบ้าน รวมทั้งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องการแปรรูปในอนาคตมีแผนการเชื่อมโยงผลผลิตข้าวพื้นเมืองจากทุกภูมิภาคไปนำไปจำหน่าย

3.1.2.3 การเข้าไปเป็นพี่เลี้ยง/การให้คำแนะนำให้ความช่วยเหลือ

บทบาทของเจ้าหน้าที่ในการส่งข่าวสารการอบรม ประสานการดำเนินงานต่าง ๆ กับเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง และสนับสนุนปัจจัยการผลิตภายใต้โครงการต่าง ๆ เช่น เมล็ดพันธุ์

3.1.2.4 การประเมินศักยภาพ

กรมการข้าวมีการติดตามผลเกษตรกรที่ผ่านการอบรม และสามารถนำไปพัฒนาการทำนาของตนเองได้แล้วให้เป็นครูต้นแบบเพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีให้เพื่อนบ้านต่อไป

3.1.3 หลักสูตรการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

จัดอบรมหลักสูตรการออกแบบเว็บไซต์เบื้องต้น และออกแบบผลิตภัณฑ์ด้านข้าว การตลาด การแปรรูป การสร้างแบรนด์

3.1.4 ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เข้าสู่ภาคการเกษตร เพื่อสนับสนุนเกษตร 4.0

การทำตลาด niche market เช่น การทำนาอินทรีย์ และ การจัดสัญจรให้ชาวนารุ่นใหม่ พบกันเดือนละ ๑ ครั้ง เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร

3.2 ผลการสนทนากลุ่มชาวนารุ่นใหม่

ผู้ศึกษาได้ดำเนินการสนทนากลุ่มกับชาวนารุ่นใหม่ จังหวัดพัทลุง สรุปผล การศึกษาในประเด็นต่าง ๆ ได้ดังนี้

3.2.1 จุดมุ่งหมายในการเข้าสู่ภาคเกษตร

ตัดสินใจเข้าสู่ภาคเกษตร เนื่องจากไม่อยากเป็นลูกน้องใคร ประกอบกับ มีที่นาเป็นของตนเอง จึงต้องการปลูกข้าวไว้บริโภค เพราะปลอดภัยจากสารพิษ และเข้าร่วมโครงการ นวัตกรรมใหญ่

3.2.2 เป้าหมายในการเข้าร่วมกิจกรรม/โครงการ Young Smart Farmer

เป็นสมาชิกแปลงใหญ่ ที่อายุไม่เกิน 45 ปี จึงสามารถรับเทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อนำไปถ่ายทอดให้กับสมาชิกแปลงใหญ่ข้าวซึ่งเป็นผู้สูงอายุเป็นส่วนใหญ่

3.2.3 สิ่งที่ได้รับจากกระบวนการพัฒนาชาวนา

3.2.3.1 แผนการพัฒนาตนเอง

สิ่งที่ได้รับจากการอบรมชาวนารุ่นใหม่ของกรมการข้าว คือ การแปรรูป การสร้างแบรนด์ การทำการตลาด การออกแบบจัดของหน้าร้าน การขายของ online

3.2.3.2 การสร้างและเชื่อมโยงเครือข่าย

มีการสร้างเครือข่ายชาวนารุ่นใหม่ผ่าน Line เพื่อแลกเปลี่ยน เรียนรู้เรื่องพันธุ์ข้าว การกำจัดศัตรูพืช วิธีการกำจัดวัชพืชโดยไม่ต้องใช้ยา

3.2.3.3 การให้คำแนะนำและความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่

เจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำในเรื่องการปลูกและการดูแลรักษา ในประเด็นการป้องกันกำจัดศัตรูพืช การใช้เครื่องจักรกลการเกษตร เช่น การใช้เครื่องหยอดเมล็ดข้าว ทำให้ช่วยลดปริมาณเมล็ดพันธุ์ลงครึ่งหนึ่ง

3.2.3.4 การประเมินศักยภาพ

ได้รับการติดตามผลจากกรมการข้าวอย่างต่อเนื่อง

3.2.4 ความเหมาะสมของหลักสูตรการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ และความต้องการ หลักสูตรเพิ่มเติม

ต้องการอบรมหลักสูตรการแปรรูป และต้องการพันธุ์ข้าวที่เป็นพันธุ์หลัก

3.2.5 ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เข้าสู่ภาคการเกษตร เพื่อสนับสนุนเกษตร 4.0

ควรสร้างแรงจูงใจให้วัยรุ่นเข้าสู่ภาคเกษตรมากขึ้น และให้เห็น กระบวนการปลูกข้าวทุกขั้นตอน

แนวทางการพัฒนาเกษตรกรรมใหม่ที่สอดคล้องกับเกษตร ๔.๐

จากผลการวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาเกษตรกรรมใหม่ของหน่วยงานต่าง ๆ สรุปเป็นแนวทางในการพัฒนาเกษตรกรรมใหม่ ได้ดังนี้

๑. การวางเป้าหมายในการพัฒนาเกษตรกรรมใหม่

๑.๑ **เจ้าหน้าที่** มีเป้าหมายในการพัฒนาเกษตรกรรมใหม่ให้เป็นผู้ประกอบการ เกษตรสู่ความเป็นมืออาชีพ การใช้เทคโนโลยีการผลิตที่ถูกต้องและเหมาะสม โดยพัฒนาให้มีทักษะและความรู้ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม เป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลง สร้างความเข้มแข็งให้กับตนเอง และชุมชน

๑.๒ **เกษตรกร** มีเป้าหมายในการมาเข้าร่วมโครงการเกษตรกรรมใหม่ในหลายด้าน สรุปได้ดังนี้

๑.๒.๑ การปรับเปลี่ยนอาชีพมาทำการเกษตรสมัยใหม่ยุค ๔.๐ ที่นำเทคโนโลยี และนวัตกรรมเข้ามาใช้เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และเป็นอาชีพอิสระที่สามารถมีรายได้เลี้ยงตัวเองได้

๑.๒.๒ การพัฒนาตนเองและการเพิ่มความรู้เทคโนโลยีด้านการเกษตร มาตรฐานสินค้าเกษตร และการเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร

๑.๒.๓ ต้องการรับการสนับสนุนในเรื่องต่าง ๆ เช่น การรับรองมาตรฐาน การเข้าถึงแหล่งทุน

๑.๒.๔ ต้องการเข้าถึงกิจกรรมต่าง ๆ ของภาครัฐ เช่น การฝึกอบรม การศึกษาดูงานทั้งในประเทศและต่างประเทศ

๑.๒.๕ ได้มีเครือข่าย เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับเกษตรกรรมใหม่

๒. กระบวนการพัฒนาเกษตรกรรมใหม่

2.1 **การจัดทำแผนพัฒนาตนเอง** เป็นการจัดฝึกอบรมตามหลักสูตรเกษตรกรรมใหม่ของแต่ละหน่วยงาน และจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้กิจกรรมทางการเกษตรของเกษตรกรรมใหม่ แล้วนำมาประยุกต์เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาการเกษตรของตนเอง ทำให้ได้เปิดโลกทัศน์ ปรับเปลี่ยนแนวคิดจนนำมาปรับใช้ในการวางแผนการผลิตและการตลาดของตนเองได้

2.2 **การสร้างและเชื่อมโยงเครือข่าย** โดยการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน ทั้งในระดับจังหวัด ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ

๒.๒.๑ ระดับจังหวัด เช่น การศึกษาดูงานสัญจร ณ ฟาร์มของเกษตรกรรมใหม่ ภายในกลุ่มเครือข่าย จัดเวทีเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ระหว่างเกษตรกรรมใหม่ เดือนละ 1 ครั้ง การสื่อสารผ่าน Line Facebook และการจัดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนร่วมกัน ทำให้รู้จักและสนิทกับเพื่อนเกษตรกรรมใหม่เพิ่มมากขึ้น และเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์ ทั้งในการผลิตและการตลาดร่วมกัน และช่วยเหลือกันในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ

๒.๒.๒ ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ จัดกิจกรรมสัญจรและศึกษาดูงาน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน รวมทั้งเป็นเครือข่ายในการทำตลาดร่วมกัน มีช่องทางในการจัดหาวัตถุดิบและช่องทางการจำหน่ายเพิ่มเติม

๒.๓ การเข้าเป็นที่เลี้ยง/การให้คำแนะนำให้ความช่วยเหลือ เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐเข้าไปดำเนินงาน ดังนี้

๒.๓.๑ ให้คำแนะนำ ให้ความช่วยเหลือในการจัดกระบวนการเรียนรู้ และเทคโนโลยีใหม่ ๆ

๒.๓.๒ ประสานงานหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาให้การสนับสนุนเกษตรกรรุ่นใหม่ เช่น การวิเคราะห์ดิน โดยกรมพัฒนาที่ดิน และความรู้ทางวิชาการต่าง ๆ เช่น การป้องกันและกำจัดศัตรูพืช

๒.๓.๓ จัดประชุมประจำเดือนเพื่อรับฟังและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ

๒.๓.๔ จัดฝึกอบรมและศึกษาดูงาน

๒.๓.๕ ส่งข่าวสารในการจัดฝึกอบรม ประสานงานในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ

๒.๓.๖ ได้เข้าร่วมงานจัดแสดงสินค้า

2.4 การประเมินศักยภาพ

การประเมินศักยภาพของ YSF หลังผ่านการฝึกอบรม มีหลายรูปแบบ คือ

๒.๔.๑ การประเมินผลแบบมีส่วนร่วมทั้งเกษตรกรรุ่นใหม่ และเจ้าหน้าที่

๒.๔.๒ การประเมินผล โดยเจ้าหน้าที่จากส่วนกลาง เพื่อประเมินว่าผ่านเกณฑ์ที่วางไว้หรือไม่ เพื่อให้การสนับสนุนปัจจัยการผลิต เช่น ที่ดิน หรือการเข้าถึงแหล่งทุน ในกรณีที่ผ่านมาเกณฑ์

๒.๔.๓ การประเมินผลเพื่อคัดเลือกให้เป็นเกษตรกรต้นแบบในการถ่ายทอด

เทคโนโลยีสู่ชุมชน

๓. หลักสูตร

๓.๑ การจัดหลักสูตร ควรมีการพัฒนาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ โดยการพัฒนาหลักสูตรร่วมกันทั้งสถาบันการศึกษา หน่วยงานวิจัย หน่วยงานราชการ และเกษตรกรรุ่นใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์และตรงตามความต้องการของเกษตรกรรุ่นใหม่

๓.๒ รูปแบบของหลักสูตร ควรให้มีการเห็นของจริง และได้ฝึกปฏิบัติเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งการจัดหลักสูตรให้เห็นกระบวนการผลิตทุกขั้นตอน

๓.๓ หลักสูตรที่ต้องการฝึกอบรมเพิ่มเติม เช่น เทคโนโลยีการผลิตเมล็ดพันธุ์ การเจรจาธุรกิจ การเป็นผู้ประกอบการ

๔. ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เพื่อเข้าสู่เกษตร 4.0

๔.๑ การคัดเลือกเกษตรกรรุ่นใหม่ ควรคัดเลือกเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีใจรักในอาชีพ การเกษตรเข้าร่วมโครงการ สร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรรุ่นใหม่เข้ามาทำการเกษตร โดยการใช้เทคโนโลยีเข้ามาทำการเกษตร

๔.๒ การพัฒนาความรู้ด้านเทคโนโลยี นวัตกรรมและภูมิปัญญาที่เห็นผลเป็นรูปธรรม ชัดเจนเข้ามาใช้ในทางการเกษตร ทั้งการผลิตและการแปรรูป โดยใช้ศูนย์บ่มเพาะเกษตรกรรุ่นใหม่ในการเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเกษตรกรรุ่นใหม่ และเป็นต้นแบบในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

๔.๓ การเชื่อมโยงการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ เช่น ส.ป.ก. ส่งเกษตรกรรุ่นใหม่ให้กรมส่งเสริมการเกษตรพัฒนาต่อยอดเพื่อให้เข้าถึงแหล่งเงินทุนและการตลาด

๔.๔ การเชื่อมโยงตลาด โดยการเชื่อมโยงตลาดออนไลน์ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการสื่อสารและการทำตลาด

แผนภาพที่ 4 - ๑ รูปแบบและกระบวนการดำเนินการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

เป้าหมายการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

- เกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็นผู้ประกอบการเกษตรที่ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการผลิตที่ถูกต้องและเหมาะสม
- พัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็นผู้ประกอบการเปลี่ยนแปลง สร้างความเข้มแข็งให้กับตนเองและชุมชน

ถ่ายทอดเทคโนโลยี/นวัตกรรม

- พัฒนาทักษะและจัดทำแผนการถ่ายทอด
- พัฒนาความรู้ด้านเทคโนโลยี/นวัตกรรมเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตที่สอดคล้องกับตลาด

อำนวยความสะดวก

- ผู้นำการเปลี่ยนแปลงโดยกระตุ้นสร้างจิตสำนึกปรับกระบวนการทัศน์
- จัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
- การศึกษาดูงาน

เชื่อมโยงเครือข่าย

- สร้างและเชื่อมโยงเครือข่ายเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานเกษตรกรรุ่นใหม่ระหว่างหน่วยงาน

ประสานงาน

- บูรณาการการทำงานกับหน่วยงานต่าง ๆ
- ประสานงานในการเข้าร่วมกิจกรรม/โครงการต่าง ๆ

การเป็นที่เลี้ยง / ที่ปรึกษา

- ให้คำแนะนำการจัดกระบวนการเรียนรู้ และถ่ายทอดเทคโนโลยีใหม่ ๆ
- ประสานงานหน่วยงานต่าง ๆ สนับสนุนการผลิตและการตลาด

กระบวนการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

กระบวนการพัฒนาเจ้าหน้าที่

สรุป

จากผลการวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาเกษตรกรรมใหม่ของหน่วยงานต่าง ๆ พบว่า แต่ละหน่วยงานมีเป้าหมายในการดำเนินงานใกล้เคียงกันกล่าวคือ ต้องการพัฒนาเกษตรกรรมใหม่ให้มีความรู้ และทักษะในการประกอบอาชีพทางการเกษตร ภูมิใจในอาชีพเกษตรกรรม สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยกำหนด กลุ่มบุคคลเป้าหมายที่มีอายุตั้งแต่ 1๗ - ๔๕ ปี มีกระบวนการพัฒนาเกษตรกรรมใหม่และการสนับสนุน ที่แตกต่างกันไปตามบทบาทภารกิจของหน่วยงาน และมีการประเมินผลเกษตรกรรมใหม่อย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม เจ้าหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานจะทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงและให้คำแนะนำแก่เกษตรกรรมใหม่อย่าง ใกล้ชิด และประสานงานในเรื่องต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์กับเกษตรกรรมใหม่ เช่น การจัดหาวิทยากรและจัด ฝึกอบรมตามความสนใจของเกษตรกรรมใหม่ การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของทางราชการ เป็นต้น

เกษตรกรรมใหม่มีจุดมุ่งหมายในการเปลี่ยนแปลงอาชีพของตนเองเข้าสู่ภาคการเกษตรและ ต้องการมีธุรกิจของตนเอง สามารถบริหารจัดการเวลาได้ ใช้ชีวิตอย่างมีความสุขกับครอบครัว และต้องการทำ การเกษตรแบบลดการใช้สารเคมี ยกระดับการผลิตให้มีมาตรฐาน สร้างความมั่นคงให้กับตนเองและสร้างความ เข้มแข็งให้กับชุมชน โครงการ/กิจกรรมเกษตรกรรมใหม่ทำให้เกิดเครือข่ายเกษตรกรรมใหม่ที่ช่วยเหลือเกื้อกูล กันภายในเครือข่าย โดยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำเกษตรและช่วยกันแก้ไขปัญหา และ ทำให้สามารถเข้าถึงกิจกรรม/โครงการต่าง ๆ และการสนับสนุนของส่วนราชการ เช่น การได้รับสิทธิในการใช้ ที่ดินในการทำเกษตร การศึกษาดูงานทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งเป็นการเปิดโลกทัศน์ทำให้เกิดแนวทาง ใหม่ ๆ ในการนำประยุกต์ใช้ในฟาร์มของตนเอง การเข้าร่วมแสดงสินค้าในงานต่าง ๆ ทำให้เพิ่มช่องทาง การตลาด และได้รับโอกาสเพิ่มมากขึ้น

สรุปเป็นแนวทางในการพัฒนาเกษตรกรรมใหม่ที่สอดคล้องกับเกษตร ๔.๐ ได้ดังนี้

๑. การวางเป้าหมายในการพัฒนาเกษตรกรรมใหม่

มีเป้าหมายในการพัฒนาเกษตรกรรมใหม่ให้เป็นผู้ประกอบการเกษตรสู่ความเป็นมือ อาชีพ มีการปรับเปลี่ยนอาชีพมาทำการเกษตรสมัยใหม่ยุค ๔.๐ ที่นำเทคโนโลยี และนวัตกรรมเข้ามา ใช้เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และเป็นอาชีพอิสระที่สามารถมีรายได้เลี้ยงตัวเองได้

๒. กระบวนการพัฒนาเกษตรกรรมใหม่

2.1 การจัดทำแผนพัฒนาตนเอง เป็นการจัดฝึกอบรมตามหลักสูตรเกษตรกร รมใหม่ของแต่ละหน่วยงาน และจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้กิจกรรมทางการเกษตรของเกษตรกรรมใหม่ แล้วนำมาประยุกต์เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาการเกษตรของตนเอง ทำให้ได้เปิดโลกทัศน์ ปรับเปลี่ยนแนวคิดจนนำมาปรับใช้ในการวางแผนการผลิตและการตลาดของตนเองได้

2.2 การสร้างและเชื่อมโยงเครือข่าย โดยการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน ทั้งในระดับจังหวัด ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ

๒.๓ การเข้าเป็นพี่เลี้ยง/การให้คำแนะนำให้ความช่วยเหลือ เจ้าหน้าที่ของหน่วยงาน ภาครัฐให้คำแนะนำ ให้ความช่วยเหลือในการจัดกระบวนการเรียนรู้ และเทคโนโลยีใหม่ ๆ

2.4 การประเมินผลแบบมีส่วนร่วมทั้งเกษตรกรรมใหม่ และเจ้าหน้าที่

๓. หลักสูตรควรมีการพัฒนาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ โดยการ พัฒนาหลักสูตรร่วมกันทั้งสถาบันการศึกษา หน่วยงานวิจัย หน่วยงานราชการ และเกษตรกรรมใหม่

เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์และตรงตามความต้องการของเกษตรกรรุ่นใหม่ และเน้นการฝึกปฏิบัติเพิ่มมากขึ้น

๔. การพัฒนาความรู้ด้านเทคโนโลยี นวัตกรรมและภูมิปัญญาที่เห็นผลเป็นรูปธรรมชัดเจนเข้ามาใช้ในทางการเกษตร ทั้งการผลิตและการแปรรูป โดยใช้ศูนย์บ่มเพาะเกษตรกรรุ่นใหม่ในการเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเกษตรกรรุ่นใหม่ และเป็นต้นแบบในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

๕. การพัฒนาต่อยอดเกษตรกรรุ่นใหม่ภายในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ให้เข้าถึงแหล่งเงินทุนและช่องทางการตลาด โดยการเชื่อมโยงตลาดออนไลน์ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการสื่อสารและการทำตลาด

บทที่ ๕

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

ผู้ศึกษาได้นำข้อมูลจากผลการศึกษามาสรุปกระบวนการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ของหน่วยงานต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. การสังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่หน่วยงานต่าง ๆ

รายละเอียด ดังตารางที่ ๕ - 1

ตารางที่ ๕ - ๑ การสังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่หน่วยงานต่าง ๆ

ประเด็น	กรมส่งเสริมการเกษตร (กสก.)	สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.)	กรมการข้าว (กข.)
เป้าประสงค์	พัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็นผู้ประกอบการเกษตรกรรุ่นใหม่สู่ความเป็นอาชีพในระดับสากล	พัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้มีทักษะและความรู้ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม สร้างความเข้มแข็งให้กับตนเองและชุมชน	พัฒนาชาวนารุ่นใหม่ให้เข้าถึงการใช้เทคโนโลยีการผลิตข้าวที่ถูกต้องและเหมาะสม เป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงและเป็นตัวอย่างให้กับชาวนารายอื่น
กลุ่มเป้าหมาย	- อายุ 17 - 45 ปี - เริ่มต้นทำการเกษตร - มีความมุ่งมั่นตั้งใจในการประกอบอาชีพ - มีความสมัครใจ - ขึ้นทะเบียนเกษตรกร	- อายุ 20 - 45 ปี - จบการศึกษา ม.6 หรือเทียบเท่าขึ้นไป - มีใจรักที่จะเข้าสู่อาชีพเกษตรกรรม	- อายุ 18 - 45 ปี - ทำนามาไม่น้อยกว่า 1 ปี - มีจิตอาสา - มีจุดเรียนรู้พร้อมที่จะถ่ายทอดความรู้
กระบวนการพัฒนา			
การจัดทำแผนพัฒนาตนเอง	จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้กิจกรรมทางการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่ แล้วนำมาเป็นแนวทางในการจัดทำแผนพัฒนาตนเอง	จัดกระบวนการพัฒนา 4 ขั้นตอน 1. ฝึกอบรม 3 เดือน ณ วิทยาลัยเกษตรกรรม 2. ทดลองอาชีพกลุ่ม 4 เดือน ณ ศูนย์ปฏิบัติการ	จัดฝึกอบรมหลักสูตรการผลิตข้าวคุณภาพครบวงจร

ตารางที่ ๕ - ๑ การสังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่หน่วยงานต่าง ๆ (ต่อ)

ประเด็น	กรมส่งเสริมการเกษตร (กสก.)	สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.)	กรมการข้าว (กข.)
		3. ทดลองอาชีพในพื้นที่จริง 4. มอบเอกสารสิทธิ ตาม พรบ.ปฏิรูปที่ดิน รายละเอียดไม่เกิน 5 ไร่	
การสร้างและเชื่อมโยงเครือข่าย	จัดการศึกษาดูงาน สัณจร ณ ฟาร์มของเกษตรกรรุ่นใหม่ ภายในกลุ่มเครือข่าย และจดทะเบียน วิสาหกิจชุมชนร่วมกัน	จัดเวทีเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเกษตรกรรุ่นใหม่ ทั้งในระดับจังหวัดและระดับประเทศ	จัดกิจกรรมสัณจรและศึกษาดูงานเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
การเข้าเป็นพี่เลี้ยง/ การให้คำแนะนำให้ความช่วยเหลือ	ทำหน้าที่ให้คำแนะนำประสานงาน และให้ความช่วยเหลือในการจัดกระบวนการเรียนรู้ และการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ	- ประสานหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาให้การสนับสนุนเกษตรกรรุ่นใหม่ เช่น การวิเคราะห์ดิน โดยกรมพัฒนาที่ดิน - จัดประชุมประจำเดือนเพื่อรับฟังและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ - จัดฝึกอบรมและศึกษาดูงานเพิ่มเติม	ส่งข่าวสารในการจัดฝึกอบรม ประสานงานในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ให้ชาวนารุ่นใหม่
การประเมินศักยภาพ	ประเมินผลแบบมีส่วนร่วมทั้งเกษตรกรรุ่นใหม่ และเจ้าหน้าที่	เจ้าหน้าที่จะประเมินผลหลังจากผ่านกระบวนการพัฒนาแล้ว 6 เดือน	ติดตามผลการดำเนินงานของชาวนารุ่นใหม่ว่าสามารถนำความรู้ไปพัฒนานาข้าวของตนเองได้หรือไม่ สามารถเป็นครูต้นแบบให้กับเพื่อนบ้านหรือไม่

ตารางที่ ๕ - ๑ การสังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่หน่วยงานต่าง ๆ (ต่อ)

ประเด็น	กรมส่งเสริมการเกษตร (กส.ก.)	สำนักงานการปฏิรูป ที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.)	กรมการค้า (กข.)
หลักสูตร	จัดหลักสูตรตามความต้องการของเกษตรกรรุ่นใหม่	พัฒนาหลักสูตรการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการเกษตร ร่วมกับ สกว.	จัดอบรมหลักสูตร ออกแบบเว็บไซต์ การออกแบบผลิตภัณฑ์ข้าว การตลาด การแปรรูป และการสร้างแบรนด์
ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เพื่อเข้าสู่เกษตร 4.0	<ul style="list-style-type: none"> - คัดเลือกเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีใจเข้าร่วมโครงการ - พัฒนาความรู้ด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมโดยใช้ศูนย์บ่มเพาะเกษตรกรรุ่นใหม่ในการขับเคลื่อน - ใช้ตลาดเกษตรกรขับเคลื่อนการตลาด - ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการสื่อสาร - ใช้ศูนย์บ่มเพาะฯ เป็นต้นแบบในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ 	<ul style="list-style-type: none"> - ต้องคัดเลือกคนที่มีใจรักในอาชีพการเกษตร และไม่มีที่ดินทำกิน - พัฒนาโครงสร้างพื้นที่บนที่ดินของ ส.ป.ก. - นำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการผลิตและการแปรรูป เชื่อมโยงตลาดออนไลน์ - ส่งเกษตรกรรุ่นใหม่ให้กรมส่งเสริมการเกษตรพัฒนาต่อยอดเพื่อให้เข้าถึงแหล่งเงินทุนและการตลาด 	<ul style="list-style-type: none"> - ทำตลาด Niche market เช่น ข้าวอินทรีย์ และจัดสัญจรชาวนารุ่นใหม่เดือนละ 1 ครั้ง

2. การสังเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ของหน่วยงานต่าง ๆ

รายละเอียด ดังตารางที่ ๕ - ๒

ตารางที่ ๕ - ๒ การสังเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ของหน่วยงานต่าง ๆ

ประเด็น	กรมส่งเสริมการเกษตร (กสก.)	สำนักงานการปฏิรูป ที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.)	กรมการข้าว (กข.)
จุดมุ่งหมาย ในการเข้าสู่ภาคเกษตร	- ต้องการกลับมา ทำงานที่บ้านและมี เวลาให้กับครอบครัว - มีธุรกิจของตนเอง	- ต้องการที่ดิน ทำการเกษตร - มีธุรกิจของตนเอง	- ต้องการมีอาชีพอิสระ
เป้าหมาย ในการเข้าร่วมโครงการ เกษตรกรรุ่นใหม่	- ต้องการเพิ่มความรู้ เทคโนโลยีการเกษตร มาตรฐานสินค้าเกษตร และการเพิ่มมูลค่า สินค้าเกษตร - รับการสนับสนุน ในเรื่องต่าง ๆ เช่น การรับรองมาตรฐาน แหล่งทุน - ต้องการเข้าถึง กิจกรรมต่าง ๆ ของ ภาครัฐ เช่น การ ฝึกอบรม การศึกษา งานใน - ต่างประเทศ	- ต้องการเข้าถึง กิจกรรมต่าง ๆ ของ ทางราชการ - ต้องการพัฒนาตนเอง - แลกเปลี่ยนประสบการณ์ กับเกษตรกรรุ่นใหม่	- ต้องการผลิตข้าว ปลอดสารพิษ - พัฒนาการปลูกข้าว ด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่
สิ่งที่ได้รับจากกระบวนการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่			
การจัดทำแผนพัฒนา ตนเอง	ได้เปิดโลกทัศน์ ปรับเปลี่ยนแนวคิดจน นำมาปรับใช้และทำ แผนพัฒนาการเกษตร ของตนเอง	สามารถทำแผนการ ผลิตและการตลาดของ ตนเองได้ และได้รับมอบ เอกสารสิทธิ์การใช้ที่ดิน ตาม พรบ.ปฏิรูปที่ดิน	ได้รับความรู้เพิ่มเติม และนำมาปรับใช้ได้
การสร้างและเชื่อมโยง เครือข่าย	การผลิตและการตลาด ร่วมกัน และช่วยเหลือ กันในการแก้ไขปัญหา ต่าง ๆ และมีช่องทาง ในการจัดหาวัตถุดิบ	ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และประสบการณ์ ทำ ให้ได้แนวทางในการ แก้ไขปัญหาของตนเอง และมีช่องทางในการ	มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผ่านทาง Line

ตารางที่ ๕ - ๒ การสังเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ของหน่วยงานต่าง ๆ (ต่อ)

ประเด็น	กรมส่งเสริมการเกษตร (กสก.)	สำนักงานการปฏิรูป ที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.)	กรมการข้าว (กข.)
	และช่องทางการ จำหน่ายเพิ่มเติม	จัดหาวัตถุดิบและ ช่องทางการจำหน่าย เพิ่มเติม	
การให้คำแนะนำและ ความช่วยเหลือของ เจ้าหน้าที่	<ul style="list-style-type: none"> - ได้รับโอกาสในการเข้าร่วมฝึกอบรมในหลักสูตรที่ต้องการ - ได้เข้าร่วมงานแสดงสินค้า - มีโอกาสไปศึกษาดูงานทั้งในและต่างประเทศ 	<ul style="list-style-type: none"> - ได้รับความช่วยเหลือในเรื่องการวิเคราะห์ดิน และความรู้ทางวิชาการต่าง ๆ เช่น การป้องกันและกำจัดศัตรูพืช - ได้เข้าร่วมกิจกรรมของหน่วยงานอื่น ๆ นอกจาก ส.ป.ก. เช่น โครงการเกษตรกรรุ่นใหม่ และโครงการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ เป็นผู้ประกอบการของกรมส่งเสริมการเกษตร 	ได้รับความรู้เรื่องการผลิตข้าว การใช้เครื่องจักรกล
การประเมินศักยภาพ	<ul style="list-style-type: none"> - มีความพึงพอใจในผลการประเมิน - มีความภูมิใจในการทำการเกษตร 	<ul style="list-style-type: none"> - มีความพึงพอใจในผลการประเมิน 	มีการติดตามและให้คำแนะนำจากเจ้าหน้าที่อย่างต่อเนื่อง
ความเหมาะสมและ ความต้องการหลักสูตร เพิ่มเติม	<ul style="list-style-type: none"> - มีความพึงพอใจกับหลักสูตร - ต้องการให้จัดหลักสูตรการทำบัญชี การเจรจาธุรกิจ การเป็นผู้ประกอบการ เทคโนโลยีเมล็ดพันธุ์ 	หลักสูตรมีความเหมาะสมและต้องการให้เพิ่มหลักสูตรการพัฒนาไปเป็นผู้ประกอบการเกษตร การทำบัญชี การผลิตเมล็ดพันธุ์ และขอให้เน้นการฝึกปฏิบัติ	ต้องการหลักสูตรการแปรรูปและพันธุ์ข้าว

ตารางที่ ๕ - ๒ การสังเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ของหน่วยงานต่าง ๆ (ต่อ)

ประเด็น	กรมส่งเสริมการเกษตร (กสก.)	สำนักงานการปฏิรูป ที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.)	กรมการข้าว (กข.)
ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เพื่อเข้าสู่เกษตร 4.0	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้ศูนย์บ่มเพาะฯ เป็นต้นแบบในการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการเกษตร - พัฒนาเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เข้มแข็ง - สนับสนุนงบประมาณในการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ในฟาร์มของเกษตรกรรุ่นใหม่ 	<ul style="list-style-type: none"> - ควรนำเทคโนโลยี นวัตกรรม และภูมิปัญญาที่เห็นผลเป็นรูปธรรมชัดเจนเข้ามาใช้ในทางการเกษตร 	<ul style="list-style-type: none"> สร้างแรงจูงใจให้คนรุ่นใหม่เข้ามาทำนาให้มากขึ้น โดยให้เห็นกระบวนการทำนาทุกขั้นตอน

ข้อเสนอแนะ

๑. เชิงนโยบาย

๑.๑ หน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริมให้มีการเชื่อมโยงเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่จากทุกหน่วยงานโดยใช้ศูนย์บ่มเพาะเกษตรกรรุ่นใหม่ เพื่อสร้างความร่วมมือในการผลิต และการตลาด

๑.๒ การวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เช่น การให้เกษตรกรรุ่นใหม่ทำโครงการเสนอ และคัดเลือก วิเคราะห์โครงการที่มีความเป็นไปได้ในการดำเนินการจึงสนับสนุนงบประมาณ

๒. ภาครัฐ

๒.๑ การจัดกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ เพื่อการจัดหลักสูตรและกระบวนการพัฒนาให้ตรงตามความต้องการของเกษตรกรรุ่นใหม่ในแต่ละกลุ่ม เช่น กลุ่มผลิตเพื่อการพึ่งตนเอง กลุ่มผลิตเชิงธุรกิจ กลุ่มผลิตที่สัมพันธ์กับชุมชน เป็นต้น

๒.๒ การคัดเลือกเกษตรกร ควรคัดเลือกเกษตรกรที่มีจิตอาสา ทำเพื่อส่วนรวม พร้อมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ไม่ปิดบังความรู้

๒.๓ การจัดทำหลักสูตร ควรปรับกระบวนการทัศน์ให้เกิดความภาคภูมิใจในอาชีพเกษตร จัดทำหลักสูตรที่สอดคล้องกับสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงในยุค ๔.๐ และสอดคล้องกับ

ศักยภาพของเกษตรกรรุ่นใหม่โดยให้ผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหา ทั้งสถาบันการศึกษา ภาครัฐ และเกษตรกรรุ่นใหม่

๒.๔ ด้านวิธีการอบรม ควรจัดให้มีการบรรยายการสาธิต และการจัดเวที แลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยวิทยากรควรเป็นผู้รู้ เกษตรกรต้นแบบที่ประสบความสำเร็จ การจัดเวที แลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบเพื่อนเยี่ยมเพื่อน และการฝึกปฏิบัติจริง

๒.๕ ด้านกระบวนการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ควรพัฒนาศูนย์บ่มเพาะให้เป็น แหล่งเรียนรู้แก่ผู้สนใจทำการเกษตรได้มาเรียนรู้จากของจริง ได้มีที่ปรึกษาในการทำการเกษตร มีพี่เลี้ยงคอยให้คำแนะนำและสนับสนุนให้กำลังใจ และเป็นสถานที่เชื่อมโยงเครือข่ายระหว่าง เกษตรกรรุ่นใหม่ด้วยกันเอง และเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๒.๖ การพัฒนาทักษะของเจ้าหน้าที่ เจ้าหน้าที่ควรเรียนรู้เทคโนโลยีและนวัตกรรม ใหม่ ๆ เพื่อถ่ายทอด เชื่อมโยง ประสานให้เกษตรกรรุ่นใหม่ได้เรียนรู้ เข้าถึงแหล่งเทคโนโลยีและ นวัตกรรมใหม่ ๆ

๒.๗ การประชาสัมพันธ์และสร้างการรับรู้ ต้องทำการประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกร และบุคคลทั่วไปในสังคมได้รู้จักเกษตรกรรุ่นใหม่มากยิ่งขึ้น ทั้งในด้านของทำกิจกรรมทางการเกษตร และการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมเข้ามาใช้ทำการเกษตรซึ่งสอดคล้องกับเกษตร 4.0 เกษตรกรรุ่นใหม่จะมีบทบาทสำคัญยิ่งในการพัฒนาการเกษตรของไทย การพัฒนาการเกษตรของไทยจำเป็นต้อง ขยับเคลื่อนโดยเกษตรกรรุ่นใหม่ เนื่องจากเป็นผู้ที่รับสิ่งใหม่ ๆ และมีทักษะการใช้ เทคโนโลยีได้เป็นอย่างดี และจะเป็นกำลังของภาคการเกษตรของประเทศไทยในอนาคต ดังนั้น จึงต้อง มีการประชาสัมพันธ์ควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องและทุกช่องทางทั้งในท้องถิ่นและในระดับประเทศ นอกจากนี้ควรให้การเชิดชูเกียรติเกษตรกรรุ่นใหม่ที่ประสบความสำเร็จในอาชีพการเกษตรและ ได้ขยายผลสู่ชุมชนของตนเอง และสามารถสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันระหว่างเกษตรกรและ เกษตรกรรุ่นใหม่รายอื่น ๆ

๓. เกษตรกรรุ่นใหม่

๓.๑ ควรมีการพัฒนากลุ่มให้เข้มแข็ง สามารถพัฒนาเครือข่ายให้เป็นแหล่งเรียนรู้ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน

๓.๒ ควรใช้ศูนย์บ่มเพาะเกษตรกรรุ่นใหม่ เป็นแหล่งรวมของเกษตรกรทุกสาขา ตั้งแต่ เรื่องดิน การผลิต การแปรรูป เพิ่มมูลค่า และการทำการตลาด เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้แก่ผู้สนใจทำ การเกษตร โดยทำเป็นเกษตรเชิงท่องเที่ยว ให้ผู้สนใจได้ทั้งความรู้และได้ประสบการณ์จากของจริง

๓.๓ การทำการเกษตรที่นำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการ มีการนำเทคโนโลยี สารสนเทศมาใช้ในการผลิตและการตลาดควบคู่ไปด้วย มีการสร้างแบรนด์ มี Story ที่ใช้ในการเพิ่มมูลค่า สินค้าเกษตร มีการแปรรูป กำหนดราคาเองได้ ขายตรงถึงผู้บริโภค เพื่อตัดวงจรพ่อค้าคนกลางออกไป รวมทั้งการใช้การสื่อสารผ่าน social media

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

เกษตรและสหกรณ์ , กระทรวง. ๒๕๕๙. “แผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. 2560 - 2๕๖๔)”.

เกษตรและสหกรณ์ , กระทรวง. ๒๕๖๐. “ยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.2560 - 2๕๗๙) และแผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ.2560-2๕๖๔)”.

ส่งเสริมการเกษตร , กรม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 2560ข. “แผนยุทธศาสตร์ส่งเสริมการเกษตร ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579) และแผนปฏิบัติงาน ระยะ 5 ปี (พ.ศ.2560-2564)”.

ส่งเสริมการเกษตร , กรม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. ๒๕๖๐ก. “Young Smart Farmer อนาคต และทิศทางภาคเกษตรไทย เล่ม ๒”.

วีระชัย นาควิบูลย์วงศ์ , วรณดี สุทธินรากร , สุวรรณา นาควิบูลย์วงศ์ , สมเกียรติ สุทธินรากร และ เกียรติยศ ทรงสง่า. 2556. “ประสิทธิผลของโครงการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่”.

สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

นันทิยา ศรีทัดจันทา. 2557. “แนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ในจังหวัดเลย”.

เกษตรศาสตร์มหาบัณฑิต, (ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, บทความย่อ.

นลทวรรณ มากหลาย. 2557. “แนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ในจังหวัดระยอง”.

เกษตรศาสตร์มหาบัณฑิต, (ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร), มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. บทความย่อ.

มาลี สุปันตี และแวนดา สุวรรรินทร์. 2559. “ชุดโครงการการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ในระบบเกษตรอินทรีย์”. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น, บทความย่อ.

พชรพลย์ เอี่ยมอารมณ์ บำเพ็ญ เขียวหวาน และเบญจมาศ อยู่ประเสริฐ. 2557. “แนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 6 จังหวัดเชียงใหม่”. เกษตรศาสตร์มหาบัณฑิต (ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร), มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, บทความย่อ.

ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา สถาบันการจัดการความรู้เพื่อสังคม. 25๖๐.

“พิมพ์เขียว Thailand 4.0 โมเดลขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน”. (ออนไลน์).

เข้าถึงได้จาก : <http://www.libarts.up.ac.th/v2/img/Thailand-4.0.pdf>.

อดิศักดิ์. 2559. “เกษตร 4.0 ยุคที่เกษตรกรไทยต้องรู้”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :

<https://www.organicfarmthailand.com/what-is-agriculture-4-0/>.

Cocile Cochetel และเกษศิริรินทร์ พิบูลย์. 2560. “ความหลากหลายของเกษตรกรรุ่นใหม่ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่และปราจีนบุรี : คุณลักษณะ ปัญหาที่เผชิญ และการมีส่วนร่วมกับโครงการสนับสนุนเกษตรกร”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.researchgate.net/publication/321795708/>.

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	นายสำราญ สาราบรรณ
วัน เดือน ปีเกิด	11 มกราคม 2505
การศึกษา	จบปริญญาตรีวิทยาศาสตร์บัณฑิต คณะเกษตร สาขาพืชไร่-นา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ปีที่จบการศึกษา พ.ศ.2527 จบปริญญาโทวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต คณะเกษตร สาขาพืชไร่-นา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ปีที่จบการศึกษา พ.ศ.2530
ประวัติการทำงานโดยย่อ	พ.ศ. 2531 บรรจู้บราชการ ตำแหน่ง นักวิชาการเกษตร 3 สังกัด สำนักงานส่งเสริมการเกษตรภาคใต้ จังหวัดสงขลา พ.ศ. 2556 ดำรงตำแหน่ง ผู้อำนวยการกอง (ผู้อำนวยการต้น) สังกัด กองวิจัยและพัฒนางานส่งเสริมการเกษตร พ.ศ. 2558 ดำรงตำแหน่ง ผู้อำนวยการสำนัก (ผู้อำนวยการสูง) สังกัด สำนักส่งเสริมและจัดการสินค้าเกษตร พ.ศ. 2560 ดำรงตำแหน่ง รองอธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร
ตำแหน่งปัจจุบัน	รองอธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

สรุปย่อ

ลักษณะวิชา การเศรษฐกิจ

เรื่อง แนวทางการสร้างเกษตรกรรุ่นใหม่เข้าสู่ภาคการเกษตร

ผู้วิจัย นายสำราญ สารบรรณีย์ หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 60

ตำแหน่ง รองอธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภาคการเกษตรของไทยเป็นตัวขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ เป็นรากฐานของการสร้างความมั่นคงทางอาหารของประเทศและของโลก ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศไทยอยู่ในภาคการผลิตทางการเกษตร แต่ในปัจจุบันประเทศไทยกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงและมีความท้าทายเป็นอย่างมากนั้นคือการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุซึ่งจะส่งผลให้ขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตร นอกจากนี้เกษตรกรไทยยังประสบปัญหาภัยธรรมชาติอย่างต่อเนื่อง ทั้งภัยแล้งและอุทกภัย ซึ่งเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศของโลก จึงนับเป็นภัยคุกคามที่ยากต่อการควบคุม จึงทำให้เกษตรกรประสบกับภาวะขาดทุน ด้วยเหตุผลทั้งหมดเหล่านี้จึงมีความจำเป็นที่ต้องนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมเข้ามาใช้ในภาคการเกษตรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ลดข้อจำกัดในเรื่องการขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตรและผลกระทบจากภัยธรรมชาติ อย่างไรก็ตามการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการผลิตของเกษตรกรจะต้องใช้เวลาในการดำเนินการไม่สามารถปรับเปลี่ยนแบบทันทีทันใดได้ ดังนั้น จึงต้องนำเกษตรกรรุ่นใหม่เข้ามาขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมด้านการผลิตของเกษตรกร รวมทั้งการพัฒนาให้เกษตรกรเป็นผู้ประกอบการเกษตรที่สามารถนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมเข้ามาใช้ในกิจการของตนเองตามแบบเกษตร 4.0 และเป็นต้นแบบให้กับเกษตรกรรายอื่น ๆ ในชุมชน เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาการผลิตของเกษตรกรในภาพรวม

หน่วยงานต่าง ๆ ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ดำเนินการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ตามบทบาทภารกิจ ซึ่งมีคุณสมบัติและคุณลักษณะของเกษตรกรรุ่นใหม่ที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ยังขาดความเป็นเอกภาพและการบูรณาการร่วมกัน ทำให้การพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จำเป็นต้องมีการกำหนดแนวทางการพัฒนาที่ชัดเจนร่วมกันด้วยเหตุนี้ผู้เขียนจึงได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาเกษตรกรของแต่ละหน่วยงานในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อหาแนวทางพัฒนาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับเกษตร 4.0 อันจะก่อให้เกิดแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่มีประสิทธิภาพและสามารถปฏิบัติได้จริงในพื้นที่ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาและวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่ของแต่ละหน่วยงานในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่ใช้มาจนถึงปัจจุบัน
2. เสนอแนะแนวทางและกระบวนการพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่ ที่สอดคล้องกับเกษตร 4.0 เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ขอบเขตของการวิจัย

1. กำหนดคุณสมบัติการเป็นเกษตรกรรมรุ่นใหม่ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่สอดคล้องกับเกษตร 4.0 ที่มีการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมเข้ามาใช้ในการผลิต การตลาด และการบริหารจัดการ
2. เน้นการวิจัยเฉพาะแนวทางการดำเนินการของเจ้าหน้าที่ในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในการพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่
3. สอบถามจากตัวแทนเกษตรกรรมรุ่นใหม่ของหน่วยงานในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยดำเนินการ

1. ศึกษาจากเอกสาร โดยวิเคราะห์ กระบวนการ รูปแบบการดำเนินงานพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่ของแต่ละหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์การกำหนดคุณสมบัติของการเป็นเกษตรกรรมรุ่นใหม่ เพื่อนำมากำหนดแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่มีประสิทธิภาพและเป็นเอกภาพ และสามารถปฏิบัติได้จริง
2. การสนทนากลุ่ม โดยสอบถามจากเจ้าหน้าที่ในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในการพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่ให้เป็นเกษตรกรรมรุ่นใหม่ และ ตัวแทนเกษตรกรรมรุ่นใหม่ของหน่วยงานในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จำนวน 17 คน

ผลการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาจากเอกสาร และการสนทนากลุ่ม โดยสอบถามจากเจ้าหน้าที่ในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และตัวแทนเกษตรกรรมรุ่นใหม่ของหน่วยงานจำนวน 17 คน ซึ่งตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยได้ดังนี้

กระบวนการพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่ของหน่วยงานต่าง ๆ ในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีเป้าหมายในการดำเนินงานใกล้เคียงกันกล่าวคือ ต้องการพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่ให้มีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพทางการเกษตร ภูมิใจในอาชีพเกษตรกรรม สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยกำหนดกลุ่มบุคคลเป้าหมายที่มีอายุตั้งแต่ 17 – 45 ปี มีกระบวนการพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่และการสนับสนุนที่แตกต่างกันไปตามบทบาทภารกิจของหน่วยงาน และมีการประเมินผลเกษตรกรรมรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม เจ้าหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานจะทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงและให้คำแนะนำแก่เกษตรกรรมรุ่นใหม่

อย่างใกล้ชิด และประสานงานในเรื่องต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์กับเกษตรกรรุ่นใหม่ เช่น การจัดหาวิทยากรและจัดฝึกอบรมตามความสนใจของเกษตรกรรุ่นใหม่ การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของทางราชการ เป็นต้น

เกษตรกรรุ่นใหม่มีจุดมุ่งหมายในการเปลี่ยนแปลงอาชีพของตนเองเข้าสู่ภาคการเกษตรและต้องการมีธุรกิจของตนเอง สามารถบริหารจัดการเวลาได้ ใช้ชีวิตอย่างมีความสุขกับครอบครัว และต้องการทำการเกษตรแบบลดการใช้สารเคมี ยกระดับการผลิตให้มีมาตรฐาน สร้างความมั่นคงให้กับตนเองและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน โครงการ/กิจกรรมเกษตรกรรุ่นใหม่ทำให้เกิดเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่ ที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในเครือข่าย โดยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำการเกษตรและช่วยกันแก้ไขปัญหา และทำให้สามารถเข้าถึงกิจกรรม/โครงการต่าง ๆ และการสนับสนุนของส่วนราชการ เช่น การได้รับสิทธิ์ในการใช้ที่ดินในการทำการเกษตร การศึกษาดูงานทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งเป็นการเปิดโลกทัศน์ทำให้เกิดแนวทางใหม่ ๆ ในการนำประยุกต์ใช้ในฟาร์มของตนเอง การเข้าร่วมแสดงสินค้าในงานต่าง ๆ ทำให้เพิ่มช่องทางการตลาด และได้รับโอกาสเพิ่มมากขึ้น

แนวทางในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ที่สอดคล้องกับเกษตร 4.0 ได้ดังนี้

1. การวางเป้าหมายในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

มีเป้าหมายในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็นผู้ประกอบการเกษตรสู่ความเป็นมืออาชีพ มีการปรับเปลี่ยนอาชีพมาทำการเกษตรสมัยใหม่ยุค 4.0 ที่นำเทคโนโลยี และนวัตกรรมเข้ามาใช้เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และเป็นอาชีพอิสระที่สามารถมีรายได้เลี้ยงตัวเองได้

2. กระบวนการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

2.1 การจัดทำแผนพัฒนาตนเอง เป็นการจัดฝึกอบรมตามหลักสูตรเกษตรกรรุ่นใหม่ของแต่ละหน่วยงาน และจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้กิจกรรมทางการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่ แล้วนำมาประยุกต์เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาการเกษตรของตนเอง ทำให้ได้เปิดโลกทัศน์ปรับเปลี่ยนแนวคิดจนนำมาปรับใช้ในการวางแผนการผลิตและการตลาดของตนเองได้

2.2 การสร้างและเชื่อมโยงเครือข่ายโดยการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันทั้งในระดับจังหวัด ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ

2.3 การเข้าเป็นพี่เลี้ยง/การให้คำแนะนำให้ความช่วยเหลือ เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐให้คำแนะนำ ให้ความช่วยเหลือในการจัดกระบวนการเรียนรู้ และเทคโนโลยีใหม่ ๆ

2.4 การประเมินผลแบบมีส่วนร่วมทั้งเกษตรกรรุ่นใหม่ และเจ้าหน้าที่

3. หลักสูตรควรมีการพัฒนาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ โดยการพัฒนาหลักสูตรร่วมกันทั้งสถาบันการศึกษา หน่วยงานวิจัย หน่วยงานราชการ และเกษตรกรรุ่นใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์และตรงตามความต้องการของเกษตรกรรุ่นใหม่ และเน้นการฝึกปฏิบัติเพิ่มมากขึ้น

4. การพัฒนาความรู้ด้านเทคโนโลยี นวัตกรรมและภูมิปัญญาที่เห็นผลเป็นรูปธรรมชัดเจนเข้ามาใช้ในทางการเกษตร ทั้งการผลิตและการแปรรูป โดยใช้ศูนย์บ่มเพาะเกษตรกรรุ่นใหม่ในการเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเกษตรกรรุ่นใหม่ และเป็นต้นแบบในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

5. การพัฒนาต่อยอดเกษตรกรรุ่นใหม่ภายในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ให้เข้าถึงแหล่งเงินทุนและช่องทางการตลาด โดยการเชื่อมโยงตลาดออนไลน์ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการสื่อสารและการทำตลาด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะแนวทางการสร้างเกษตรกรรุ่นใหม่ที่สอดคล้องกับเกษตร 4.0

เชิงนโยบาย

1. หน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริมให้มีการเชื่อมโยงเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่จากทุกหน่วยงานโดยใช้ศูนย์ปมเพาะเกษตรกรรุ่นใหม่ เพื่อสร้างความร่วมมือในการผลิต และการตลาด

2. การวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เช่น การให้เกษตรกรรุ่นใหม่ทำโครงการเสนอ และคัดเลือก วิเคราะห์โครงการที่มีความเป็นไปได้ในการดำเนินการจึงสนับสนุนงบประมาณ

ภาครัฐ

1. การจัดกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ เพื่อการจัดหลักสูตรและกระบวนการพัฒนาให้ตรงตามความต้องการของเกษตรกรรุ่นใหม่ในแต่ละกลุ่ม เช่น กลุ่มผลิตเพื่อการพึ่งตนเอง กลุ่มผลิตเชิงธุรกิจ กลุ่มผลิตที่สัมพันธ์กับชุมชน เป็นต้น

2. การคัดเลือกเกษตรกร ควรคัดเลือกเกษตรกรที่มีจิตอาสา ทำเพื่อส่วนรวม พร้อมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ไม่ปิดบังความรู้

3. การจัดทำหลักสูตร ควรปรับกระบวนการทัศน์ให้เกิดความภาคภูมิใจในอาชีพเกษตร จัดทำหลักสูตรที่สอดคล้องกับสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงในยุค 4.0 และสอดคล้องกับศักยภาพของเกษตรกรรุ่นใหม่โดยให้ผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหา ทั้งสถาบันการศึกษา ภาครัฐ และเกษตรกรรุ่นใหม่

4. ด้านวิธีการอบรม ควรจัดให้มีการบรรยายการสาธิต และการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยวิทยากรควรเป็นผู้รู้ เกษตรกรต้นแบบที่ประสบความสำเร็จ การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบเพื่อนเยี่ยมเพื่อน และการฝึกปฏิบัติจริง

5. ด้านกระบวนการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ควรพัฒนาศูนย์ปมเพาะให้เป็นแหล่งเรียนรู้ แก่ผู้สนใจทำการเกษตรได้มาเรียนรู้จากของจริง ได้มีที่ปรึกษาในการทำการเกษตร มีพี่เลี้ยงคอยให้คำแนะนำและสนับสนุนให้กำลังใจ และเป็นสถานที่เชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างเกษตรกรรุ่นใหม่ด้วยกันเอง และเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

6. การพัฒนาทักษะของเจ้าหน้าที่ เจ้าหน้าที่ควรเรียนรู้เทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อถ่ายทอด เชื่อมโยง ประสานให้เกษตรกรรุ่นใหม่ได้เรียนรู้ เข้าถึงแหล่งเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ

7. การประชาสัมพันธ์ ควรจัดทำแผนประชาสัมพันธ์เกษตรกรรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ประชาชนได้รู้จักเกษตรกรรุ่นใหม่มากขึ้น

เกษตรกรรุ่นใหม่

1. ควรมีการพัฒนากลุ่มให้เข้มแข็ง สามารถพัฒนาเครือข่ายให้เป็นแหล่งเรียนรู้ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน

2. ควรใช้ศูนย์บ่มเพาะเกษตรกรรุ่นใหม่ เป็นแหล่งรวมของเกษตรกรทุกสาขา ตั้งแต่เรื่องดิน การผลิต การแปรรูป เพิ่มมูลค่า และการทำการตลาด เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้แก่ผู้สนใจทำการเกษตร โดยทำเป็นเกษตรเชิงท่องเที่ยว ให้ผู้สนใจได้ทั้งความรู้และได้ประสบการณ์จากของจริง

3. การทำการเกษตรที่นำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการ มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการผลิตและการตลาดควบคู่ไปด้วย มีการสร้างแบรนด์ มี STORY ที่ใช้ในการเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร มีการแปรรูป กำหนดราคาเองได้ ขายตรงถึงผู้บริโภค เพื่อตัดวงจรพ่อค้าคนกลางออกไป รวมทั้งการใช้การสื่อสารผ่าน Social Media